

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVUSTURYA İKTİSAT OKULU
ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİ VE PİYASA
İLİŞKİSİ**

ERTUĞRUL TÜRKSEVER

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET ATAKIŞI

EDİRNE 2024

ÖZET

Bu çalışma, Avusturya İktisat Okulu'nun (AİO) tarihini, temsilcilerini ve temel kavramlarını ele alarak, özellikle Ludwig Mises'in Praksiyoloji kavramı üzerinden okulun benzersizliğine vurgu yapmaktadır. AİO'nun günümüzdeki etkisi, öne çıkan temsilcileri ve okulun literatüre kattığı önemli kavramlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, Jeffrey Herbener'ın tanımladığı girişimci olarak nitelendirdiği tüketicilerin piyasada gösterdiği tepkisellikleri 22.04.2022-22.08.2023 tarihleri arasında önerilen yeni bir model ile karşılaştırmalı olarak test etmektir. Bu test, zincir marketlerin raf ve E-Ticaret fiyatları üzerinden gerçekleştirilecek, Casual Genetic yöntemi kullanılarak modelin işlevselliği değerlendirilecektir. Çalışmanın iki bölümünde, AİO'nun tarihsel kökenleri, temsilcileri, literatüre kattığı kavramlar ve Neoklasik Okul ile farkları detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Son bölümde ise önerilen modelin temelini oluşturan piyasa, devlet, bilgi ve girişimci faktörlerine odaklanılarak modelin değişkenleri detaylandırılacak, testi gerçekleştirilecektir.

ABSTRACT

This study focuses on the history, representatives, and fundamental concepts of the Austrian School of Economics (ASE), with particular emphasis on the uniqueness of the school, especially through Ludwig Mises' concept of Praxeology. The contemporary impact of the ASE, its prominent representatives, and the important concepts contributed to the literature by the school are thoroughly examined. The primary objective of the study is to comparatively test the responsiveness of consumers, identified as entrepreneurs by Jeffrey Herbener, using a newly proposed model between the dates of 22.04.2022 and 22.08.2023, particularly through the lens of Mises' Praxeology. This test will be conducted through the Casual Genetic method, evaluating the functionality of the model based on the prices in chain markets' shelves and E-commerce during the specified period. In the first two sections of the study, the historical origins of the ASE, its representatives, the concepts it has contributed to the literature, and the differences with the Neoclassical School will be thoroughly examined. The final section will focus on the factors constituting the foundation of the proposed model, including market, state, information, and entrepreneurial elements. The variables of the model will be detailed, and the test will be conducted in this section.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNUN(AİO) TARİHSEL GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	3
1.1. Carl Menger.....	3
1.1.1 Carl Menger -Gustav Schmoller Tartışması.....	4
1.2. Eugen Von Böhm Bawerk	5
1.3 Friedrich Von Wieser.....	6
1.4. Ludwig Von Mises	7
1.5 Friedrich August Von Hayek.....	10
1.5.1. Friedrich Hayek ve John Maynard Keynes Tartışması.....	13
1.6. Israel Kirzner.....	14
1.7 Roger Garrison.....	16
1.7.1. Avusturya İş Çevrimleri Teorisi (AİÇT).....	17
1.7.2 Avusturya İş Çevrimleri Teorisini Anlamak.....	20
2.AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNUN METODOLOJİK İLKELERİ VE İKTİSADİ DÜŞÜNCEYE KATKILARI.....	23
2.1 Praksiyoloji.....	23
2.2 Subjektivizm.....	24
2.3 Kendiliğinden Oluşan Düzen.....	24
2.4 Ekonomide Devletin Yeri.....	25
2.5 Metodolojik Bireycilik.....	26
2.6 Zamanın Önemi.....	27
2.7 Üretimin Karmaşık Yapısı.....	27
2.8 Girişimci.....	28
2.9 Bilgi.....	28
2.10 Matematik Kullanımı.....	29
3. NEOKLASİK OKUL VE AVUSTURYA İKTİSAT OKULU FARKLILIKLARI.....	29

3.1 Denge Ayrımı.....	31
3.2 Bilgi Ayrımı.....	32
3.3 Girişimci Ayrımı.....	33
3.4 Matematik Ayrımı.....	33
İKİNCİ BÖLÜM	
AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA PİYASA-GİRİŞİMCİ-BİLGİ VE DEVLET KAVRAMLARININ ÖNEMİ	35
1. Girişimcinin Önemi	35
1.1 Merkantilizmde Girişimcinin Yeri	35
1.2. Fizyokraside Girişimcinin Yeri	36
1.3. Klasik İktisatta Girişimcinin Yeri	37
1.4. Neoklasik İktisatta Girişimcinin Yeri	38
1.5 Alman Tarihçi Okulunda Girişimcinin Yeri.....	39
1.6 Chiago Okulunda Girişimcinin Yeri.....	40
1.7 Keynesyen İktisatta Girişimcinin Yeri.....	40
1.8 II. Dünya Savaşı Sonrası Girişimcinin Yeri.....	41
1.9 Avusturya İktisat Okulunda Girişimcinin Yeri.....	42
2. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA BİLGİNİN ÖNEMİ.....	43
3. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA PİYASANIN ÖNEMİ.....	46
4. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA DEVLETİN ÖNEMİ.....	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
AVUSTURYA İKTİSAT OKULU ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİ VE PİYASA İLİŞKİSİ	49
1. Veri ve Yöntem.....	49
2. GİRİŞİMCİNİN PİYASADAKİ DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ İÇİN YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ.....	50
3. Modelin Uygulaması	59
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	84

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 Hayek'in İlk Çizimi.....	19
Şekil 2 Hayekyan Üçgenin Son Hali.....	20
Şekil 3 AİÇT'nin Kredi Genişlemesi ile Uyarılması.....	21
Şekil 4 Hayekyan Üçgen.....	51
Şekil 5 Model Önerisi	52
Şekil 6 P1-P2 Aralığı	53
Şekil 7 P1-P2 Aralığı	55
Şekil 8 Teknolojinin Oluşturduğu Dengesizlik Durumu	56
Şekil 9 Girişimcinin Piyasayı Dengeye Yönlendirmesi.....	57
Şekil 10 Dengesizlik Durumunda Piyasada Bilgi	58
Şekil 11 Denge Durumunda Piyasa	59
Şekil 12 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Şampuan Ürünün Piyasa Tepkiselliği	64
Şekil 13 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Şampuan Ürünün Piyasa Tepkiselliği	65
Şekil 14 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Zeytinyağ Ürünün Piyasa Tepkiselliği.....	66
Şekil 15 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Zeytinyağ Ürünün Piyasa Tepkiselliği	67
Şekil 16 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Cola Ürünün Piyasa Tepkiselliği	68
Şekil 17 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Cola Ürününün Fiyat Tepkiselliği.....	68
Şekil 18 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Diş Macunu Ürününün Piyasa Tepkiselliği	69
Şekil 19 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Diş Macunu Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	70
Şekil 20 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Ayçiçekeyağı Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	70
Şekil 21 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Ayçiçekeyağı Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	71
Şekil 22 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Çamaşır Suyu Ürününün Piyasa Tepkiselliği	72
Şekil 23 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Çamaşır Suyu Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	72
Şekil 24 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Peynir Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	73
Şekil 25 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Peynir Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	74
Şekil 26 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Kaşar Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	74
Şekil 27 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Kaşar Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	75
Şekil 28 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Makarna Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	76
Şekil 29 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Makarna Ürününün Piyasa Tepkiselliği	76
Şekil 30 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Ayran Ürününün Piyasa Tepkiselliği	77
Şekil 31 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Ayran Ürününün Piyasa Tepkiselliği	78
Şekil 32 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Yoğurt Ürününün Piyasa Tepkiselliği.....	79
Şekil 33 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Yoğurt Ürünün Piyasa Tepkiselliği.....	79
Şekil 34 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Duş Jeli Ürünün Piyasa Tepkiselliği	80
Şekil 35 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Duş Jeli Ürünün Piyasa Tepkiselliği	81

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 A Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları	60
Tablo 2 A Zincir Marketinin E-Ticaret Olarak Eldilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları	60
Tablo 3 B Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları	61
Tablo 4 B Zincir Marketinin E-Ticaret Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları	62
Tablo 4 C Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları	62

GİRİŞ

Avusturya İktisat Okulu(AİO)'nun temelleri Carl Menger ile atıldığı bilirse de bu kavramı ilk defa kullanan Genç Tarihçi Okul temsilcileri olmuştur. Menger yaptığı çalışmalar ile bir okul kurmanın aksine klasik öğretinin mevcut sorunları açıklamadaki yetersizliğine bir alternatif getirmek istemiştir. Menger ile bütünleşen okulun gelişimi Böhm Bawerk ile devam etmiştir. Bawerk üretimin karmaşık yapısını ortaya koyarak dikkatleri üzerine çekmiş, okula olan ilgiyi sürdürmüştür.Okulun diğer önemli ismi olan Wieser, Menger'in Viyana ekonomi profesörlüğünden istifa etmesiyle Menger'in yerini alarak okulun fikir savunucularından biri haline gelmiştir.Wieser ayrıca Menger'e ait değer teorisini geliştirerek okulun saygınlığını arttırmış, gelecek nesilleri etkilemeyi başarmıştır.Okul kuruluşu Menger'e dayandırılırsa okul asıl ününü iki önemli iktisatçıdan biri olan Ludwig Mises'e borçludur. Bawerk'in öğrencilerinden biri olan Mises, kişisel ününü metodoloji alanında yaptığı çalışmaların yanı sıra Praksiyoloji kavramına borçludur. Davranış bilimi olarak tanımladığı bu kavram AİO'yu diğer okullardan kolayca ayırt etmemizi sağlamaktadır. Okulu İngilizce konuşulan dünyaya taşıyan iktisatçı olarak kabul edilen diğer önemli iktisatçı ise Friedrich Hayek olarak bilinmektedir. Hayek, Keynes ile girdiği kişisel tartışmanın yanı sıra aldığı Nobel ödülü sayesinde okulu iktisadi bir akım haline getirmiştir. Hayek'in okulun fikir ve düşüncelerine yaptığı en önemli katkı bilgi kavramı olmuştur. Bilginin dağınık ve eksik olmasını denge kavramı üzerinden incelemiş, dengesizliğin en önemli sebebi olarak açıklamıştır. Hayek'in yaptığı çalışmalar günümüzde modern AİO'nun temelleri olarak nitelendirilmektedir. Okulun fikir ve düşüncelerine katkı sağlayan bir başka iktisatçı ise Israel Kirner olarak bilinmektedir. Kirzner piyasa ve girişimci arsındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmış, girişimci kavramına geniş bir bakış açısı sunmuştur. Günümüz AİO iktisatçılarından biri olarak kabul edilen Roger Garrison, Avusturya İş Çevrimleri Teorisi(AİÇT)'nin de geliştiricisi olarak kabul edilmektedir. Garrison okul bünyesinde bulunan iktisatçıların fikir ve düşüncelerini bir araya getirerek İş Çevrimleri Teorisinin en son halini oluşturmuştur. Okul bünyesinde bulunan iktisatçılar okulun fikir ve düşünceleri çerçevesinde literatüre

praksiyoloji, kendiliğinden düzen, metodolojik bireycilik gibi farklı kavramlar kazandırmışlardır.

Liberal anlayış içerisinde fikir ve düşüncelerini ifade eden AİO temsilcileri sorunlara iktisadi olan bakış açılarını genişletmiştir. Okul temsilcileri bilgi sorunu, kendiliğinden oluşan düzen, metodolojik bireycilik, değer in ifadesi gibi çeşitli kavramların temeli atmış olsa da okulu diğer okullardan ayıran en önemli kavram Ludwig Mises'in insan davranışlarının genel bilimi olarak adlandırdığı Praksiyoloji kavramı olmuştur. Mises bu kavramı girişimcilik, bilgi, piyasa, üretimin karmaşık yapısı gibi insanı konu alan tüm faktörlerle ilişkilendirmiş, detaylandırmıştır.

Klasik okulun mevcut sorunları açıklamadaki yetersizliğine bir çözüm getirmeyi amaçlayan AİO temsilcileri günümüzde de etkisi süren Neoklasik Okul anlayışı karşısında konumlanan iktisadi okullardan biri şeklinde değerlendirilmektedir. Bu iki okulun çıkış noktaları klasik öğretinin yetersizlikleri olsa da birbirlerinden kolayca ayırt edilmektedir. Neoklasik okulun olayların incelenmesinde AİO ile farklılıklar olsa da en belirgin piyasadaki girişimci ve bilgi konusunda olmuştur. Bu nedenle çalışmada piyasa-girişimci-bilgi kavramları arasındaki ilişkiye yer verilecektir.

Bu çalışmanın temel amacı AİO çerçevesinde 22.04.2022-22.08.2023 tarihleri arasında Jeffrey Herbener(1992)'nin girişimci olarak nitelendirdiği tüketicilerin piyasadaki göstermiş oldukları davranışları karşılaştırmalı olarak önerilen yeni bir model ile test etmektir. Çalışmanın ilk bölümünde AİO'nun ortaya çıkışına, temsilcilerine, AİÇT, okulun literatüre kazandırdığı kavramlar, Neoklasik okul ve AİO arasındaki farklılıklara yer verilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde önerilen modelin temelini oluşturan piyasa, devlet, bilgi ve girişimcinin önemine değinilecektir. Son olarak önerilen model değişkenleri detaylandırılacak, Casual Genetic yöntemi kullanılarak modelin testi zincir marketlerin raf ve E-Ticaret fiyatları esas alınarak test edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNUN(AİO) TARİHSEL GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Avusturya İktisat Okulu (AİO), iktisadi düşünceler tarihinde yerini almış önemli okulların başında gelmektedir. Okulun ortaya çıkışı Menger'e dayandırılrsa da okul asıl ününü, Friedrich Hayek ve Ludwig Mises'e borçludur. Hayek, okulu İngilizce konuşulan dünyaya taşıyan kişi, Mises ise okulun önemli teorisyenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Şüphesiz okul bünyesinde bulunan tüm iktisatçılar okulun gelişimine katkı sağlamış, okulun bugünkü modern temellerinin oluşmasında etkili olmuşlardır. Okulun son temsilcilerinden biri olarak gösterilen Roger Garrison, okul bünyesinde bulunan iktisatçıların fikir ve düşüncelerini bir araya getirerek okulun teorik çerçevesi olan Avusturya İş Çevrimleri Teorisini (AİÇT) literatüre kazandırmıştır.

1.1 Carl Menger

Carl Menger, 1840 yılında Polonya'nın Galiçya bölgesinde dünyaya gelmiş, avukat olan babası Anton ve zengin bir tacirin kızı olan annesi Caroline'nin üç çocuklarından biridir. Kardeşlerinden biri olan Anton Viyana Üniversitesinde avukat, diğer kardeşi Max ise parlamentoda yer alan bir milletvekili idi. Menger Viyana'da iktisat eğitimini tamamladıktan sonra bir süre gazetede çalışmış, burada roman yazıları yazmış ancak doktorası için gazeteden ayrılmak zorunda kalmıştır. Menger, 1867 yılında Krakow Üniversitesinde çalışmaya başlayarak burada hukuk derecesi kazanmıştır. 1870 yılında devlet makamında bir memurluk elde eden Menger, 1872 yılında gerekli şartları yerine getirerek Viyana Üniversitesinde profesörlük makamına yükselmiştir. Burada geçirdiği güzel yıllardan sonra 1876 yılında on sekiz yaşında olan veliaht Prens

Rudolf'un özel hocalarından biri konumuna getirilmiştir. Birkaç yıl boyunca veliaht prens ile çeşitli ülkeleri gezmiş, kendisine özel dersler vermiştir. Viyana dönüşü sırasında Prens Rudolf'un babası olan imparator Franz Joseph kendisine ordinaryüs derecesini vererek onurlandırmıştır. Menger ilerleyen yıllarda Viyana Üniversitesi Hukuk Fakültesinin Politik Ekonomi kürsüsüne başkan olarak atanmış, emekli oluncaya kadar görevini devam ettirmiştir. 1921 yılında ise yaşamını yitirmiştir.

AİO'nun kuruluşu tam olarak bilinmesede okulun kuruluşu Menger'in "*İktisadın Prensipleri (Grundsätze der Volkswirtschaftslehre)*" eserini yayınladığı yıl olan 1871 olarak bilinmektedir. Menger'in bu kitabı ayrıca iktisadın marjinal devrimi olarak kabul edilmektedir(Yeliz, 2011). Menger yayınladığı bu eseri klasik öğretinin bir eleştirisi olarak düşünmüş, kendisi gibi klasik öğretiye karşı olan Genç Tarihçi Okulun desteğini almayı hayal etmiştir. Almanya'da hüküm süren Genç Tarihçi Okuldan yararlanmak istese de beklediği karşılığı görememiştir. Menger, eserinde değer kavramına sübjektif açıdan bakarak malın veya hizmetin ne kadar tercih edildiği ile ilgilenmiştir(Aktan & Eroğlu, 2018). Kısacası Menger, bir şey diğerine tercih ediliyorsa o daha kıymetlidir anlayışını benimsemiştir. Menger kişisel ününü ve AİO'nun toplum içindeki bilinirliğini, Genç Tarihçi Okul temsilcilerinden Gustav Schmoller ile yaptığı metot tartışmasına borçludur. Ayrıca AİO terimini ilk defa kullanan Genç Tarihçi Okul temsilcileridir.

1.1.1 Carl Menger- Gustav Schmoller Tartışması

Menger'in İktisadın Prensipleri eserine itiraz eden Schmoller Menger'in diğer eseri olan "*Politik İktisat ve Sosyoloji Problemleri*" adlı eserini hedef alan ağır söylemlerde bulunmuş, bu etkileşim ikili arasındaki durumu tartışmalara dönüştürmüştür. İkili arasında geçen bu tartışma tarihe '*Methodenstreit*' olarak geçmiştir(Louzek, 2011, p. 439). Her ne kadar metot tartışması olarak bilinse de asıl sorun, insan eyleminin ekonominin sonuçları ile ilgili olup olmadığı sorunudur(Mises, 2007). Bu tartışma

AİO'nun gelişimine katkı sağlayarak popülaritesinin artmasına sebep olmuş, tartışma sonuçsuz görünse de Menger'in düşünceleri ortaya çıkacak diğer AİO temsilcilerine rehberlik ederek literatüre farklı bakış açısı kazandırmıştır.

1.2 Eugen Von Böhm Bawerk

Menger'den sonra okulun gelişimine katkı sağlamış diğer bir isim 1851 yılında Brünn'de doğan Eugen von Böhm Bawerk'tir. Viyana Üniversitesi hukuk fakültesinden mezun olan Bawerk öğrenim gördüğü sırada Menger'in düşünceleri ile tanışmış, bu düşünceleri benimsemiştir(Yeliz, 2011). Hayatı boyunca birçok devlet kademesinde yer alan Bawerk çok kez maliye bakanlığında çalışmıştır(A.Gülçin, 2006). Bawerk bakanlıkta görevde kaldığı yıllar boyunca kanuna uyarak sabitlenmiş altın kurallarına sıkıca bağlı kalmış, Merkez Bankasından destek almadan dengeli bir bütçe yürütmüştür(Mises, 2007). Siyasal konularda da çalışan Bawerk, bir dönem Alman Tarihçi Okul düşünürlerinden olan Knies ve Rorcher'in yanında da çalışmıştır. 1881 yılından itibaren Innsbruck Üniversitesinde çalışan Bawerk burada profesör derecesini kazanmış olsa da 1889 yılında Avusturya Alplerinde bulunan küçük bir şehir olan Innsbrucks'dan ayrılarak Viyana'ya dönmüştür. Profesörlüğe biraz ara veren Bawerk, kendisine ordinaryüslük derecesi verilmesini isteyerek tekrar Viyana Üniversitesinde profesörlük görevine devam etmiştir. Zamanla sağlığı bozulan Bawerk, 1914 yılında yaşamını yitirmiştir.

Menger'in fikir ve düşüncelerinin ateşli bir temsilci olan Bawerk, Menger'e nazaran İngilizce konuşulan dünyada daha tanınır bir kişiliktir. Bawerk tıpkı Menger gibi *Casual Genetic 'adım-adım'* analiz metodu ile piyasadaki sorunları gerçek piyasa fiyatları ile açıklamaya çalışmıştır. Innsbrucks'ta çalıştığı dönemde "*Sermaye ve Faiz*" eserinin iki cildini yazmış, sermaye teorisine önemli katkılarda bulunmuştur(F.Esra, 2008). Menger değer kavramına katkılar sunmuş, faiz ile ilgili yeni teoriler ortaya koyarak sermaye ve faiz alanında çalışan ilk iktisatçı olmuştur. Yaptığı çalışmalarla 1.

Dünya savaşı öncesi AİO'nun en önemli temsilcisi haline gelen Bawerk, verdiği seminerle gelecek nesilleri etkilemeyi başarmıştır. Etkilediği iktisatçılar arasında Joseph Schumpeter ve Ludwig Mises de yer almaktadır. Menger ve Schmoller arasında başlayan metod tartışmaları Bawerk, J.B. Clark ve Karl Marx ile devam etmiş olsa da devamı niteliğinde olduğu için çok fazla dikkat çekmemiştir(de Soto, 1998).

1.3 Friedrich Von Wieser

Tıpkı Bawerk gibi Menger'in fikir ve düşüncelerinin tutkulu temsilcilerinden biri olan Wieser, 1851 yılında Viyana'da dünyaya gelmiştir. Viyana da hukuk diplomasını aldıktan sonra doktorasını Menger gözetiminde yapan Wieser, daha sonra Prag'da bulunan Alman Üniversitesinde Menger'in halefi konumuna gelmiştir(Yeliz, 2011). Wieser, Bawerk gibi Alman tarihçi okul temsilcilerinin yanında çalışmış ancak onların fikir ve düşüncelerinden etkilenmemiştir. Çalışmaları sonucu Profesör derecesini ise Prag Üniversitesinden elde etmiştir. Menger 1903 yılında Viyana Üniversitesi kürsüsünden emekliye ayrılarak yerini bacanağı konumundaki Wieser'e devretmiş, bu kürsü de geçirdiği yıllar boyunca Menger'in değer teorisini geliştirerek yayımlanmıştır(Aktan & Eroğlu, 2018). 1917 de ticaret bakanı görevine getirilen Wieser bir süre bu görevi yürüttükten sonra Viyana Üniversitesine geri dönmüştür. Wieser "*Social Economy*" kitabı ile sosyal çevre de etkisini tamamen göstererek AİO gelişiminin hızlanmasına sebep olmuş, 1926 yılında yaşamını yitirmiştir.

Wieser, yayınladığı "*Doğal Değerler*" isimli eserinde piyasanın kaynakları nasıl doğru bir şekilde dağıttığını ifade etmiştir (Savaş, 2007). Wieser doğal değerlerden bahsederken aynı zamanda faydadan da bahsetmiştir. Ayrıca Wieser devlet müdahaleciliğini de doğal fiyat üzerinden eleştirmiş, müdahalenin olmadığı bir piyasa ortamında doğal fiyatın kendiliğinden oluşacağı fikrini savunmuştur. 1927 yılında yayınladığı "*Sosyal İktisat*" kitabı, kurum ve kurallar ilişkisini ortaya koyan önemli eserlerin başında gelmektedir. Diğer yandan Wieser otorite olarak kabul edilen

devletin piyasanın işleyişini kanunları göz önünde bulundurarak denetlemesi, zayıfın korunması gibi sorumlulukları yerine getirmesi gerektiğini ileri sürmüştür(SAVAŞ, 2007, ss. 545-547). Ayrıca Wieser bir malın mevcut miktarı ve marjinal faydası arasındaki ilişkiye kıymet adını vermiş, “*Doğal Kıymet*” kavramını geliştirmiştir. Bu kavramın işlenmesini ise düzgün çalışan bir piyasa ekonomisine bağlamıştır(SAVAŞ, 2007, s. 545)

1.4 Ludwig Von Mises

AİO gelişimine katkı sağlayan bir diğer isim ise Ludwig von Mises’dir. Musevi bir ailenin çocuğu olan Mises, 1881 yılında Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde bulunan Galiçya topraklarının Lemberg şehrinde doğmuştur(A.Gülçin, 2006). Mises’in dedesi Musevi aleminin değerli bir üyesi olarak bilinmekte ve yaptığı katkılardan dolayı şeref ve asalet ifade eden Von unvanına sahiptir. Mises’in babası olan Arthur inşaat mühendisi olarak Lemberg’de çeşitli tren yolu inşaatlarında çalışmış, annesi Landau ise Brody kentinin en ünlü tüccarının kızı olarak dünyaya gelmiştir. Mises annesinden bahsederken dindarlığının yanı sıra zamanının büyük bir bölümünü hayır işlerine ayırdığından söz etmektedir. Kardeşleri arasında en büyük olan Mises, en küçük kardeşini küçük yaşta kaybetmiştir. Diğer kardeşi ise ünlü bir matematik profesörü olarak Harvard Üniversitesinde dersler vermiştir. Aile, bir süre sonra Lemberg’den ayrılarak daha merkezi konumda olan Viyana’ya göç etmiştir. Mises, Viyana’da geçirdiği gençlik yıllarında Vernel’e ait şu mısradan çok etkilenerek “*Tu ne cede malis sed contra audentior ito*” hayatının merkezine yerleştirmiştir. Kötülüğe yenilme daha güçlü karşı gel anlamı taşıyan bu ifade, Mises’in entelektüel yaşamında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Mises o dönem Yunan düşünürlerin liberal, sosyal, felsefi yazılarının bakış açısından da etkilediğini belirtmiştir(Mises, 1958, ss. 104-106). Mises’i ekonomiye yönelten güdü ise Avusturya- Macaristan İmparatorluğunun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumun getirdiği çatışmalardır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun içinde bulunduğu durum çok iyi olmasa da Mises ailesi,

mevcut şartlarını iyileştirerek Viyana'nın önemli ailelerinden biri haline gelmiştir. Mises 1900 yılında Viyana Üniversitesine girerek eğitimine başlamış, hocalarından biri koyu bir devletçi olarak çalışmalarını devam ettiren Alman Tarihçi Okul mensubu Karl Grünberg'dir. Grünberg, Karl Marx takipçisi olarak emek tarihi gibi konularda çalışmaktadır. Mises, o dönem keşfetmediği AİO fikirlerinin yanı sıra doktora çalışmasını tarihçi okul bakış açısıyla sürdürmüştür. Çalışmaları sırasında memnuniyetsizliğini dile getiren Mises, çalışmalarda kullanılan yöntemden şikâyet etmeye başlamıştır(Rothbard, 1988, s. 8). İlk başlarda Marx'ın fikir ve düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade eden Mises, Marx ve Engels'in çalışmalarını dikkatli şekilde inceleyerek kendisinin bu düşüncelerin aksini ispatlamak zorunda olduğunu belirtmiştir. Mises, üniversitede geçen ilk yıllarında devletçi olarak bilinse de daha sonra beraber çalıştığı Profesör Eugen von Phillippovich'in fikir ve düşüncelerinden etkilenmiştir. İkili yaptığı çalışmalarla devletin piyasalara müdahalesinin olumlu etkiler yansıtmadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Mises'in AİO tanışmasının zeminini hazırlayan hocası Phillippovich olsa da asıl etki altında kaldığı dönem, Menger'in kitabını okumasıyla başlamış ve bu durumu şöyle ifade etmiştir “*Menger beni iktisatçı yaptı*”(Mises, 1920). Mises iktisatçı olduğu günü hocası Bawerk'in açtığı semirlere katıldığı zaman olarak da tanımlamaktadır(Mises, 1920). Böylece AİO tanışmış olan Mises, yaptığı çalışmalarla 1906 yılında doktor unvanına sahip olmuştur. O dönem Marx ve Engels'e ait manifesto yıldan yıla etkisini arttırmış, üniversite çevrelerinde toplumcu fikirler yayılmaya başlamıştır. Musevilğin yanında Anti-Marksçı olan Mises'in yaşamı, günden güne zorlaşmaya başlamıştır(Kresge & Wenar, 2020, s. 59). Viyana Üniversitesinden ayrılan Mises bir süre hukuk bürosunda çalışmaya başlamış, daha sonra Viyana Kız Ticaret okulunda hocalık görevine atanmıştır(A.Gülçin, 2006). Ticaret odasında da görev alan Mises, ortaya koyduğu çalışmalar ile kendisini Avusturya Hükümetinin iktisattan sorumlu baş danışmanı olarak bulmuştur. Mises'in iktisadi temellerinin oluşumunda Menger önemli bir rol oynasa da kendisine yön veren Bawerk'in kendisidir. Bir süre sonra tekrar Viyana Üniversitesine dönen Mises, 1918 yılına kadar burada görevini başarıyla sürdürmüştür. Mises, Sosyalizm hakkında inandığı fikir ve düşünceleri kitap haline getirerek “*Sosyalizm*” eserini yayınlamıştır. Mises eserinde Sosyalizmin kötü bir sistem olduğunu belirtmiş, bu sistemin kaynakların kullanımı yanlış yönlendirerek

kaos oluşturabileceğini belirtmiştir. Daha sonra tıpkı hocası Bawerk gibi seminerler düzenleyen Mises, birçok iktisatçıyı etkilemeyi başarmıştır. İsviçre'den davet alan Mises bir süre Cenevre'de *Institut Universitaire des Hautes Etudes Internationales* de dersler vermiştir. Adolf Hitlerin Polonya'ya girmesiyle Musevi olan Mises yaşamının tehlikede olduğunu hissederek bir gemiye binmiş, kendisini Amerika'da bulmuştur. Burada New York Üniversitesinde misafir hoca olarak dersler vermeye başlamıştır. Savaş esnasında Mises'in evine giren askerler eve zarar vermiş, yağmalamışlardır. Mises'e ait eserler nasıl ve neden olduğu bilinmeden Moskova'da ortaya çıkmıştır(Hülsmann, 2007). Mises'e ait '*Human Action*' eseri Yale Üniversitesi tarafından yayınlanmış, AİÖ'nun gelişimine katkı sağlayan eserlerden biri olmuştur. Mises bu eserinde matematiksel iktisatçıları, Pozitivistleri, Neo-Klasikçileri ve devletçileri karşısına alarak fikir ve düşüncelerinin tutkulu bir savunucusu olmuştur. Mises iktisat literatüründe kişisel ününü, yaptığı çalışmaların metodolojisine ve ortaya koyduğu '*Praxiology*' kavramına borçludur. İnsanların kibar ve saygılı olarak tanımladığı Mises, 1973 yılında yaşamını yitirmiştir.

Avusturya İş Çevrimleri Teorisinin(AİÇT) bugünkü modern temelleri, Bawerk ve Wicksell'in çalışmalarından yararlanarak çalışmalarını yürüten Mises'e borçludur. Mises'in çalışmaları makronun yanı sıra daha çok mikro temelli çalışmalardır. AİÖ'da paranın önemi Cantillon'a kadar dayandırılmış, paranın yansız olmadığını kabul ederek paranın her zaman oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Mises de bu durumu piyasaya giren paranın eşit bir şekilde dağıtılmadığını belirterek paranın önemini vurgulamıştır(Snowdon et al., 1994, s. 355). Mises, AİÖ altında literatüre en büyük katkısı insan davranışlarının genel bilimi olarak ifade edilen "*Praxiology*" teorisidir. Bu terim ilk kez Mises tarafından ifade edilmiştir. Mises bu kavram ile insan davranışlarının yorumlanmasına yeni bir bakış açısı getirmiştir(Rothbard, 2009, s.156). Mises, praxiology temelinde çalışmalarını sürdürürken iktisadı bu kavramın bir alt dalı olarak açıklamaya çalışmıştır(Von Mises, 2008). Mises çalışmalarında girişimciye de ayrı bir önem vererek onu sadece sermayeyi elinde bulunduran kişi veya kurum olarak tanımlamış, piyasa şartlarına göre davranan eylemin sahibi olarak

belirtmiştir. Denge sistemi olarak gördüğü kapitalizmin önemli bir unsur olduğunu ifade etmiş, özel mülkiyet olarak ifade ettiği liberalizmin ise korunması gerektiğini ifade ederek piyasaya yönelik müdahalelerin gereksiz olduğunu savunmuştur. Müdahalecilik sistemi olarak adlandırdığı sosyalizmin ise ekonomik sistemin işleyişini tıkayarak mevcut sorunların şiddetini artıracaklarını, derin krizlere sebep olacağından bahsederek sosyalizme olan mesafesini her zaman korumuştur(Ebeling, 2006, ss. 124-125). Mises ekonomideki denge durumunu sağlamışçasına yapılan matematiksel ifadelerin doğru olmadığını da ileri sürerek sadece hayali dengenin varlığından bahsetmektedir(Serdar Göcen, 2015). Mises'in çalışmalarının izlerini öğrenci olan Friedrich Hayek'in çalışmalarında da görmekteyiz.

1.5 Friedrich August Von Hayek

Liberalizmin en tutkulu temsilcilerinden biri olarak gösterilen Friedrich Hayek 1899 yılında Viyana'da dünyaya gözlerini açmıştır. Hayek'in doğduğu dönemde Viyana, birçok önemli ismin yaşandığı bir şehir konumunda idi. Hala en çok okunan yazarlardan biri olan Stephan Zweig, Siyonizm kurucusu Theodor Herzl bunlardan bazılarıdır. O dönemde Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun savaş kaygısının olmayışı kültürel açıdan şehrin gelişmesine olanak sağlamıştır(Ebenstein, 2014, s. 7). Şartların eskiye nazaran daha uygun olduğu bir ortamda dünyaya gelen Hayek'in babası, tıp doktoru olmasına karşı Viyana Üniversitesinde bitki bilimi dersleri vermiştir. Hayek'in annesi ise dinine bağlı bir aile içinde yetişmiş, henüz Hayek doğmadan kendisine önemli bir miras kalmıştır. Ayrıca Hayek'in annesinin babası uzun yıllar görev yapmış bir profesör olarak hayata gözlerini kapatmıştır. Dedesi, AİO kurucuları arasında yer alan Menger, Wieser ve Bawerk'in arkadaşı olarak bilinmektedir. Hayek'in uzun sürecek eğitim hayatı aslında evde başlamıştır. Hayek, okula diğer rakiplerine nazaran daha hazır başlamasına rağmen başarılı bir öğrenci olamamış hatta okuldan atılma durumu ile karşı karşıya kalmıştır(Wapshoot, 2017, s.25). Hayek mevcut kapasitesini onun için büyük önem arz eden dağ tırmanışına ayırmış, bu sportif yapısı kendisini subay okulunun en iyi öğrenci yapmıştır. Hayek,

tırmanışı esnasında karşısına çıkan zorlukları sadece doğru yöntemin bulunarak aşılabileceğini ifade ederek aslında sorunları tespit etmede yöntemin ne kadar önemli olduğunu o yaşlarda keşfetmiştir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun çöküşü kendisini en çok ilgilendiği alan olan doğa bilimlerinden uzaklaştırarak sosyal bilimlere yönlendirmiştir(Ebenstein, 2014, s. 7). Hayek, savaş sonrası Viyana Üniversitesi'ne kayıt yaptırarak ekonomi bilimi ile tanışmıştır. Hayek okulda geçirdiği dönemler de Wieser'in öğrencisi olmasına rağmen AİO tanışmasını Menger'in *İktisadın İlkeleri* kitabına bağlamaktadır. Hayek okulun ilk yıllarında insan ve fiziki dünya arasındaki ilişki üzerinde çalışmış ancak savaş sonrası ekonomik bunalımın derin bir şekilde hissedilmesi ile kendisini sorunların ekonomik boyutu içerisinde bulmuştur. Hayek'in ekonomi ile iç içe geçmesi ise Jeremiah Jens ile tanışmasıyla başlamıştır. Karşılıklı sohbetlerinde Hayek kendisine ekonomi alanında çalışmak istediğini söylemiş, Jens kendisini Avrupa ekonomisi üzerine yazacağı kitaba yardım etmesi için ABD'ye davet etmiştir. Ailenin içinde bulunduğu ekonomik durumun yeterli olmamasına rağmen Hayek, ABD'ye gitmiştir(Ebenstein, 2014, ss. 1-3). Hayek ekonomi eğitimini tamamladığı esnada Kutsal Çember olarak dilimize çevrilen bir grup Yahudi entelektüelin içinde bulunduğu bir teşkilata katılarak burada ekonomi tartışmaları gerçekleştirmiştir(Ebenstein, 2014, s. 4). Hayek, 1929-1931 yılları arasında Viyana Üniversitesi'nin davetiyle burada birçok makale yayınlamış, İngiltere'de London School of Economics (LSE) direktörü Lionel Charles Robbins'in ilgisini kendine doğru yöneltmesini sağlamıştır. 1931 yılında İngiltere'ye giden Hayek, burada pür iktisat teorisi ile ilgilenmeye başlamıştır. 1933 yılına kadar kendisini bilinen bir iktisatçı konumuna getiren Hayek, Keynes gibi önemli isimlerle tartışmalara girmiş ancak 1933 yılından sonra pür iktisat teorisinden uzaklaşmıştır(Wapshoot, 2017, s.129). Yaptığı çalışmalar kendisini 1974 yılında Nobel sahibi yaparak AİO'nun popüleritesinin de artmasına sebep olmuştur. 1947 yılında özgür ve açık toplum anlamına gelen Mont Pelerin topluluğunu kurarak bu topluluğa başkanlık yapan Hayek, LSE'nin yanı Chiago Üniversitesi, Freiburg Üniversitesi, Salzburg Üniversitesi gibi kurumlarda da görev yapmıştır. Hayek, şiddetli şekilde eleştirdiği SSCB'nin dağılışını görmüş, 1992 yılında yaşamını yitirmiştir.

Hayek, AİÇT'nin zeminini hazırlayan Mises'in fikir ve düşüncelerine katkıda bulunmuştur. Tıpkı hocası gibi piyasanın dengede olduğu varsayımı altında yapılacak analizlerin gerçeği yansıtmayacağını ifade etmiş ve dengeyi, dengesizliği açıklamak için kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu düşüncesiyle de Neoklasik okulun denge kavramını reddetmiştir. Dengesizlikten dengeye doğru yönelimden bahseden Hayek, bu görevi piyasanın fiyat mekanizma ile yerine getirebileceğini ifade ederek piyasalara ayrı bir önem atfetmiştir. Piyasayı, alıcı ve satıcıları bir araya getiren alışverişin gerçekleştiği bir iletişim ağı görerek aynı zamanda bilginin de ortaya çıkmasını sağlayan mekanizma olarak tanımlamıştır. Ayrıca bilgi alanında yaptığı çalışmalarla bilinen Hayek bilginin kısa ömürlü, dağınık ve yerel olmasından dolayı bilginin pratik olma özelliği taşıdığını belirtmiştir(Oguz, 2000, ss. 63-67). Piyasadaki dengesizliklerin ana sebebi olarak gösterilen bilginin eksik oluşu Hayek için bir başarısızlık değil aksine piyasanın işlevini yerine getirmesi için gerekli bir durumdur. Hayek piyasada bilginin önemini şu sözleri ile ifade etmektedir; *“Fiyat sistemi müteşebbislere, bir pilotun bazı kadranları gözetlemesi gibi, birtakım fiyatların seyrini gözetlemek suretiyle kendi faaliyetlerini diğer müteşebbislerin faaliyetlerine intibak ettirmek imkânını sağlar”*(Hayek, 1995, s. 59). Hayek sinyal görevi üstlenerek davranışları etkileyen fiyatların, piyasanın işlevini yerine getirmesi için önemli bir gösterge olduğunu belirtmektedir{Hayek, 1945} Rekabetçi bir ortamın yararlarından bahseden Hayek, rekabetin piyasa için gerekli bir durum olduğunu da belirtmiştir. Hayek piyasaları, insan davranışlarının sonucu olarak ortaya çıktığını belirterek kendiliğinden gerçekleşen bir düzen olarak ifade etmiştir. Ayrıca bu kendiliğinden oluşan düzen olarak gösterilen piyasalarda gerçekleşen davranışları teorik bir çerçeveye oturtulması gerektiğini belirterek fikrini şu sözleri ile açıklamıştır; *‘Teoriler olmadan gerçeklerin sesi duyulmaz’*. Ekonomi gibi birçok alanda fikirler ortaya atan Hayek devletin, piyasada gerçekleşen davranışların hukuki denetleyicisinin olması gerektiğini belirtmiştir. Hayek'in en radikal katkısı ise para basma yetkisinin Merkez Bankalarından alınarak özelleştirilmesi gerektiğini öne sürmesidir(Hayek, 2018). Hayek'i sermaye, para ve bilgi alanında yaptığı çalışmalar yaşadığı dönemin en iyi iktisatçılarından biri haline getirmiş (Göcen, 2015).

1.5.1 Friedrich Hayek ve John Maynard Keynes Tartışması

1929 Bunalımı ekonomik krizlerin başında gelen etkisi büyük, derin ve yıpratıcı bir kriz niteliği taşımaktadır. Bu kriz klasik yaklaşımın etkisini kaybetmesine neden olmuştur. Ekonomi tarihinin en büyük isimlerinden olan Hayek ve Keynes'i de karşı karşıya getirmiştir. Keynes'in fikirleri o dönem kabul görerek "***Ekonominin Doktoru***" olarak ilan edilmesine sebep olmuş, Hayek'in fikir ve düşünceleri ise gündemden düşerek etkisini kaybetmiştir. Bu ikilinin yaşadığı tartışmalar yeni iktisadi akımların, teorilerin oluşmasına sebep olmuştur. Aralarında geçen tartışmalar ne kadar sert olsa da ikilinin birbiri hakkında düşündükleri saygı, sevgi çerçevesinde ilerlemiştir.

İkili arasındaki tartışmanın fitilini ateşleyen durum, 1929 Bunalımı sonrası yaşanan dalgalanmalarının nedeni konusunda yaşadıkları fikir ayrılıklarıdır. Hayek'in, 1. Dünya Savaşı sonrası yenilmiş devletlerin yaşadığı zorluklara ek olarak ortaya çıkan borç durumunu sert bir şekilde eleştiren meslektaşı Keynes'e bir sempati duyduğu bilinmektedir. Hayek'in Keynes ile ilk teması Edgeworth'un "*Matematiksel İktisat*" kitabını talep etmesiyle başlamış ancak Hayek'e göre daha çok popüler olan Keynes kendisinde bu kitabın olmadığını belirterek Hayek'in sorusunu olumsuz olarak yanıtlamıştır (Wapshoot, 2017, s.13). Hayek ve Keynes'in yüz yüze ilk tanışmaları ise Lionel Robbins'in Cambridge ekolünün baskınlığından rahatsız olarak Hayek'i okulda ders vermesini teklif etmesiyle gerçekleşmiştir. Keynes'in fikirlerini çürütebileceğini düşünen Robbins, Hayek'in '*Tasarruf Paradoksu*' adlı çalışmasına sığınarak bu eseri Hayek ile İngilizceye çevirmiştir. Burada geçirdiği yıllarda fikir ve düşüncelerini okula kabul ettiren Hayek, Keynes'e saldırılara başlamıştır (Erimez, 2019). Hayek, 1938 yılında Keynes'in '*Para Üzerine Bir İnceleme*' adlı eserine yazdığı bir eleştiri ile tartışmanın fitilini ateşlemiştir. Keynes Hayek'in bu eleştirisine bir cevap yayınlamış, Keynes'in bu cevabı ile Hayek'in istediği tartışma ortamı sağlanmıştır. Bir süre karşılıklı devam eden bu tartışma, Keynes'in öğrencilerinden Piero Sraffa'yı görevlendirmesiyle farklı bir hal almıştır. İkilinin ortaya koyduğu teorilerin çıkış

noktası Wicksell'e ait ödünç verilebilir fon piyasası olmasına rağmen bir noktadan sonra farklılaşmaktadır. O dönem tartışmanın galibi olarak Keynes görünse de John Hicks durumu şöyle açıklamıştır; *“1930’ların iktisadi analizinin nihaî tarihinin yazılmasına sıra geldiğinde, oyundaki başrol profesör Hayek’in olacaktır. Hayek’in iktisadi yazıları bugünkü öğrenciler tarafından neredeyse hiç bilinmez. Hayek’in yeni teorilerinin, Keynes’in yeni teorilerinin baş rakibi olduğu zamanların yaşandığı da güçlüklerle hatırlanır. Hangisi haklıydı, Keynes mi Hayek mi?”*(Hicks, 1967). İkili arasında gerçekleşen bu mektuplaşmalar literatüre farklı bir boyut kazandırmış, iktisat tarihi açısından kazanım şeklinde değerlendirilmektedir. Keynes’in ölümüne dek yakın arkadaşlıkları bulunan ikilinin tartışmaları birbirine kitaplar atacak kadar şiddetli olsa da bu ikili, 2. Dünya Savaşı sırasında aynı oda içinde bulunarak gözetleme görevi yapmışlardır.

1.6 Israel Kirzner

Israael Kirzner 1930 yılında İngiltere’nin Londra şehrinde doğmuştur. Rütbeli Yahudi bir din adamı olan Kirzner, babasının New York da kurduğu cemaatte baş hahamlık görevini yerine getirmiştir. Eğitim hayatı için kısa bir süre Güney Afrika’da kalan Kirzner, Cape Town Üniversitesinde bazı eğitimler almıştır. Aynı yılda Londra Üniversitesi programına katılmış, sonraki yıllar Ludwig Mises’in öğrencisi olarak New York Üniversitesinde eğitimine devam etmiştir. Burada geçirdiği yıllar boyunca hocası Mises’den oldukça etkilenmiş, diğer AİÖ temsilcilerinden özellikle Hayek’in piyasa hakkındaki fikir ve düşüncelerini benimsemiştir. Mises’in metodoloji konusunda yaptığı çalışmaları derinlemesine inceleyen Kirzner, hocasının fikir ve düşüncelerini savunan tutkulu bir AİÖ temsilcisi haline gelmiştir. New York Üniversitesinde fahri ekonomi profesörü olan Kirzner, Menger’e dayanan piyasa sürecine katkılar yaparak girişimcilik anlamında literatüre yeni bir bakış açısı kazandıran iktisatçıların başında gelmektedir. Kirzner girişimcilik alanında yaptığı çalışmalar ile 2006 yılında Global Award for Entrepreneurship Research ödülüne aday gösterilmiş, bu ödülün sahibi olmuştur.

Kirzner, Mises ve Hayek'in görüşlerinden etkilenerek piyasada girişimsel keşif sürecini incelemiştir(Seçil, 2019). Neoklasik okulun denge ve tam rekabet anlayışına karşı çıkarak piyasada dengenin olmadığını aksine aksaklıkların olduğunu ifade etmiş, bu aksakların ise girişimci tarafından düzeltilebileceğini ifade etmiştir(Kirzner, 2002, ss. 44-47). Girişimcinin hareket alanı olarak belirttiği piyasaya bir müdahalenin ise mevcut sorunları daha çok derinleştirebileceğini, istenilen sonuçlar vermeyeceğini belirtmiştir. Kirzner, girişimcileri gözü açık bireyler olarak tanımlamış, piyasada meydana gelen aksaklıkları fark ederek eyleme geçeceklerini ifade etmiştir. Böylece Kirzner girişimciyi, değişim sürecini başlatan eylemin sahibi olarak nitelendirmiştir. Bazı çalışmalarda AİÖ üyesi, bazı çalışmalarda AİÖ'ndan ayrı tutulan Joseph Schumpeter ile Kirzner'in girişimcilik tanımlamaları karıştırılmamalıdır. Schumpeter için girişimci yaratıcı yıkımın sebebi, piyasayı dengeden uzaklaştıran eylemin sahibidir. Ancak Kirzner girişimcinin piyasayı dengeden uzaklaştırıcı olmadığını, aksine piyasayı dengeye doğru yönlendirdiğini ifade etmiştir(Kirzner, 1999). Kirzner ayrıca piyasada girişimci tarafından gerçekleştirilen eylemler sonucu elde edilen karları ahlaki bulmaktadır. Bu durumu ise; '*bulan-tutan-yaratan*' şeklinde açıklamaktadır(Yay, 2010). Kirzner tıpkı Hayek gibi piyasada gerçekleşen rekabeti piyasanın işlevini yerine getirmesi için gerekli bulmuş, girişimciyi besleyen bir süreç olarak değerlendirmiştir(Kirzner, 1984).1973 yılında yazdığı '*Rekabet ve Girişimcilik*' eseri, rekabet ve girişimci ilişkisini ortaya koyan önemli eserlerin başında gelmektedir. Girişimcilik, rekabet, piyasa gibi kavramlarla ilgilenen Kirzner devletin piyasa müdahalesini '*piyasa dışı müdahaleler*' olarak adlandırmış, bu müdahalelerin girişimcilerin fikir ve düşüncelerini etkileyerek piyasanın işlevini yerine getirememesine neden olacağını belirtmiştir(Kirzner, 2002, pp. 70-72).

1.7 Roger Garrison

AİÖ'nun beşinci kuşağı olarak adlandırılan dönem Roger Garrison ile başladığı bilinmektedir. 1944 yılında dünyaya gelen Garrison, Elektrik Mühendisliği diplomasının olduğu bilinse de yüksek lisansını ve doktorasını yaptığı ekonomi

dalında yükselişini sürdürmüştür. LSE dahil birçok üniversitede dersler veren Garrison asıl ününü ‘*Zaman ve Para: Sermaye Yapısının Makroekonomisi*’ adlı eseri ile yakalamıştır. Bugünlerde Auburn Üniversitesinde fahri ekonomi profesörü olan Garrison, aynı zamanda Mises Üniversitesinin de kıdemli akademisyenidir. Holcombe için Garrison’un bu eseri, AİÖ içinde tıpkı Keynes’in Genel Teorisi kadar önemli olduğu düşünülmektedir(Holcombe, 2001). Hayek’den sonra Garrison’un çalışmaları AİÖ adına yapılmış en ciddi çalışmalar şeklinde değerlendirilmesi, okulun bugün bu modernizasyona ayak uydurarak ayakta kalmasını sağlamıştır.

Garrison, Mises’in Wicksell’e ait ödünç verilebilir fon piyasasından yararlanarak incelediği İş Çevrimleri Teorisini geliştirmiştir. Bu teorik çalışma, mikro temelli çalışan Mises ve Hayek’in makro eksikliğini gidermiştir. Garrison’a kadar İş Çevrimleri Teorisinin grafiksel gösteriminin olmadığı bilinmektedir. Garrison kardeşi ile yaptığı bir söyleşide savunucu olduğu okulun bir grafiksel eksikliğini olduğunu fark ederek Mises’in ‘*Para ve Kredi Teorisi*’ adlı eserini toparlamış, ortaya Avusturya İş Çevrimleri Teorisi (AİÇT)’nin modern halini koymuştur. Marksist hocası tarafından beğenilen bu çalışmasını Chiago da sunmak için davet alan Garrison, yaptığı bu çalışma ile iktisatçılar tarafından kabul görmüştür. Garrison çalışmasını sunduktan sonra bir başka AİÖ temsilcisi olan Murray Rothbard kendisini bir otel odasına çağırması, sabahlara kadar bu çalışmayı incelemişlerdir. Garrison’un bu çalışması matematiğe mesafeli olan Avusturya iktisatçıları tarafından tartışılrsa da Garrison savunmasını, Mises’in ‘*Human Action*’ çalışmasını göstererek yapmıştır. Mises çalışmasında bazı matematiksel eğriler kullanarak insan davranışlarını açıklamaya çalışmış, AİÖ için farklı bir perspektif sunmuştur. Garrison yaptığı bir söyleşide bu grafiksel anlatımı, iktisadi dalgalanmaları açıklamanın yanı sıra geniş bir makroekonomik çerçeveye oturarak incelemeyi amaçladığını ifade etmiştir.

1.7.1 Avusturya İş Çevrimleri Teorisi (AİÇT)

AİÇT Mises'in fikir ve düşünceleri ile ortaya çıkmış, Hayek ve Kirzner'in katkıları ile günümüze kadar gelmiştir. Ancak Garrison, AİÖ bünyesinde bulunan tüm iktisatçıların özellikle Mises ve Hayek'in çalışmalarıyla kendi çalışmalarını birleştirerek ortaya son halini koymuştur. Garrison diğer iktisatçılara nazaran çalışmasında, Hayek'e ait ürünün üretim ve zaman boyutunu ifade eden hayekyan üçgen ve başka bir değişken olan üretim olanakları eğrisinden yararlanmıştır. Garrison'un analizine hayekyan üçgen ve üretim olanakları eğrisini dahil etmesi, bu çalışmayı AİÖ'ya özel hale getirmiştir. Bu özelliğin sebebini ise diğer makroekonomik çalışmaların hayekyan üçgen ve üretim eğrilerinden yararlanılmaması olarak ifade etmiştir.

Garrison çalışmasının tıpkı Keynesyen iktisadın emek tabanlı, parasal iktisadın para tabanlı temellere dayandırıldığı gibi bu çalışmanın sermaye tabanlı olduğunu ifade etmiştir(Garrison, 2000). Garrison ortaya koyduğu bu çalışmada tıpkı Mises gibi Wicksell'e ait ödünç verilebilir fon piyasasından, ek olarak hayekyan üçgen ve üretim olanakları eğrisinden yararlanmıştır(Bocutoğlu & Ekinci, 2009, ss. 37-56). Wicksell, *'Interest and Prices'* eserinde piyasa faiz oranı ve doğal faiz oranı değişkenlerinden bahsederek bu değişkenleri açıklamaya çalışmıştır. Wicksell ayrıca çalışmasında iktisadi dalgalanmaların sebebini de piyasa faiz oranı ve doğal faiz oranı arasındaki farka bağlamıştır. Mises, Wicksell'in bu görüşlerinin parasal ve reel sektör ilişkisinin açıklanmasına uygun olabileceğini düşünerek analizine dahil etmiştir. Nitekim AİÖ'nun diğer önemli temsilcisi olan Hayek, Mises'in bu görüşünü benimseyerek analizlerinde bu durumu esas kabul etmiştir(Cochran & Glahe, 1999). Garrison'un bu çalışmasını anlamak için sırasıyla Wicksell'e ait olan ödünç verilebilir fon piyasası, üretim olanakları eğrisi ve hayekyan üçgen hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir.

- ***Ödünç Verilebilir Fon Piyasası***

Wicksell ödünç verilebilir fon piyasasında yararlandığı değişkenlerden biri olan doğal faiz oranını, malların alışverişi sonucu ortaya çıkan doğal faiz oranı olarak tanımlanmaktadır. Bu oran, bireylerin şimdiki ve gelecekteki tüketimlerini etkileyerek tercihte bulunmasını sağlamaktadır(Van Zijp, 1993, s. 18). Diğer bir değişken olan piyasa faiz oranı, ödünç verilebilir piyasada fon arzı ile fon talebinin birbirine eşit olduğu bir noktada belirlenmektedir. Wicksell'e ait ödünç verilebilir fon piyasasında denge, bu iki değişkenin birbirine eşit olduğu noktada sağlanmaktadır. Wicksell, doğal faiz oranının toplumu etkileyen herhangi bir iktisadi olaydan etkilenebileceğini ifade ederek bu oranın dalgalanabileceğini ve bu iki değişken arasında dengenin bozulabileceğini belirtmiştir(Wicksell, 1898, s. 106). Garrison istikrarlı bir ekonomide bu iki oranın birbiriyle tutarlı şekilde hareket etmesi gerektiğini belirtmiş, aralarında oluşacak tutarsızlığın sebebinin ise Merkez Bankaları tarafından uygulanan genişleyici para politikalarına bağlamıştır(Garrison, 2009, s. 191). Hayek çalışmalarında parasal müdahaleler olarak Merkez Bankalarının yapay faiz oranlarından bahsetmiş, Garrison Hayek'e ek olarak transfer harcamalarını da analize dahil etmiştir.

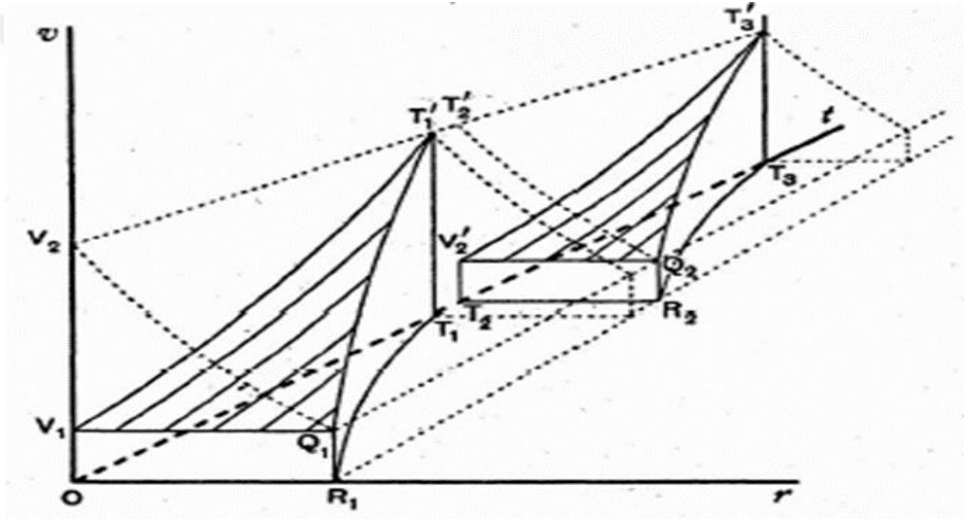
- ***Üretim Olanakları Eğrisi***

Garrison'un çalışmasında yararlandığı bir başka değişken üretim olanakları eğrisidir. Garrison, üretim olanakları eğrisinin tüm mikro ve makro ders kitaplarında yer almasına rağmen analizlere dahil edilmediğini ifade etmiştir(Garrison, 2000). Üretim olanakları eğrisinin dikey ekseninde tüketim harcamaları yatay ekseninde ise yatırımlar yer almaktadır. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin grafikte dışa doğru genişlemesi ekonomik büyümeyi, içe doğru daralması ise ekonomik durgunluğu ifade etmektedir. Bu iki değişken arasındaki değiş tokuş Avusturya makroekonomisinin özünü oluşturmaktadır. Üretim imkanları eğrisinin içe ve dışa doğru hareketleri, analizin diğer parçası olan hayekyan üçgenin de açıklanmasını gerekli kılmaktadır.

- *Hayekyan Üçgen*

Bawerk, üretimin karmaşık yapısını 'dolambaç' olarak ifade etmiştir. Hayek, Bawerk'in bu tanımından yola çıkarak üretimi girdi-çıkıtı fonksiyonu olarak tanımlamış, ortaya çıkan nihai ürün ile bu ürünü üretmek için geçen süreyi tarafından çizilen hayekyan üçgen ile ilişkilendirmiştir. Bu girdi-çıkıtı ilişkisi aynı zamanda katma değer süreci olarak da değerlendirilmektedir. Garrison'un teorisine dahil ettiği bu üçgen, AİO'yu diğer okullardan net bir şekilde ayırt edilmesini sağlamıştır.

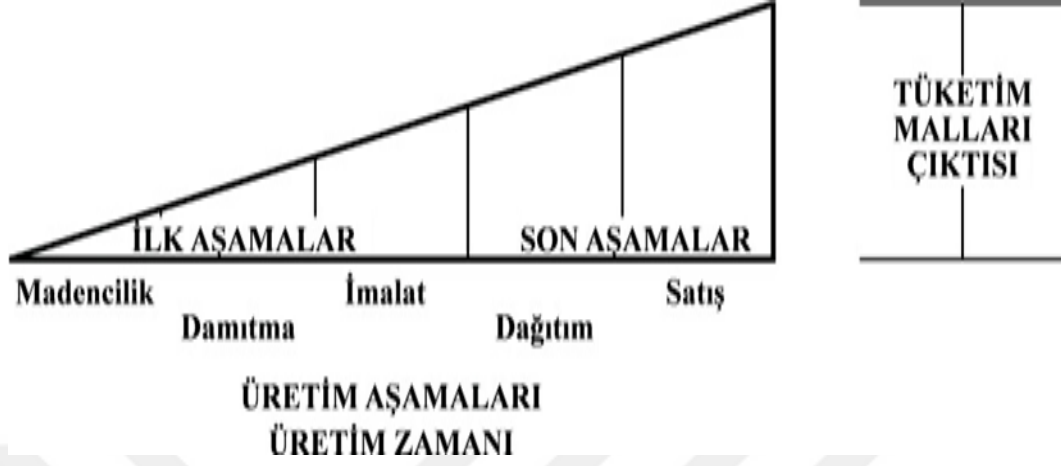
Şekil 1 Hayek'in İlk Çizimi

Kaynak: {Hayek, 1941 }

Hayek hocası Mises'in iktisadi dalgalanmalar teorisini inceledikten sonra 1941 yılında 'Pure Theory of Capital' kitabını yayınlamıştır. Şekil-1 Hayek'in bu kitabının 'The Continuous Process of Production' kısmında yer almaktadır (Hayek & White, 2019).

Şekil 2 Hayekyan Üçgenin Son Hali

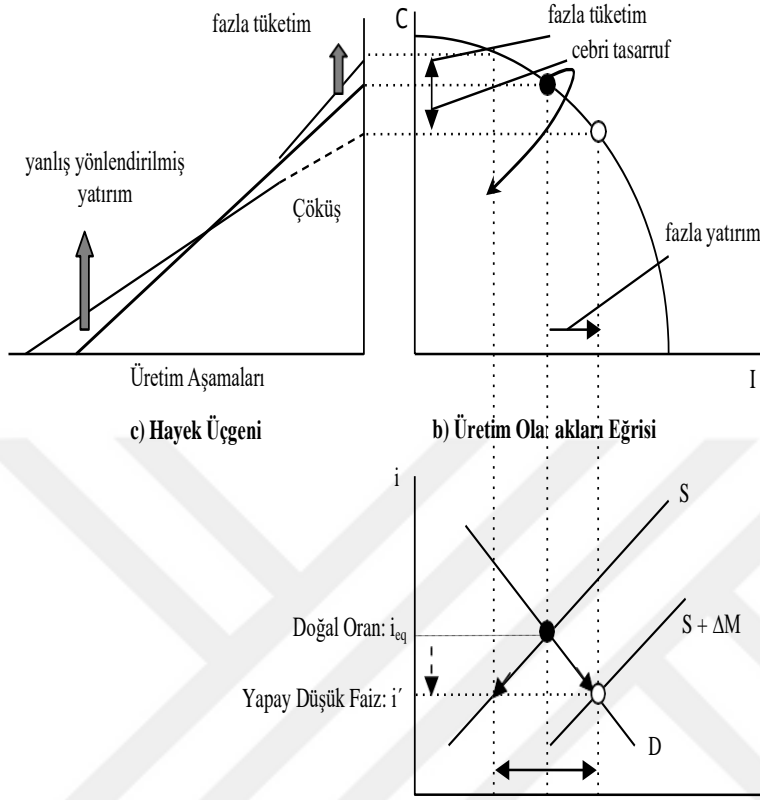
Kaynak:(Garrison, 2005, s. 498)

Garrison, ilk hali Hayek tarafından çizilen üçgenin en sade halini ortaya koymuştur. Üretim aşamalarının zaman ile ilişkilendirildiği bu üçgenin hipotenüsünün dik kenar ile kesiştiği nokta, nihai ürünün fiyatını belirtmektedir. Şekil 2 de üretim aşamaları beş aşamaya bölünse de Garrison, tıpkı Bawerk ve Hayek gibi üretimin daha karmaşık bir yapısının olduğunu ifade etmiştir(Garrison, 2000, s. 48).

1.7.2 Avusturya İş Çevrimleri Teorisini Anlamak

Garrison Wicshell'in ödünç verilebilir fon piyasası, üretim olanakları eğrisi ve hayekyan üçgeni ilişkilendirerek ortaya AİÇT'nin modern halini koymuştur. Sermaye tabanlı olan bu çalışma, AİO'nun fikir ve düşüncelerini makroekonomik çerçeveye oturtarak grafiksel bir izah sağlamaktadır.

Şekil 3 AIÇT'nin Kredi Genişlemesi ile Uyarılması

Kaynak:(Garrison, 2000, p. 69)

Garrison ve diğer AIÇT savunucularına göre üretim artışı, birikmiş tasarruflarla sağlanmalıdır(Göcen, 2019). Para otoritesinin olmadığı bir ekonomide ödünç verilebilir fon piyasasının belirleyicilerinden biri yurt içi tasarruflardır. Piyasa da tasarruflarda meydana gelen bir değişiklik fon talebini dolayısıyla denge faiz oranını da etkilemektedir. Ekonomi tarihinde bankaların ortaya çıkmasıyla beraber piyasadaki fon arzının belirlenmesine ek olarak, Merkez Bankaları da eklenmiştir. Şekil 3 de AIÇT'nin özeti yer almaktadır(Bocutoğlu & Ekinci, 2009, ss. 37-56).

Merkez Bankalarının kredi genişlemesi gibi genişleyici para politikaları uygulaması, tasarrufları etkilemektedir. Merkez Bankası aracılığıyla piyasaya giren yeni para, piyasa faiz oranının doğal faiz oranının altında kalmasına neden olmaktadır. Bu durum ödünç verilebilir fon arzını arttırarak tasarrufları elinde bulunduran kişilerin

daha az tasarruf yapmasını sağlayacak, tasarruf sahiplerini yatırımlara doğru yönleltecektir. Kısacası piyasa faiz oranının doğal faiz oranının altına inmesi yatırımların artmasına, doğal olarak tasarrufların azalmasına sebep olacaktır. Şekil 3(b) de piyasa faiz oranının üretim olanakları eğrisi üzerindeki etkileri görülmektedir. Piyasa faiz oranının doğal faiz oranının altına düşmesi yatırımların maliyetini düşürdüğü gibi yatırımların artmasına, azalan tasarrufların ise tüketimin artmasına sebep olduğu görülmektedir. Bu iki zıt etkinin bir arada yaşanması, ekonomiyi üretim olanaklarının dışına taşırmaktadır. Bu durum, ekonominin tüm faktörlerinin kullanıldığı denge seviyesini aştığı anlamına gelmektedir. Piyasaya yeni giren paranın yatırımcılara yakın olması, tüketici ve yatırımcı arasında anlaşmazlıklara sebep olacaktır. Garrison, bu durumu halat çekme oyununa benzetmektedir. Halat gerilmeye kadar bu durum sorunsuz işlemeye devam edecek ancak halat gerilmeye başladığında bu oyunu yatırımcıların kazanacağını ifade ederek paranın yanlı olduğunun altını çizmiştir(Garrison, 2000, s. 71). Garrison yapay şekilde düşürülen bu faiz oranının, yatırım ve tüketim değişkenlerini etkilediği gibi hayekyan üçgenin yapısını da etkileyeceğini belirtmiştir(Bocutoğlu & Ekinci, 2009). Girişimcilerin eline geçen bu paralar girişimcileri, yeni yatırımlara yönlendirerek üretim aşamalarının bazı kısımlarının ilk aşamalara dönmesini sağlayacaktır. Böylece üretimde meydana gelen bu değişme, üretim sürecini uzatacaktır. Hayekyan üçgenin yapısındaki diğer değişme ise daha az tasarruf yapan tasarruf sahipleri harcamalarını arttıracak ancak bu aşamada üretim faktörleri üretimin son aşamasına kayarak süreci kısaltacak, hayekyan üçgen daha dik konuma gelecektir. Yapay piyasa faiz oranı, tüketim harcamaları ve yatırım harcamalarını arttırarak ekonomiyi suni bir büyümeye yönlendirecektir. Şekil 3(c) bölümündeki kesik çizgiler, genişleme döneminde üretimin ilk aşamalara kayması ile üretim sürecinin tamamlanamadığını ifade etmektedir. Mises bu durumu yanlış yönlendirilmiş yatırım olarak tanımlamış, bu genişleme sürecinin sürdürülemez olduğunu ifade etmiştir. Kesik çizgilerin ana sebebi ise parasal genişlemeye bağlı olarak ekonomide meydana gelen enflasyonist baskılardır. MB tarafından parasal genişlemenin durdurulmasıyla üreticilerin yatırım harcamaları kısıtlı seviyede kalacak, suni olarak genişleyen ekonomi bir süre sonra daralma dönemine geçecektir(Göcen, 2019).

2. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNUN METODOLOJİK İLKELERİ ve İKTİSADİ DÜŞÜNCEYE KATKILARI

AİO bünyesinde bulunan iktisatçıların birbirlerinden farklı bakış açıları, ortaya koyulan çalışmaların sayısını da arttırmaktadır. İlk kuşaktan günümüze uzanan bu süreçte çalışmaların homojen bir yapıya sahip olmadığı anlaşılmaktadır ancak bazı metodolojik ilkelere söz etmek mümkündür. Bu bölümde AİO'ya ait bazı metodolojik ilkelere yer verilecektir.

2.1 Praksiyoloji (Praxeology)

AİO'da metodoloji, Hayek ve Mises'in çalışmaları ile anılmaktadır. Özellikle Mises'in metodolojik görüşleri tıpkı Kant gibi tümevarım yerine tümdengelim metodudur(Serdar Göcen, 2015). İnsanların bir amaç için eylemde bulunması Mises'e göre niyetin hedeflemesidir(Von Mises, 2008)

Mises kişisel ününü borçlu olduğu praksiyoloji kavramını, insan eylemlerinin genel bilimi olarak tanımlamaktadır. İnsanların eyleme geçmesini, mevcut konumdan duydukları rahatsızlık durumunu değiştirme çabası olarak belirtmektedir. Rahatsızlık durumundan tatmin düzeyi yüksek bir duruma geçmek için insan eylemde bulunmaktadır. Praksiyoloji kavramının ilgi alanı ise sürecin nasıl işlediğinin yanı sıra kullanılan yöntemin ne olduğu sorudur. İnsanın eyleme geçmesini hareket olarak düşünen Mises, Neoklasik okulun tam bilgi kavramını da reddetmesine neden olmaktadır. Çünkü Mises'e göre tam bilginin olduğu durum ulaşılabilecek en üst noktadır. Böylece Mises'e göre insanın eyleme geçmesi tam bilgi varsayımında reddedilmesini sağlamaktadır. Mises literatüre insan eylemi olarak kazandırdığı bu kavramı piyasa ile ilişkilendirmiş, piyasada gerçekleşen davranışları açıklamaya

çalışırken bu kavramdan yararlanmışır. Mises için Praksiyoloji, pek çok olayın kaynağıdır(Rothbard, 2009, s. 156).

2.2 Subjektivizm

Okulun temsilcileri, ekonominin geneline yaydığı bu kavramın temeline insanı yerleştirmektedir(Yeliz, 2011). Zevk ve tercihlerin insandan insan değişmesini Menger, '*Değer Yükleme Kanunu*' ile açıklamaya çalışmıştır. Zaman geçtikçe buna ek olarak insanların bekleyişleri, bilgileri ve yorumları da eklenmiştir. AİO temsilcileri için subjektivizm kavramı, seçim teorisi olma niteliği taşımaktadır.

Klasik okulun malların değerini emek-değer teorisi ile açıklamaya çalışması, malların kişiler için ne ifade ettiği anlamını yok saymaktadır. Menger bu eksikliği gidererek subjektivizm kavramı ile bu durumu açıklamaya çalışmıştır. Bawerk, Mises ve Hayek bu kavramı AİÇT'nin temelini oluşturan para ve sermaye teorilerine uygulasa da Kirzner, Menger'in subjektivizm tanımını yetersiz bulmaktadır. Kirzner bu kavramı neoklasik subjektivizm, radikal subjektivizm ve modern subjektivizm olarak değerlendirmiştir. Kirzner'e göre Menger'in eksikliği, bireylerin eksik bilgiden etkilenmediğini varsayarak analizine başlamasıdır(Aktan & Eroğlu, 2018). Kirzner'in Neoklasik açıdan subjektivizm kavramına yaklaşması, yeni bir bakış açısı getirerek okulun ilkelerini sağlamlaştırmıştır(Seçil, 2019).

2.3 Kendiliğinden Oluşan Düzen (Spontane Kurumlar)

Hayek yaptığı çalışmalar ile AİO'nun gelişimine katkı sağlayan iktisatçıların başında gelmektedir. Hocası Mises'in fikir ve düşüncelerinden etkilenmiş olsa da bilgi konusunda fikir ayrılıkları yaşamışlardır. Bilginin elde edilmesini deneyimlerle

açıklamaya çalışan Hayek Menger'in, Adam Smith'in, David Hume'nin kendiliğinden düzen fikrine yakınlaşmıştır(Serdar Göcen, 2015). Kendiliğinden düzeni insan eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını düşünen Hayek, epistemolojik bir çerçevede bu düzeni açıklamaya çalışmaktadır. Ayrıca kendiliğinden ortaya çıkan kurum ve kuruluşların bilgisine hiçbir kişinin sahip olamayacağını ifade etmiş, bu kurum ve kuruluşların sahip olduğu bilginin nesilden nesille aktarıldığını düşünmektedir. Kendiliğinden oluşmayan sistemleri ise baskıcı olarak değerlendirmiştir(Toprak & Neslişah, 2013).

Hayek, piyasa kavramını kendiliğinden oluşan düzenin en iyi örneği olarak tanımlamış, bu düzenin karmaşık bir yapısının olduğunu belirtmiştir. Hayek'e göre bu karmaşıklığın kuralları da kendiliğinden oluşmaktadır. Görünmez ancak geçerli kurallar olarak belirtmiştir(Aktan & Eroğlu, 2018). Ayrıca Hayek piyasanın kendiliğinden ortaya çıkmasını, birbiriyle yakından ilgili olaylara bağlamış, bu düzene ise '*katallaksi*' ismini vermiştir(AYTEKİN, 2013). Katallaksi, piyasada zaman ve mekân gibi tüm değişkenlerin bir araya gelerek gerçekleşen düzen olarak tanımlanmaktadır. Hayek, kendiliğinden oluşan bu sistemleri anlaşılmaya muhtaç olduğunu belirterek herhangi bir otoritenin bu sistemler üzerindeki etkisini yok saymaktadır(Klein, 2019).

2.4 Ekonomide Devletin Yeri

AİO temsilcileri devleti, kanun ve özgürlük ilişkisinin sorunsuz işlemlerini sağlayan kurum olarak tanımlamaktadır. Hayek toplum ve insanların özgür olması gerektiğini düşünerek devleti, '*kanun hakimeyeti*' olarak tanımlamaktadır(Yayla, 1993). Kanunların, özgürlüklerin korunması için devletin gerekli olduğunu savunmaktadır. İnsan davranışlarının sonuçları bazı kurumların ortaya çıkmasını sağlamış, Hayek'e göre devlette tıpkı piyasalar gibi kendiliğinden oluşan düzene örnek bir kurumdur.

Devletin minimal etkiye sahip olması gerektiğini düşünen Hayek ve AİO temsilcileri, devletin özel mülkiyetin korunması konusunda fikir birliğine varmışlardır.

AİÇT'nin temelini, otorite olarak kabul edilen devletin piyasaya müdahalesi oluşturmaktadır. Piyasalar birçok aktörün eylemelerini gerçekleştirdiği, bilgi alışverişinin sağlandığı iletişim mekanizmasıdır. Tek bir kişi veya kurumun piyasada bu bilgi akışına sahip olması mümkün değildir. Dolayısıyla devletin piyasaya dolaylı ya da dolaysız bir müdahalesi her zaman adaletsiz bir eylem olacak, bir tarafı mutlaka rahatsız edecektir. Hayek, devletin piyasalardaki tek görevinin eşitlik olduğunu belirterek devlet müdahalesini eleştirmektedir. Mises'e göre ise devlet müdahalesi, sosyalizme giden bir yoldur. Sosyalizmin ekonominin genelinde bir düzen sağlayamayacağını belirtmiş, sert şekilde eleştirmiştir.

2.5 Metodolojik Bireycilik

AİO metodolojik bireyciliği ekonomik sorunların tespitinde, açıklanmasında kullanan okullardan biridir. Denge konusunda birbirinden farklı düşünen Neoklasik okul ve AİO'nun çıkış noktası bireydir ancak iki okul bireyi farklı tanımlamaktadır. Bireyi aç gözlü, kar peşinde koşan kişi olarak tanımlayan Neoklasik okulun aksine AİO bireyi, toplumun tüm sorunlarından etkilenen bir bütün olarak tanımlamaktadır. AİO için bireyler duyguları olan gerçek kişilerdir.

Menger, çalışmalarında bu konuya yer veren iktisatçılardan biri olarak kabul edilmektedir. Menger metodolojik bireyciliği, olayların tespitinde yararlı olacağını ifade etmiştir(Seçil, 2019). Bu kavramı, Mises'in insan davranışlarının genel bilimi olarak ifade ettiği praksiyoloji tanımının kökeni olarak kabul edebiliriz. Toplumun en küçük parçası olarak kabul edilen bireylerin davranışları, tüm ekonomik faaliyetlerin açıklanmasında önemli rol oynamaktadır(AYTEKİN, 2013,ss. 145-164).

2.6 Zamanın Önemi

AİO için zaman diğer ilkeler kadar önemli bir yere sahiptir. Birçok konuda olduğu gibi Neoklasik okulun zaman tanımını da reddetmiştir. Neoklasik okulun zaman tanımı, Newtoncu tanım olarak bilinmektedir. Newton zamanı statik olarak değerlendirmiş, aynı zamanda bölünebileceğini de ifade etmiştir. AİO temsilcileri ise tıpkı piyasalar gibi zamanın reel ve dinamik olduğunu belirtmiştir. Zaman bir süreçtir, bu süreçte edinilen bilgiler birikerek kişi ve kurumların eylemlerini etkilemektedir. Bu eylemlerin zamanla değişmesi kişilere tecrübe olarak yansımaktadır. Kişilerin sahip olduğu bu tecrübe zamanın statik değil dinamik olduğunun bir kanıtı niteliğindedir.

2.7 Üretimin Karmaşık Yapısı (Dolambaçlı Üretim Yöntemi)

Menger'in malları doğrudan ihtiyaçlarla ilişkilendirmesi, insanlara sağladıkları faydalarında farklı olmasına neden olmaktadır. Menger bu durumu ihtiyaç sıralaması olarak ifade etmektedir. Bu sıralamada yüksek mal ve düşük mal terimlerini kullanmaktadır. Ayrıca Menger, kişilerin ihtiyaçlarını dolaysız olarak hizmet eden mallara birinci sınıf mallar, bu malların üretimde kullanılan ara malları ise ikinci sınıf mallar olarak nitelendirmiştir(Menger & Çelebi, 2009, s. 6).

Garrison, nihai ürün olarak değerlendirdiği kahvenin üretimi için çekirdeğe gereksinim olduğunu belirtmiştir. Kahve talebinde meydana gelen bir değişme çekirdek talebini de etkileyecek, arada bir bağ oluşturacaktır. Garrison ortaya çıkan bu durumu bağlı talep uygulaması olarak ifade etmiştir. Mallar arasındaki bu ilişki, üretimin karmaşık yapısı olarak adlandırılmaktadır(Garrison, 2005, ss. 487-488)

2.8 Girişimci

AİO, girişimci kavramına geniş yer veren okulların başında gelmektedir. Girişimciyi üretim planlamasını oluşturan, kaynak bulan kişi veya kurumun aksine piyasayı dengeye yöneltten eylem olarak değerlendirmektedir. Girişimcinin eylemi, piyasada gerçekleştirilen davranışlar olarak ifade edilmektedir.

AİO'nun önemli temsilcilerinden biri olan Mises'e göre girişimci, proksiyoloji kavramı adı altında değerlendirilmektedir. Davranış bilimi olarak belirtilen bu kavram, girişimcinin piyasada gerçekleştirdiği eylemi de kapsamaktadır. Bu nedenle girişimci, piyasada gerçekleştirilen eylemlerin sahibi olarak nitelendirilmektedir(Yay, 2010). Okulun bir başka önemli temsilcisi olan Bawerk, belirsizlik ortamında hareket eden girişimcinin aldığı riskin önemine işaret etmiştir(McCaffrey & Salerno, 2014). Girişimcilik alanında birçok çalışmaya sahip olan Kirzner girişimciyi, bulan-yaratan-tutan kişi olarak nitelendirerek kar olgusunu girişimci üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Girişimcinin eylemi sonucunda ortaya çıkan karın ahlaki olduğunu belirtmiş, serbest piyasa ekonomisinin önündeki engellerin kalkması gerektiğini savunmuştur(Yay, 2010).

2.9 Bilgi

AİO teorisyenleri özellikle Hayek, yaptığı çalışmalarda bilgi kavramını özenle inceleyen teorisyenlerin başında gelmektedir. Hayek, bilginin eksiksiz olarak değerlendirilip çalışmalara dahil edilmesine karşı çıkmış, Neoklasik okulun tam bilgi kavramını eleştirmiştir. Bilginin eksik ve dağınık olduğunu belirtmiş, piyasayı ise bu bilgiyi ortaya çıkaran süreç olarak değerlendirmiştir. Piyasanın işlevini yerine getirmesi için bu durumu doğal kabul etmiş, piyasa başarısızlığı olarak görmemiştir(Salih & Karakaş, 2008). Mises, bilgi kavramını diğer değişkenlerde

olduğu gibi praksiyoloji kavramı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Praksiyolojinin sistematik ve teorik bir bilim olduğunu ifade ederek bilginin ancak deneyimlerle elde edilebileceğini belirtmiştir(Aktan & Eroğlu, 2018).

Eksik ve dağınık bulunan bilgi, girişimci tarafından bir araya getirilerek piyasada kullanılmaktadır. Piyasada bilgi, alıcı ve satıcılara fiyat mekanizması ile sinyaller göndererek alıcı ve satıcıların kararlarını etkilemektedir. Bilginin yanlışlanabilir ya da yenilenebilir olması bilgi kavramının en önemli özellikleri arasında yer almaktadır.

2.10 Matematik Kullanımı

Hayek, kişilerin amaçlı davranışlarını açıklamada matematiksel ifadelerin yetersiz kalacağını belirterek iktisatta matematik kullanımına mesafeli yaklaşmaktadır. Okulun bir başka önemli temsilcisi Mises, iktisatta matematik kullanımını denge kavramı üzerinden eleştirmektedir. Denge varmişçasına yapılan analizlerin gerçeklikten uzak, bu dengenin matematiksel olarak ifadesi ise gerçeklik payı taşımamaktır. Mises'in dengeyi hayali olarak ifade etmesi, denge noktasının da matematiksel olarak ifadesini zorlaştırmaktadır(Mises, 2000, ss. 29-30). Bu eleştirilere ek olarak Mises, AİO için önemli bir değişken olan zamanın matematiksel olarak da ifade edilemeyeceğini de belirtmiştir. Mises matematiği praksiyoloji gibi bir bilim olarak gormekte, piyasada kullanılması gerektiğini de duşunmaktadır(A.Gulcin, 2006).

3. NEOKLASİK OKUL VE AVUSTURYA İKTİSAT OKULU FARKLILIKLARI

19.yy sonlarına kadar etkisini sürdüren Klasik okul, mevcut sorunlara bir çözümler getirememeye başlamıştır. Sorunların artması okulu şüpheli bir duruma getirmiş,

eleştirilerin odak noktası yapmıştır. Malthus'un nüfus teorisi bu sorunlardan sadece biridir(Güngör, 2006, s. 8). Bu dönemde Klasik okula yönelik eleştiriler artsada Marshall kadar etki yaratmamıştır. İktisadı davranış bilimi olarak ele alan Marshall, klasik okulun aksine iktisadı daha geniş bir alanda incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür(SAVAŞ, 2007).

Neoklasik okul, tam rekabet piyasasında gerçekleşen alışverişi tam bilgi çerçevesinde değerlendirmiş, bu alışverişin taraflarını ise rasyonel bireyler olarak tanımlamıştır. Piyasanın aktörü olan bu bireylerin aç gözlü ve kar peşinde koşmalarının yanı sıra piyasada gerçekleştirilen eylemlerin tahmin edilebilir olduğunu savunmaktadır. Bireylerin piyasada gerçekleştirdiği eylemler sonucu piyasanın kendiliğinden dengeye geldiğini savunan okul, piyasada girişimciye ayrı bir görev yüklememiştir.

Ana akım iktisadın en önemli okullarından biri olan Neoklasik okul iktisadı kaynakların etkin kullanımı olarak tanımlamış, kaynakların nasıl kullanılacağı sorununu iktisadın ana meselesi olarak görmüştür. Bireylerin davranışlarını matematik olmadan açıklanamayacağını savunarak iktisatta matematiğin önemini de vurgulamıştır. Matematiği fikir ve düşüncelerin ana merkezine yerleştirmiş, bu nedenle eleştirilere maruz kalmıştır (Erkan, 2016, ss. 27-28). Ekonomiyi dengede olarak kabul eden okul, piyasada gerçekleşen alışverişe konu olan malları da homojen kabul etmiştir. Bu alışverişi gerçekleştiren bireyi ise rasyonel kabul eden okul, bireyin eksikliklerini göz ardı etmiştir.

Klasik iktisadın eksikliklerini bilen ve katkılar yapan Neoklasik okul, piyasanın tek başına işlevini yerine getiremeyeceğini düşünmektedir. Bu durumu sorun olarak gören okul, kamu ekonomisinin gerekliliğini de savunmaktadır. Neoklasik Okul, piyasa başarısının değerlendirilmesinde kaynak dağılımı kıstası kullanırken, AİO bu kıstası

kullanmamaktadır(Seçil, 2019, p. 39). Denge ve bilgi konusunda da farklı düşüncelere sahip bu iki okulun fikir ve düşüncelerindeki ayırım sırasıyla incelenmiştir.

3.1 Denge Ayırımı

Neoklasik okulun en önemli temsilcilerinden olan Leontief Walras, genel denge analizinin savunucusu olarak kabul edilmektedir. Neoklasik okul Walras'ın genel denge teorisini benimsemiş, ekonominin işleyişini bu analiz ile açıklamaya çalışmıştır. Walras'a göre piyasada tam bilgi sağlanmış, kaynaklar etkin dağılmış ve bir denge oluşmuştur. Oluşan bu dengenin amacı ise fiyat mekanizmasının görevini açıklamaktır. Bu mekanizmayı açıklamaya çalışan Walras, işlem maliyetini yok saymanın yanında statik bir denge analizi benimsemiştir. Piyasada dengenin oluştuğu noktayı arz ve talebin kesiştiği nokta olarak tanımlayan okul, denge fiyatını ise ürünün alışverişinin gerçekleştiği nokta olarak belirtmektedir. Walras bu alışveriş gerçekleşinceye kadar geçen süreyi elverişsiz bulmuştur(Misaki, 1999, s. 74). Walras, tam rekabetten bahsederken bunun gerçekleşmesini atomisite koşuluna, homojenlik koşuluna, mobilite koşuluna ve açıklık koşuluna bağlamaktadır(Diler, 2016, s. 171). Walrasın denge koşulunun gerçekleşmesi bu özelliklerin sağlandığı anlamı taşımaktadır. Okul ayrıca iktisadı pozitif bilim olarak kabul etmiştir(Clark, 1987, s. 271).

AİO özellikle Hayek dengeyi hayali bir durum olarak kabul etmiş, mevcut dengesizliklerin açıklanması için bu kavramın tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir. Piyasada gerçekleşen dengeyi ise bilgi kavramı ile ilişkilendirip, açıklamaya çalışmıştır. Hayek bilginin eksik ve dağınık olduğunu ifade ederek piyasanın statik olmadığını aksine dinamik bir durum seyrettiğini, alıcı ve satıcı arasında gerçekleşen alışverişi ise anlık denge olarak tanımlamıştır. Neoklasik okulun denge ve bilgi tanımını, gerçek dünyada gerçekleşen davranışları açıklamadaki yetersizliğini eleştirerek karşı çıkmıştır. Neoklasik okul fiyat mekanizmasını denge unsuru olarak

görmekte iken AİO, iletişim mekanizması olarak görmektedir. Neoklasik okulun denge fiyatlarını hesaplarken piyasaya gerek duyulmayacağı görüşünü reddeden Mises, Neoklasik okulun denge analizini hayali bularak değerler ancak piyasalarda hesaplanabileceğini savunmuştur(Oğuz, 2001, s. 76). AİO, Neoklasik Okulun denge varmışçasına yapılan analizlerinin gerçeklik payı taşımayacağını belirterek, mevcut sorunların çözümünde yararlı olamayacağını da ifade etmiştir.

3.2 Bilgi Ayrımı

Neoklasik okul, dengenin gerçekleştiğini kabul ederek tam bilgi varsayımını da kabul etmiştir. Okul bilgiyi tam olarak kabul etmiş ancak nasıl ulaşıldığı konusuna bir açıklık getirmemiştir. Bilgiyi tam rekabet piyasasının özelliklerinden biri olan açıklık koşulu olarak değerlendiren okul, rekabet tanımını tanımlamakta da eksiklik yaşamaktadır. Bu eksikliğı fark eden Hayek rekabeti bir keşif süreci olarak tanımlamış, bu süreçte bilginin yanlışlanabilir ya da yenilenebilir özelliklerinin olduğunu savunmuştur. Hayek ayrıca Neoklasik okulun bilgiyi bütün olarak kabul etmesini eleştirmiş, bilgiyi kendi içinde günlük ve teorik kısımlara ayırmıştır. Bu durumu bilgi problemi olarak adlandırmıştır (Ikeda, 1990, s. 79).

Hayek '*Ekonomi ve Bilgi*' adlı eserinde bilginin tanımını, kısımlarını ve elde edilmiş sürecini açıkça ifade etmektedir. Ayrıca eserde, dengenin mümkün olamayacağını ancak kişi ve kurumların geleceğe yönelik beklentilerinin ve planlarının tutarlı şekilde gerçekleşmesi ile dengenin sağlanacağını belirtmiştir(Oğuz, 2001, s. 77). Günlük elde edilen bilgilerin pratikliğinden bahseden Hayek, bu bilgilerin kişiler için önem arz ettiğini de ifade etmiştir.

3.3 Girişimci Ayrımı

AİO girişimci kavramına önem veren okulların başında gelmektedir. Özellikle Kirzner bu kavram üzerinde çalışan iktisatçıların başında gelmektedir. Kirzner '*Rekabet ve Girişimcilik*' adlı eserinde piyasadaki denge durumunu girişimci kavramı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Kirzner Neoklasik okulun girişimciyi kar peşinde koşan, açgözlü birey tanımlamasını reddetmemiş bu kârı ahlaki bulmuştur ancak okulun girişimci tanımını sınırlı da bulmuştur(Ikeda, 1990, s. 77). AİO piyasadaki dengesizlikleri olumsuz olarak değerlendirmemiş, aksine girişimcinin varlığı için bu durumu gerekli görmüştür. Piyasanın işlevini yerine getirmesi bir başka ifadeyle dengesizlik durumundan denge durumuna geçmesini girişimcilerin gerçekleştireceğini belirtmiştir. AİO için girişimci, sağlıklı bir piyasa ekonomisinin en önemli değişkenidir.

3.4 Matematik Ayrımı

Matematik alanında eğitim almış iktisatçıların yaptığı çalışmalar iktisatta matematiğin kullanımını yaygınlaştırmıştır. Bu iktisatçılara örnek olarak Alfred Marshall, Knutt Wicksell, Irving Fisher ve William Stanley Jevons verilebilir(Casson, 1973, s. 3). Joseph Schumpeter ve Alfred Marshall iktisat ve matematiği iç içe geçiren iktisatçıların başında gelmektedir. Schumpeter çalışmalarında bazı matematik kalıplara yer vermiş, iktisat teorisini açıklamak için kullanmıştır(SAVAŞ, 2007). Neoklasik okulun optimizasyon problemi olarak adlandırdığı insan ve maksimum fayda ilişkisini matematiksel olarak ifade etmesi, matematiğe verdiği önemi desteklemektedir(Hayek, 2007, s. 4).

AİO kurucu olarak gösterilen Menger'in matematiğe karşı mesafeli tutumu marjinal fayda tanımında görülmektedir. Menger, Jevons ve Walras marjinal devrimin öncüleri olarak kabul edilmiş ancak Menger'in marjinal fayda tanımı Jevons ve

Wallras'a kıyasla matematiksel ifade içermemektedir. Menger, faydanın matematiksel olarak açıklanamayacağını ifade etmiş, sübjektif değer ile ilişkilendirmiştir. Mises de tıpkı Menger gibi ekonomide matematiksel yöntemi denge kavramı üzerinden eleştirmiştir. Denge varmışçasına yapılan araştırmaların yanlış sonuçlar vereceğini dolayısıyla kullanılan matematiksel ifadenin de doğru yöntem olmayacağını ifade etmiştir(Mises, 2000,ss. 29-30). Matematik yöntemine mesafeli olsa da bu yöntemi tamamen dışlamamış, piyasanın işleyişinin anlaşılmasında kullanılması gerektiğini belirtmiştir(F.Esra, 2008). Mises ayrıca iktisatta zamanın önemine dikkat çekmiş, matematiğin bu durumu açıklayamayacağını ileri sürmüştür(Yeliz, 2011). Mises'in matematiğe olan mesafesi '*Human Action*' eserinde açıkça görülmektedir(A.Gülçin, 2006). Bir başka AİO temsilcisi olan Hayek de matematiksel yöntemle şüpheci yaklaşmaktadır. Bilgi konusunda yaptığı çalışmalarda tıpkı hocası Mises gibi insan eylemini analizlerinin temelini yerleştirmiştir. İnsan eylemlerinin ve günlük bilginin matematik ile açıklanamayacağını ifade eden Hayek, bilginin ancak deneyimlerle elde edilebileceğini savunmuştur(Klein, 2019). Hayek matematiğe olan mesafesini 1999 yılında yaptığı söyleşide şu şekilde ifade etmiştir{Heilbroner, 1999 }.

"Sanırım son yirmi ila otuz yıl içinde bilimsel yaklaşım mesleğe nüfuz etmeye ve kısa sürede hakim olmaya başladı. Bu, kısmen çeşitli türlerde matematiksel analizin "icadı" ve gerçekten de önemli gelişmeler nedeniyle ortaya çıktı. Yaşadığımız çağ yalnızca daha fazla veriye değil, aynı zamanda daha karmaşık veri kullanımına sahip olduğumuz bir çağdır. Veri yüklü bir bilim çağında yaşıyoruz; bu, katıksız sayısallar, katıksız denklemler ve dergi sayfalarını kaplayan sayısallar sanki bilimle belli bir benzerlik gösteriyor. . . Bu tek merkezi faaliyet bilimselmiş gibi görünüyor. Onu anlıyorum. Bu (matematikçi) evrensel bir eğilim olarak görünüyor. Ancak bir bilime benzemek bilim olmaktan farklıdır."

İKİNCİ BÖLÜM

AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA PİYASA-GİRİŞİMCİ-BİLGİ VE DEVLET KAVRAMLARININ ÖNEMİ

AİO, liberal anlayış doğrultusunda düzgün çalışan bir piyasa ekonomisini girişimci ve bilgi arasındaki ilişkiye bağlamaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişkinin hukuki boyutunu ise otorite olarak kabul eden devletin tanımı, görevleri oluşturmaktadır. Bu bölümde AİO çerçevesinde piyasanın tanımı, görevleri ve piyasanın aktörleri ele alınacaktır.

1.GİRİŞİMCİNİN ÖNEMİ

AİO, girişimci kavramına farklı bakış açısı getiren okulların başında gelmektedir. Girişimciyi eylem olarak değerlendirmiş, düzgün çalışan bir piyasa ekonomisinin en önemli aktörü olarak nitelendirmiştir. AİO'nun yanı sıra geçmişten günümüze farklı iktisat okulları girişimci kavramını içsel ya da dışsal bir etken olarak değerlendirmiştir. AİO'nun yanı sıra birçok iktisat okulu da girişimci kavramı hakkında fikirlerini beyan etmiştir. Girişimci kavramının zaman içinde değişim yaşaması diğer okulların da girişimci kavramına verdikleri önemin incelememesini gerekli kılmaktadır.

1.1Merkantilizmde Girişimcinin Yeri

Merkantilist ekonomi politikası 16. ve 19. yüzyıllar arasında devletlerin benimsediği ekonomik yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde devletler dış ticareti benimseyen, sanayi üretimini destekleyen politikalar

uygulanmışlardır(Turanlı, 2000, s. 30). Sanayi devrimi ile yeni ihtiyaçların baş göstermesi, girişimcilik kavramının da önemini arttırmıştır. Yeni ihtiyaçların finansmanını Merkantilistler artan ihracatla karşılamaya çalışmışlardır. Bu ihracatlar sonucu altın stokunu arttırmayı hedeflemiş, ticareti gerçekleştireni ise tüccar olarak sınıflandırarak girişimci tüccar olarak kabul etmişler(Eyel et al., 2019, s. 560).

1.2 Fizyokraside Girişimcinin Yeri

Tarımdan gücünü alan Fizyokrazi’de girişimcilik kavramı ilk kez tanımlanmıştır. Fransa’da gelişimini gösteren bu akım, zenginliği tarım kavramı ile ilişkilendirmiştir(Eyel et al., 2019, s. 560). Merkantilizmdeki zenginlik anlayışını eleştiren bu okul ‘*Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler*’ sloganı ile tanınmış, liberalizmin temelini bu söylem ile atmıştır(Alkin, 1992, s. 445). Bu dönemde girişimci devletle sözleşme imzalayan, riski paylaşan kişi olarak gösterilmiştir. Fizyokrasinin etkisini gösterdiği dönemde en önemli girişimcilerden biri Kraliyet Bankasını kuran John Law olarak bilinse de Law, başarısız yönetimi ile bankayı iflasa sürüklemiştir. Fransız Richard Cantillon ise Law’ın bu hatalarını göz önünde bulundurarak girişimcilik kavramını tanımlayan kişi olmuştur(Yurtseven, 2007, s. 55). Cantillon girişimciyi toprak sahipleri ile işçiler arasında çıkan anlaşmazlıkları çözen, denge sağlayan kişi olarak ifade etmiştir(Formaini, 2001, s. 3). Cantillon bu tanımında girişimcileri çiftçi olarak nitelendirmiş, çiftçilerin piyasa ekonomisindeki önemini vurgulamıştır(Hébert & Link, 2009, s. 9). Cantillon girişimci olarak nitelendirdiği çiftçinin aldığı riski, belirli bir fiyattan malı alıp belirsiz bir fiyattan satma eylemi olarak tanımlamıştır. Çiftçinin bu eylemini ise arbitraj olarak nitelendirmiştir. Cantillon’un girişimci tanımında kişinin yenilikçi olma zorunluluğu yoktur. Bir başka önemli fizyokrat olan François Quesnay ise Cantillon’a ek olarak girişimcinin, yenilikleri ortaya çıkaran kişi olarak tanımlamıştır(Hoselitz, 1962, s. 247). Diğer Fransız fizyokrat Jacques Turgot, Cantillon ve Quesnay’in aksine girişimciyi sadece çiftçi olarak değerlendirmemiş, yatırım kararının alınmasıyla ortaya çıkan toprak

sahibi, çiftçi ve diğer üretim kademelerinde bulunan sermaye sahipleri olarak tanımlamıştır(Grebel et al., 2003, s. 495).

1.3 Klasik İktisatta Girişimcinin Yeri

Sanayi devrimi sonrası makinaların insan emeğinin önüne geçmesiyle finansal ve ekonomik konularda da bazı değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin başında kapitalizmin yarattığı bölüşüm sorunu gelmektedir. Paranın piyasaya çıktığı andan itibaren zengin kesime daha yakın olması sermaye sahibi ile işçi sınıfı arasındaki uçurumu derinleştirdiği söylenebilir. Kapitalist sürecin getirdiği üretim sürecinin yanında ülkelerin liberalleşme çabaları, kişi ve kurumlara özgürleşmenin yanında yenilikler sağlamıştır. Bu süreç içinde girişimcilik ise üretim süreci kademelerinde bulunan, kar amacı güden kişi olarak tanımlanmaya başlanmıştır(Ercan & Gökdeniz, 2009, s. 63). Bu dönemde gerçekleşmiş olan en önemli olaylardan biri Edison'un ampülü bulması olarak gösterilmektedir. Edison'un bu icadı girişimsel keşif olarak değerlendirilmiş, kendisini ise girişimci olarak nitelendirilmiştir(Yurtseven, 2007, s. 58). Sanayileşmenin ilerlemesine ek olarak faizler daha düşük seviyelere indirilmiş, üretim süreçleri hızlanmıştır. Girişimciler ise bu sürecin önemli bir aracı olmuştur(Smith, 2006, s. 259). Smith'in liberal düşünceleri girişimciliğe ait bilimsel dayanakların ortaya çıkmasını sağlamış, çalışmaların sayısını arttırmıştır(Ercan & Gökdeniz, 2009, s. 64). Avrupa'nın ilk ekonomi profesörü olarak bilinen Jean Baptiste Say girişimcinin sadece kapital sahibi olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiş, ayrı tutulması gerektiğini belirtmiştir (Grebel et al., 2003, s. 495). Adam Smith hayranlığı ile bilinen Say, Smith'in üretim faktörleri tanımına girişimciliği de ekleyerek bu kavrama yeni bir boyut kazandırmıştır(Durukan, 2006, s. 28).

Klasik okulun kurucu olarak gösterilen Adam Smith "*The Wealth of The Nations*" eserinde girişimciyi maceracı, ileri görüşlü, sorumluluk alan kişi olarak

tanımlamıştır(Smith, 1937). Bir başka klasik iktisatçı olan David Ricardo ise ekonomide girişimcinin önemine değinmemiştir. Ricardo'nun aksine Jeremy Bentham girişimciyi toplumun önemli bir parçası olarak kabul etmiş, diğer klasik iktisatçıları ise eleştirmiştir(Formaini, 2001, s. 4). Klasik iktisadın bir diğer önemli üyelerinden biri olarak gösterilen John Stuart Mill girişimciyi, yönetici becerileri olan kişiler olarak tanımlamış, her bireyin girişimci olamayacağını ifade etmiştir.

1.4 Neoklasik İktisatta Girişimcinin Yeri

Klasik iktisadın yerini Neoklasik iktisadın almasıyla birlikte makroekonomik politikalardan mikroekonomik politikalara yönelim başlamıştır. Ekonomik sorunlar denge teorileri çevresinde analiz edilmeye başlamış, bireylerin davranışları ön plana çıkmıştır. Neoklasik iktisadın yükselmeye başlamasıyla girişimcilik kavramı üretim faktörleri içerisinde değerlendirilmiş, girişimciliğe dar bir bakış açısı getirilmiştir. Johann Heinrich Von Thünen girişimcilik adına önemli çalışmalar yapan iktisatçıların başında gelmektedir. Kar, yöneticilik, risk kavramları ile girişimciyi açıklamaya çalışmaktadır. Thünen ayrıca girişimci ve yönetici kavramının karıştırılmaması gerektiğini belirterek, riski üstlenen kişinin ancak girişimci olabileceğini ifade etmiştir(Formaini, 2001, s. 5). Neoklasik iktisadın önemli temsilcisi olarak gösterilen Alfred Marshall girişimci kavramı üzerinde çalışmalar yapsa da bu kavramı tam olarak tanımlayamamıştır. Yenilikçi, yönetici, arbitrajcı gibi kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmıştır(Aidis, 2003, ss. 3-4). Ancak Marshall girişimcilerin eğitimli bireylerin yanında yeteneklerinin de bulunması gerektiğini belirterek, sıradanlaştırmamıştır(Kaya, 2007, s. 37). Neoklasik iktisadın benimsenmesini sağlayan Leon Walras girişimciyi aktör olarak tanımlamış, yönetici özelliğinin ön plana çıktığını belirtmiştir(Hébert & Link, 2009, s. 46). Walras diğer Neoklasik iktisatçıların aksine girişimciyi üretim sürecinin her aşamasında bulunan kişi olarak belirtmiş, üretim ve mal piyasası arasındaki önemli unsurlardan biri olarak göstermiştir(Turanlı, 2000, s. 167). Çalışmalarında Marshall'ın izlerini gördüğümüz iktisatçılardan biri olan Arthur Cecil Pigou, girişimcilik alanında çeşitli çalışmalar

yapmıştır. Pigou çalışmalarında girişimciyi makroekonomik ve mikroekonomi açısından iki şekilde ele almıştır. Mikro temelli girişimciyi üretim ve dağıtım arasındaki ilişkiyi sağlayan kişi olarak tanımlamış, makro açıdan ise girişimcinin piyasa üzerindeki etkileri üzerinde durmuştur(Hébert & Link, 2009, s. 52).

1.5 Alman Tarihçi Okulunda Girişimcinin Yeri

Neoklasik okulun karşısında duran bir diğer okul Alman tarihçi okuldur. Tarihçi okul iktisatçıları girişimci kavramını incelemiş, girişimciyi yenilik yaratan kişi olarak tanımlamıştır. Okulun en bilinen isimlerinde biri olan Gustav Schmoller Neoklasik düşünce sistemini reddederek karşısında duran iktisatçılardan biri olarak bilinmektedir. Çalışmalarının temeline tarih yöntemini yerleştiren Schmoller, girişimciyi toplumun aktörü olan bireysel kişi olarak değerlendirmiştir. Bu bireyin öngörü sahibi, yaratıcı, ekonomik sistemle uyumlu çalışması gerektiğini belirtmiş, risk unsurunu da ayrıca değerlendirmiştir(Link, 2007, s. 4). Bazı kaynaklarda Avusturya temsilci bazı kaynaklarda Tarihçi okul temsilcisi olarak gösterilen Joseph Schumpeter girişimcilik adına önemli katkılarda bulunan iktisatçıların başında gelmektedir. Eserlerinde Karl Marx'ı eleştiren Schumpeter, yaratıcı yıkım kavramının sahibi olarak da bilinmektedir. Schumpeter, *"The Theory of Economic Development"* eserinde girişimciyi, ekonomiye yön veren önemli faktörlerden biri olarak tanımlamıştır. Çalışmalarında yenilik kavramını öne çıkaran Schumpeter'e göre girişimcinin en önemli özelliği, yenilikçi ve yaratıcı özelliklere sahip olmasıdır. Schumpeter ayrıca girişimciyi büyümenin en önemli itici gücü olarak tanımlamış, kar peşinde koşmasını doğal kabul etmiştir(Schumpeter & Backhaus, 2003). Tarihçi okulun bir diğer önemli temsilci Marx Weber gösterilmektedir. Weber girişimci adına net tanımlamalarda bulunmamış aksine karmaşık bir süreç yaratmıştır. Girişimcinin kar peşinde koşma fikrini benimsemiş ek olarak inançların ve sosyal değerlerin girişimci kararları üzerinde etkili olabileceğini savunmuştur(Sciascia & Vita, 2004, ss. 11-12). Değer sistemini benimseyen Weber, girişimcinin yönetici özelliğinin de altını çizmiştir(Filion, 1998, s. 5).

1.6 Chiago Okulunda Girişimcinin Yeri

Avrupada yaşanan gelişmelere ek olarak ABD içinde de ekonomi adına bazı gelişmeler yaşanmıştır. Chiago Okulu bu gelişmeler sonucu ortaya çıkan okullardan biri olarak gösterilmektedir. Bu okula ait ilk bilimsel alışma Frank Knight tarafından yapıldığı bilinmektedir(Eyel et al., 2019, s. 574). Knight aynı zamanda girişimcilik adına ABD de ilk çalışma yapan kişi olarak da gösterilmektedir. “*Risk, Uncertainty and Profit*” tezinde Knight, girişimcilik kavramını derinlemesine incelemiştir. Piyasada belirsizlik ortamının olduğunu kabul eden Knight, girişimcinin bu belirsizlik riskini üstelendiğini neticesinde ise bir karar verdiğini ifade etmiştir(Sciascia & Vita, 2004, s. 6). Knight belirsizlik ve kar olgusunu açıkça açıklamış, Cantillo’nun girişimcilik tanımını genişletmiştir(Nijkamp, 2003, s. 398). Knight başarılı bir girişimciyi önsezileri kuvvetli, belirsizlik ortamında dikkatli hareket eden kişi olarak tanımlamıştır. Knight Cantillon’a ek olarak girişimcinin ortaya çıkmasını sermaye unsuruna bağlamış, bu unsuru elinde bulunduran girişimcinin kar elde etme çabasını ise doğal kabul etmiştir(Knight, 2013).

1.7 Keynesyen İktisatta Girişimcinin Yeri

1929 Buhranı ile John Maynard Keynes’in çalışmaları gündeme gelmiştir. alışmalarında makroekonominin yanında girişimci unsuruna da değinen Keynes, girişimciyi işveren olarak değerlendirmiştir (Hébert & Link, 2009, s 53). Keynes girişimciyi önemli bir unsur olarak görmemiş, ekonomideki etkilerini görmezden gelerek hayvansal bir güdüye sahip bireyler olduğunu belirtmiştir(Formaini, 2001, s. 6). Keynes “*A Tract on Monetary Reform*” adlı eserinde iş dünyasının yapısından bahsetmiş, girişimci davranışlarını ele almıştır. Girişimcinin duygu durumunu kar ve zarar arasındaki ilişkiye bağlamış, kişinin çıkarlarının ise duyguları etkileyen unsur olarak değerlendirmiştir(Hawtrey, 1924). Keynes yatırım kararı veren sermaye sahibi

girişimcinin devlet ile ilişkisinin önemini vurgulamış, devletin konumunu gerekli bulmuştur.

1.8 II. Dünya Savaşı Sonrası Girişimcinin Yeri

II. Dünya savaşı sonrası ekonomik politikalarda yaşanan değişimlerin yanı sıra girişimciye olan bakış açısı da değişmeye başlamıştır. Girişimcilik adına en önemli değişme ise ekonominin yanı sıra farklı bilimsel alanlar tarafından ele alınması olmuştur(Eyel et al., 2019, s. 576). Mark Casson, Neoklasik iktisadı piyasa ve bilgi üzerinden eleştirmenin yanı sıra AİO'yu ise girişimci kavramı üzerinden öznelci davranmakla eleştirmiştir(Philipsen, 1998, s. 6). Girişimcilik kavramı üzerinde çalışmalar yapan bir diğer iktisatçı olan William Baumol, girişimciliğin kolayca açıklanamayacağını belirtmiştir(ÖZKUL, 2007, s. 362). Girişimcileri yetenekleri doğrultusunda yatırım kararları alan kişiler olarak tanımlayan Baumol, girişimcilerin yaşadıkları çevrenin kararları üzerinde etkilere sahip olduğunu belirtmiştir(Galindo & Mendez, 2010, s. 3). Girişimciyi yeniliklerle açıklamaya çalışan Maurice Dobb, girişimciyi kapitalist sistemin önemli bir parçası olarak değerlendirmiştir. Dobb diğer görüşlerin aksine girişimcilerin sahip oldukları yaratıcı özelliklerin kendilerine fayda sağlayabileceğini ifade etmiştir(Aidis, 2003, s. 5). *“The Entrepreneur in Microeconomic Theory: Disappearance and Explanation”* adlı eserin sahibi Humberto Barreto, girişimcilerin rasyonel kişiler olduğunu belirterek her zaman yenilikçi davranış gösteremeyeceğini ifade etmiştir(Aidis, 2003, s. 5). Girişimcilik kavramına en önemli katkılardan biri *“Personality Theory”* adlı eser ile David McClelland tarafından yapılmıştır. McClelland girişimcilerin göstermiş oldukları davranışları incelemiş, bu kavramı sosyoloji ve psikoloji çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Kişilerin göstermiş oldukları davranışların sebebini başarıya ihtiyacı olarak açıklamaya çalışmış, bu kişilerin sahip olduğu yeteneklerden bahsetmiştir (Sciascia & Vita, 2004, s. 13).

1.9 Avusturya İktisat Okulunda Girişimcinin Yeri

Okul yaptığı çalışmalarda girişimci kavramını yok saymamış aksine önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Okulun kurucu olarak belirtilen Carl Menger'den günümüz AİO iktisatçlarına kadar bu kavram aralıksız incelenmiştir. Menger girişimciyi yenilik sahibi olarak değerlendirmiş, yeniliği ise piyasada var olan kaynaklarla ilgili yeni bilgiler olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla girişimcinin bu bilgileri bir araya getiren kişinin olması gerektiğini ifade etmiştir.

Okulun bir başka önemli temsilcisi olan Mises, girişimciyi keşif yapan kişi veya kurum olarak değerlendirmiştir. Mises'e göre girişimci piyasada gerçekleşen davranışları inceleyen, analiz eden, keşfeden ve bu sürece göre vaziyet alan kişidir. Kurumların ya da kaynak sahiplerinin girişimci olabileceğini, önemli olan husus ise eylem olduğunu vurgulamıştır(Aktan & Eroğlu, 2018). Önemli bir AİO temsilci olan Herbener Mises'in fikir ve düşüncelerine şu şekilde katkıda bulunmuştur: *“Girişimcilik “belirsizlikle uyumlu insan yeteneğidir”*(Herbener, 1992, s. 81).Mises ayrıca girişimciliğin toplumsal önemine de dikkat çekmiştir. Piyasanın gelişimini, emeğin verimliliğini, kaynakların koordinasyonunu sağlayarak toplumun itici gücü olduğunu belirtmiştir. Girişimcilerin sahip oldukları bilgiler doğrultusunda hareket edeceğini belirten Mises, bu bilgilerin eksikliği durumunda piyasadaki arz-talep dengelerinin bozulacağını dolayısıyla fiyatlara yansıtacağını ifade etmiştir(Ebeling, 2006, s. 124).

Hayek, girişimci kavramını analizlerine dahil etmiş bir başka AİO iktisatçısıdır. Hayek çalışmalarında girişimci ve bilgi kavramlarını birlikte incelemiş, bu iki kavram arasında sıkı bir ilişkinin varlığından söz etmiştir. Girişimsel faaliyetin gerçekleşmesini yeni bir faaliyete bağlayan Hayek, girişimcinin bu bilgiyi bir araya getirerek eyleme geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bilginin elde edilmiş sürecini ise

deneyimleme ile açıklayan Hayek, girişimciyi bilgiyi ortaya çıkaran kişi olarak değerlendirmiştir.

AİÖ da girişimcilik adına en önemli çalışmalar Israel Kirzner tarafından yapılmıştır. Kirzner yaptığı çalışmalarda girişimcinin önemini, piyasa için ne ifade ettiğini dataylı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bu çalışmaların başında “*Perception, Opportunity and Profit: Studies in the Theory of Entrepreneurship*” ve “*Competition and Entrepreneurship*” gelmektedir. Kirzner, piyasadaki dengesizliği daimî değerlendirmiş, dengeye doğru yönelimi ise girişimcinin göstermiş olduğu davranış ile ilişkilendirmiştir. Girişimcilerin eksik ve dağınık bulunan bilgiyi bir araya getirerek eyleme geçmesiyle piyasanın dengeye doğru yöneleceğini ifade etmiştir(Kirzner, 1999, ss. 6-7). Girişimcinin aldığı riskin ödülü olarak karı haklı kazanç olarak görmüş, bir eksiliğin olması durumunda yeni girişimsel faaliyetlerin ortaya çıkacağını belirtmiştir(Kirzner, 1999, pp. 7-8). Piyasada eksikleri gören, bulan ve uygulayan kişilerin ancak girişimci olarak değerlendirilmesi gerektiğini de açıklamıştır(Yay, 2010, s. 41).

2. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA BİLGİNİN ÖNEMİ

AİÖ'nun temel varsayımlarından biri bilginin eksik olmasının yanında dağınık bulunması olarak bilinmektedir. Bilgiyi tam olarak kabul eden iktisadi düşünce sistemlerini AİÖ, faaliyet üzerinden eleştirmektedir. Bilgi tam ise faaliyete gerek duyulmayacak, istek ve arzular anında gerçekleşecektir. Ancak kişilerin mevcut durumdan bir başka duruma geçme isteği bilginin eksikliğini kanıtlar niteliktedir. Avusturyalı iktisatçılar insanların tercihlerinin sübjektif sebeplerden dolayı değişebileceğini ileri sürmüş, bilginin yanlışlanabileceğini ya da geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Avusturya bilgi teorisinin temeli, Hayek'in ifade ettiği gibi eksik bilgi kavramına dayanmaktadır(Yay, 2010). AİÖ'nun analizlerinde incelediği dünya, birçok eksikliklerin bir arada görüldüğü konjonktürel dalgalanmaların yaşandığı bir

sistem olarak ifade edilmiştir. Bu sistemin bilgi tammışçasına incelenmesi yapılacak en büyük hatalardan biri olarak belirtilmiştir. Daralan, genişleyen ekonomilerin sebebi olarak gösterilen bilgi eksikliği aynı zamanda piyasa için gerekli bir unsur olarak gösterilmiştir. Eksik ve dağınık olan bilgi girişimci kavramını ortaya çıkararak kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacak, piyasanın işlevini yerine getirmesine yardımcı olacaktır.

Mises bilgi alanında çalışma yapan Avusturya iktisatçılarından biridir. Mises, bilginin test edilemeye ihtiyacının olmadığını savunmuş, diğer AİO iktisatçıları da bu fikir çevresinde kümelenmiştir(Aktan & Eroğlu, 2018). Ayrıca Mises, bilginin teorik kısmının elde edilmesini praksiyoloji kavramı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Praksiyolojinin teorik bir bilim olmasının yanı sıra insan eylemini incelemesi, olaylara ait çıkarımların yapılmasını sağlamaktadır(Herbener, 1988, s. 3). Mises bilgi kavramının makro veya mikro olarak ayrılmaması gerektiğini ifade etmiş, ekonomide en basit eylemlerin dahi bilgiye dayandığını belirtmiştir(A.Gülçin, 2006). Bir başka önemli Avusturya temsilci olan Kirzner de çalışmalarında bilgi teorisini kullanmıştır. Kirzner, bilgi kavramını girişimci ile ilişkilendirerek incelemeye çalışmıştır. Eksik bilgi mevcut oldukça girişimsel aktiviteninde bulunacağına vurgu yapmıştır.

Çalışmalarında bilgi kavramına yer veren bir diğer iktisatçıda Friedrich Hayek olmuştur. Bu kavramı piyasa, insan davranışları, fiyatlar gibi daha birçok değişkenle ilişkilendirerek incelemeye çalışmıştır. *“Economics and Knowledge”*, *“The Use of Knowledge in Society”*, *“The Fatal Conciet: The Errors of Socialism”*, *“Law, Legislation and Liberty”* ve *“The Constitution of Liberty”* eserlerinde Hayek, bilgi hakkında fikir ve düşüncelerini açıkca ifade etmiştir. Özellikle *‘Economics and Knowledge’* adlı makalesinde bilgisizlik kavramını ön plana çıkarmıştır. Hayek Neoklasik Okulun bilgi tanımına karşı çıkmış, bilginin eksik ve dağınık olduğunu savunmuştur. Liberal bir adam olan Hayek bilginin elde edilmesini diğer Avusturya temsilcilerinden farklı olarak deneme yanılma yolu ile açıklamaya çalışmıştır(Klein,

2019). Ayrıca Hayek dağınık, parçalı ve değişkenliğinden söz ederek bilginin elde edilme sürecini zaman ile açıklamaya çalışmıştır. Hayek'in bilgi alanında ifade ettiği görüşler, iktisadi bir hesaplaşma olarak bilinen Oskar Lange ile yaptığı tartışmadan sonra ön plana çıktığı bilinmektedir. Bilgisizlik problemi Hayek'e ek olarak asimetrik bilgi, vekil problemi, limon piyasaları gibi konularda da ele alınmaya başlamıştır. Asimetrik bilgiyi bir kişinin sahip olduğu bilginin diğer bir kişi tarafından da bilinmesi şeklinde açıklayan Yeni Keynesyen Okul temsilcileri olarak gösterilen George A. Akerlof, Joseph Stiglitz ve Michael Spence asimetrik bilgi kavramı üzerinde çalışan iktisatçıların başında gelmektedir. Asimetrik bilgi teorisyenleri aktörlerin farklı bilgilere sahip olmasını başarısızlık olarak değerlendirmişlerdir. Hayek, piyasa başarısızlığı konusunda asimetrik bilgi teorisyenleri gibi düşünmemektedir. Hayek'e göre bilginin eksik olması ya da farklı olması piyasada bir dengesizlik meydana getirmeyecek, aksine eksik bilgiyi bulan girişimciler için bu durum kar fırsatı argümanı taşıyacaktır.

Dağınık bulunan bilgiyi bulup bir araya getiren kişi AİO çerçevesinde girişimci olarak kabul edilmiştir. Hayek bu süreci en iyi açıklayan mekanizmayı, fiyat mekanizması olarak açıklamıştır. Fiyatlar iletişim görevini üstlenerek bilgi asimetrisini ortadan kaldıran önemli araçlardır(Cowen & Crampton, 2002). Hayek piyasa başarısızlığının yanında bilginin tanımı konusunda da asimetrik bilgi teorisyenlerinden farklı düşünmektedir. Hayek, bilgi yerine enformasyon kelimesini kullanan asimetrik bilgi teorisyenlerini eleştirmiş, bilgi kavramının altını dolduramadıklarını ifade etmiştir.

Çalışmalarının temeline bilgi problemini yerleştiren Hayek, piyasaları bilgiyi ortaya çıkaran bir araç olarak nitelendirmiştir. Ekonominin asıl sorununu piyasalarda bilginin nasıl kullanılacağına bilinmemesi olarak açıklayan Hayek, fiyat mekanizmasının piyasa ve bilgi arasındaki ilişkiyi en iyi açıklayan mekanizma olduğunu belirtmiştir(Salih & Karakaş, 2008). Fiyatlar arz ve talep arasındaki ilişkiyi,

iletişimi sağlayarak herkesi bilgi sahibi yapmaktadır(Hayek, 1994). Hayek bilgisizlik problemini psikolojik temellere dayandırarak açıklamaya çalışmış, fiziki ve duyularımızla algıladığımız dünya arasında farklardan bahsederek iki dünya arasında ilişki kurmaya çalışmıştır. İki dünya arasındaki öğrenme sürecini, dünyaların ancak teorilerle anlaşılabilirliğini belirterek, teorilerin önemini vurgulamıştır(A.Gülçin, 2006).

3. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA PİYASANIN ÖNEMİ

Ana akım iktisat teorileri bilginin eksik olma durumunu piyasa başarısızlığı olarak değerlendirirken AİÖ temsilcilerinden Hayek, bu eksikliği gerekli bir durum olarak belirtmiştir. Çünkü Hayek piyasaların, insanların önüne çıkan fırsatları görmesini sağlayan sosyal bir düzen olduğunu ifade etmiştir(Pennington, 2014, s. 38). AİÖ piyasa ekonomisinin başarısını Neoklasik Okuldan farklı olarak kaynak dağılımı olarak görmemiş, asıl sorunun piyasada kullanılacak bilgi ve beceriler arasındaki koordinasyon problemi olarak görmüştür(Yay, 2010). AİÖ piyasayı, keşiflerin yapıldığı bir süreç olarak değerlendirilmiştir(F.Esra, 2008).

Mises piyasa sürecini, tıpkı diğer değişkenleri açıklamada kullandığı praksiyoloji kavramı ile açıklamaya çalışmıştır. Piyasa sürecinin aktörlere keşif imkânı tanıyarak eylemlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olduğunu düşünen Mises, bu sürecin dinamikliğine de dikkat çekmiştir(Alp, 2010, ss. 179-180). Mises piyasaların rekabetin kaynağı, tarihsel işlev görmesi, keşiflere açık olması, eksik bilginin ortaya çıkması gibi özelliklerinin bulunduğu bahsetmiştir(F.Esra, 2008). Mises ayrıca piyasanın önemini denge kavramı üzerinden de açıklamaya çalışmıştır. Mises göre piyasalar asla dengede olamayacaklardır. Mises bu fikrinin yanında dengenin ancak hayali bir durum olabileceğini belirtmiştir. Piyasa sürecinin önemini dengenin yanı sıra otoriteler tarafından yapılacak müdahaleler ile de açıklamaya çalışmıştır. Piyasa da sorun olarak görülen ve düzeltilmek istenilen her durumun istenilen sonuçlar vermeyeceğini aksine mevcut durumu daha da kötüleştireceğini vurgulamıştır.

Bir başka AİO temsilcisi olan Kirzner çalışmalarında piyasanın önemine dikkat çekmiştir. Girişimcilik kavramı üzerinden piyasa sürecini açıklayan Kirzner, piyasaların öğretici bir görev üstlendiğini belirtmiştir. Kirzner'in piyasa süreci hakkındaki fikir ve düşünceleri Hayek'in fikir ve düşüncelerine benzemektedir. Kirzner'in "*Piyasa Sürecinin Anlamı (1992)*" ve "*Girişimci Keşfi ve Rekabetçi Piyasa Süreci (1997)*" eserleri piyasa sürecini anlatan en önemli eserlerinden bazılarıdır. Kirzner tıpkı Mises gibi piyasanın önemini denge kavramı üzerinden de açıklamaya çalışmıştır. Piyasalarda normal kabul edilen dengesizlik durumlarında eksik bilgilerin yanı sıra koordinasyon probleminin de varlığı söz konusudur. Girişimciler bu eksikleri fark ederek eylemleri ile dengesiz durumda bulunan piyasayı dengeye doğru yönelteceklerdir. Böylece Kirzner girişimcileri, piyasa sürecini değiştiren kişi ve kurumlar olarak nitelendirmiştir(Oğuz, 2001).

Piyasa kavramına özel bir önem atfeden bir diğer Avusturya iktisatçısı olan Hayek, piyasanın mükemmel bir uzlaştırıcı olduğunu belirtmiştir(Salih & Karakaş, 2008). Hayek aktörler arasındaki uzlaşmayı fiyat sistemi ile açıklamaya çalışmıştır. Fiyatlar aktörlere sinyaller göndererek mevcut ve gelecekteki davranışlarını etkilemektedir. Fiyatlar sadece iletişim aracı olmadığını aynı zamanda aktörlere karşılaştırma imkânları sağlamaktadır(Hayek, 1994). Hayek görünmeyen daha birçok şeyin fiyat mekanizması tarafından gerçekleştiğini belirterek bu mekanizmayı "*olağanüstü bir şey*" olarak tanımlamıştır(Butler & Çelikkaya, 2001, s. 161). Hayek fiyatların sağladığı rekabetin önemine de değinmiştir. Hayekçi rekabet anlayışı, piyasanın herhangi bir bölümünde görülen değişikliklerin aktörlere yansımaları şeklindedir(AYTEKİN, 2013). Rekabet, piyasa mekanizması içerisinde önemli parçalardan sadece birisidir.

Hayek piyasaları bilginin işlendiği, olgunlaştığı, yenilendiği ve yanlıştırabilindiği bir süreç olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Hayek bilgisizlik olarak da tanımladığı piyasadaki dengesizlik durumunu, dengeyi anlamak için önemli bir süreç olduğunu

vurgulamıştır. Piyasadaki denge durumlarının anlık olduğunu belirtmiş, denge yerine dengeye yönelimden söz etmenin daha sağlıklı olabileceğini belirtmiştir.(Yay, 2010).

4. AVUSTURYA İKTİSAT OKULUNDA DEVLETİN ÖNEMİ

AİO dil, yasa, piyasa gibi devlet kavramının da kendiliğinden ortaya çıktığını belirtmiştir. İnsan eylemlerinin sonucu gerek duyulduğunu, zamanla işlevlerinde değişimler meydana geldiğini ifade etmiştir. Avusturya İş Çevrimleri Teorisinin ortaya çıkmasına sebep olan devlet müdahaleleri zamanla görülen değişikliklerden biri olarak gösterilebilir. Bilginin tek bir elde toplanamayacağı gibi kişilerin subjektif davranışlarından genelleme yapılarak verilen kararlar mevcut sorunların derinleşmesine neden olabilmektedir. AİO devletin piyasaya yönelik müdahaleleri yerine özgürlük alanlarının denetleyicisi olması gerektiğini ifade etmiştir(A.Gülçin, 2006). AİO devletin piyasa ekonomisi sınırları içerisinde kural koyucu olması gerektiğini, bir aktör olmamasını ileri sürmektedir. Dolayısıyla serbest piyasa ekonomisinin gerekliliğini savunan AİO, devletin sınırlarının önemine dikkat çekmiştir.

Mises, “*Sosyalizm*” eserinde devlet kavramını derinlemesine incelemiş, sosyalizmin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Devlet müdahalelerini ise Sosyalizmin ilk aşamaları olarak belirtmiştir. Devletin sadece sorumlu olduğu kişi hak ve hürriyetinden sorumlu olması gerektiğini ifade etmiştir. Müdahaleciliğin yanlışlarını piyasa üzerinden açıklamaya çalışan Mises, piyasaya yapılan bir müdahalenin karar mercaklerini etkileyerek kaynakların yanlış kullanılmasına sebep olacağını belirtmiştir. Bu müdahale sonucu istenmeyen sonuçların ortaya çıkacağını düşünen Mises, ekonomik performansın bu süreçten olumsuz etkileneceğini de belirtmiştir. Mises için müdahalecilik piyasanın işleyişine karışılmasıdır(A.Gülçin, 2006). Kirzner müdahaleciliği karşı çıksa da Mises kadar mesafeli davranmamıştır. Devlet piyasada bir aksaklık tespit eder ve müdahalede bulunursa kar fırsatlarında bir değişimin meydana gelebileceğini düşünen Kirzner, müdahaleler karşısında kişilerin alternatif piyasalara yöneleceklerini de ifade etmiştir(Oğuz, 2005).

BÖLÜM 3

AVUSTURYA İKTİSAT OKULU ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİ VE PİYASA İLİŞKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde girişimcinin piyasadaki işlevi AİO çerçevesinde yeni bir model önerisi ile sınanacaktır. Çalışmada sırasıyla uygulanacak modelin veri ve yöntemi detaylandırılmıştır. Ardından modele ilişkin girişimcinin çalışma için ne anlam ifade ettiği, Hayekyan üçgenin çalışma için önemi, piyasanın denge ve dengesizlik durumu ve bilginin çalışmadaki önemi detaylandırılmıştır. Son olarak modelin testi gerçekleştirilerek modelin sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Veri ve Yöntem

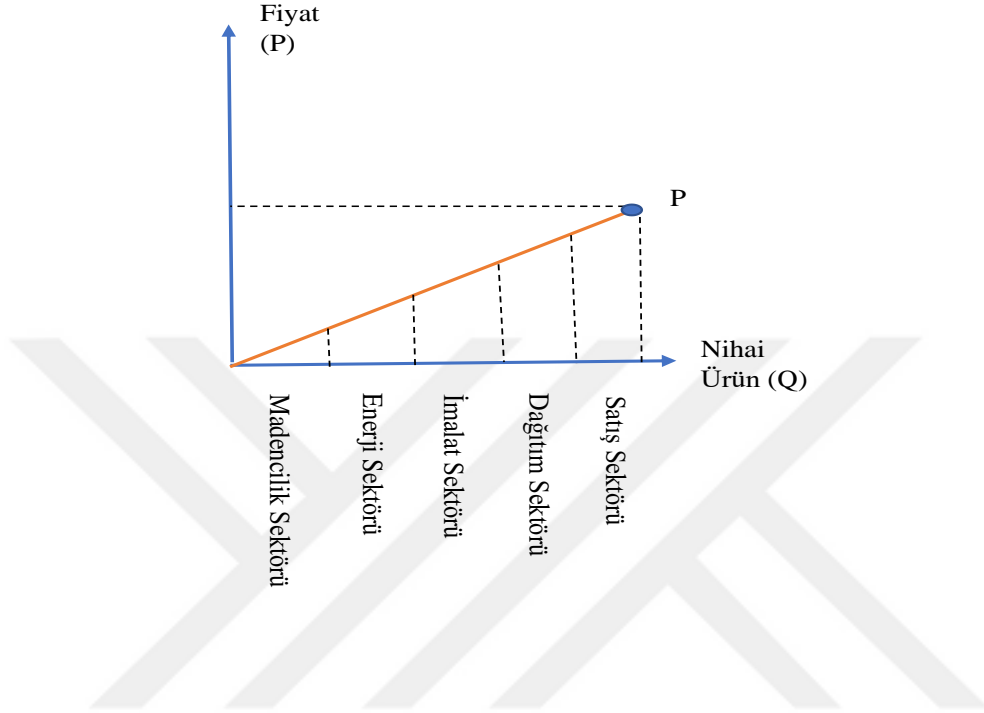
Çalışmada, girişimcilerin piyasadaki davranışları ve bu davranışların ortaya çıkarabileceği sonuçlar oluşturulan yeni bir model önerisi ile test edilmiştir. 22.04.2022-22.08.2022 tarihleri arasında çalışmaya ait veriler zincir marketlerin raf fiyatlarından gözlem yolu ile rastgele elde edilmiş, haftalık ve aylık incelenerek piyasanın denge ve dengesizlik durumu Casual Genetic araştırma yöntemi kullanılarak detaylandırılmıştır. Modelin oluşturulmasında üretim ve katma değer sürecinin en açık örneği olan Hayekyan üçgen kullanılmıştır. Çalışma da yer alan modellemeler ve grafikler MAXQDA 20.22 nitel ve nicel veri analiz programından yararlanılarak oluşturulmuştur. Modelin testi gerçekleştirilmeden önce modelin bileşenleri açıklanacak, detaylandırılacaktır.

2. GİRİŞİMCİNİN PİYASADAKİ DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ İÇİN YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ

Literatürde girişimci kavramını inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Geçmişte yaşanan tartışmalar girişimci kavramının önemi üzerinden yapılmış olsa da günümüzde bu tartışmalar kimlerin girişimci olarak tanımlanması gerektiği şeklindedir. Okullar bu konuda farklı bakış açıları geliştirse de en önemli gelişmeyi AİO sağlamıştır. Girişimci tanımını dar bir bakış açısının yanı sıra oldukça geniş bir bakış açısıyla değerlendirerek diğer çalışmalara referans niteliği taşımıştır.

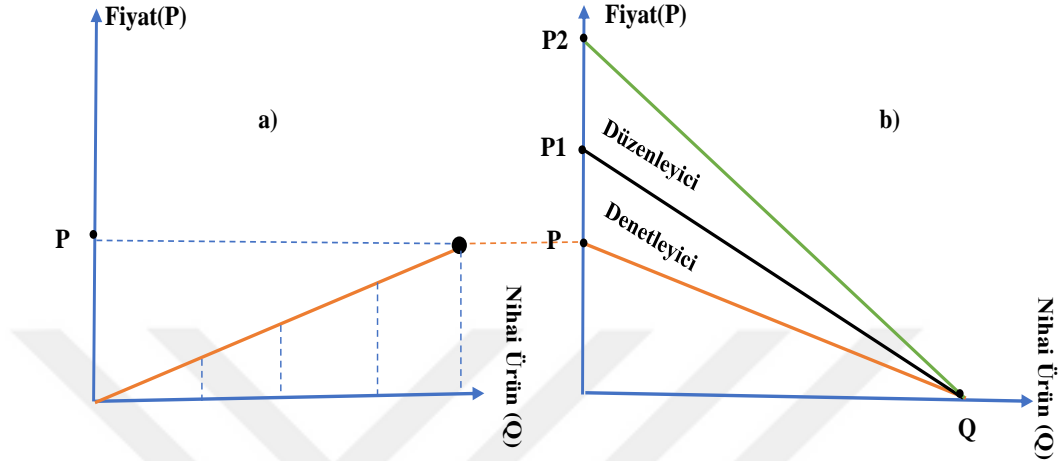
AİO iktisatçılarından biri olarak kabul edilen Jeffrey Herbener girişimci kavramının çalışmamız için ne ifade ettiğini en iyi ifade eden iktisatçıların başında gelmektedir. Herbener eylemlerin ortak özelliğini belirsizlik olarak tanımlamış, her eylemin belirsizlik altında yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca Herbener geniş anlamda ekonomide herkesin az ya da çok girişimsel faaliyet gösterdiğini, böylece tüketicilerinde girişimci olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir (Herbener, 1992, s. 81). Çalışmada girişimci olarak tüketici ele alınmış, tüketicinin piyasada gerçekleştirdiği eylemler rastgele seçilmiş market ürünleri üzerinden incelenmiştir. Tüketicilerin sahip olduğu bilgiler doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler piyasanın denge ve dengesizlik durumunu etkilediği gibi piyasanın işlevini de etkilemektedir.

Şekil 4 Hayekyan Üçgen

Şekil-4 de Hayek ilk üretim aşamasından son üretim aşamasına geçen süreyi eğimi artan bir üçgen ile ilişkilendirmiş, bu üçgeni Hayekyan üçgen olarak tanımlamıştır. Bu üçgen ürüne ait katma değer sürecinin yanında üretimin zaman alan bir süreç olduğunu kanıtlar niteliktedir. Şekilde dikey eksen ürünün fiyatını, yatay eksen ise nihai ürünü belirtmektedir.

Şekil 5 Model Önerisi

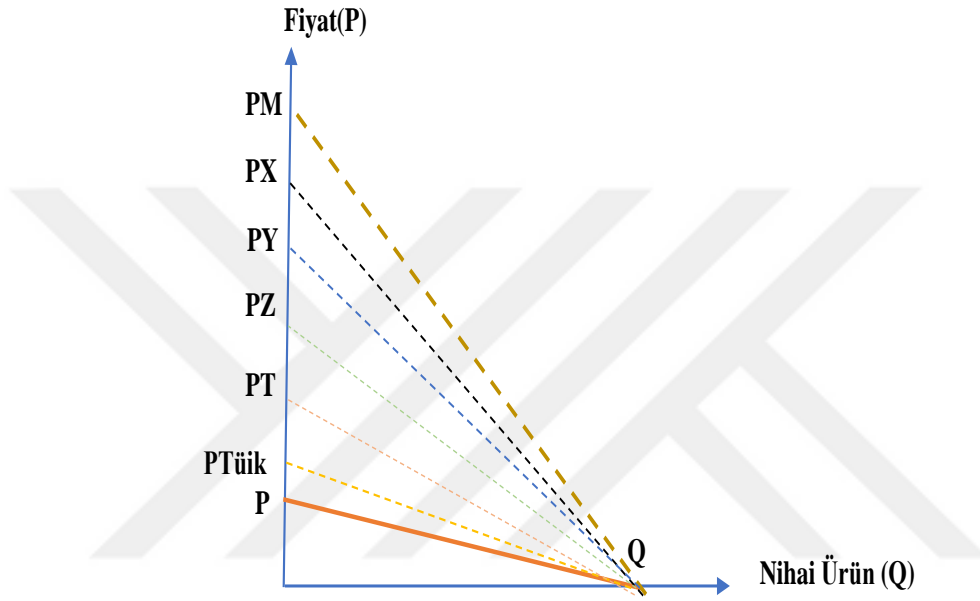
Şekil 5 de Hayekyan üçgen sonrası piyasa süreci, otorite olarak gösterilen devletin konumu ve girişimcinin hareket alanı belirtilmiştir. Şekil 5(a) kısmı, Hayekyan üçgenin kendisidir. Yan tarafta bulunan Şekil 5(b) kısmında ise dikey eksenle ürünün satış fiyatları, yatay eksenle ürünün kendisi yer almaktadır. P-P1 aralığı, AİO çerçevesinde serbest piyasanın sorunsuz işlediği denge durumunu ve devletin etki alanını, P1-P2 aralığı ise piyasada eksik bilginin varlığından kaynaklanan dengesizlik durumunu ve girişimcinin hareket alanını belirtmektedir. Bazı ekonomilerde rasyonel aktör olarak konumlandırılan devlet hem denetleyici hem de düzenleyici konumlandırılmışken AİO çerçevesinde devletin konumu denetleyici, düzenleyicinin ise girişimcinin kendisi gösterilmiştir. Burada düzenleyici kavramı, piyasayı dengeye doğru yöneltme anlamında kullanılmıştır.

- ***P-P1 Aralığı***

Piyasada kendiliğinden düzenin kabul edilmesi, girişimciliğin önünü açtığı gibi devletin sınırlarını da belirlemiştir. Çalışmada bu sınırlar piyasanın hukuk kuralları

çerçevesinde işleme, aksamaması şeklinde ifade edilmiştir. Şekil 5 de bu alanı P-P1 aralığı tanımlamaktadır.

Şekil 6 P1-P2 Aralığı

P: Hayekyan üçgen sonrası piyasaya sürülen ürünün fiyatı

PTük: Tük ortalama fiyatı

PT: T firmasının fiyatı

PZ: Z firmasının fiyatı

PY: Y firmasının fiyatı

PX: X firmasının fiyatı

Şekil 6 da serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde firmaların aynı ürünü farklı farklı fiyatlandırdıkları görülmektedir. PTük olarak gösterilen değişken ise her ay TÜİK tarafından açıklanan ürünlerin ortalama fiyatlarıdır ancak TÜİK Nisan 2022 tarihinden bu yana ürünlere ait ortalama fiyatları veri tabanında paylaşmamaktadır. Şekilde fiyatların birbirine yakın olması, tüketicilerin ürün hakkında gerekli bilgi ve beceriye

sahip olduğu anlamı taşımaktadır. Bu aralıkta ürünün satılması müşteri tercihini etkilemeyi amaçlayan reklam, pazarlama gibi çeşitli satış politikalarına bağlıdır.

- ***P1-P2 ARALIĞI***

Hayek, piyasada oluşan dengesizliği doğal kabul ederek girişimcinin hareket alanını da tanımlamıştır. Piyasada her zaman bir dengesizliğin olmasını bilginin eksik ve dağınık olma özelliğini bağlayan Hayek, dengesizliğin girişimci için önemli bir husus olduğunun da altını çizmiştir. Bir başka önemli AİO temsilcisi olan Mises ise dengesizlik durumunun ancak insanın eyleme geçmesi ile denge durumuna yönelebileceğini belirtmiştir.

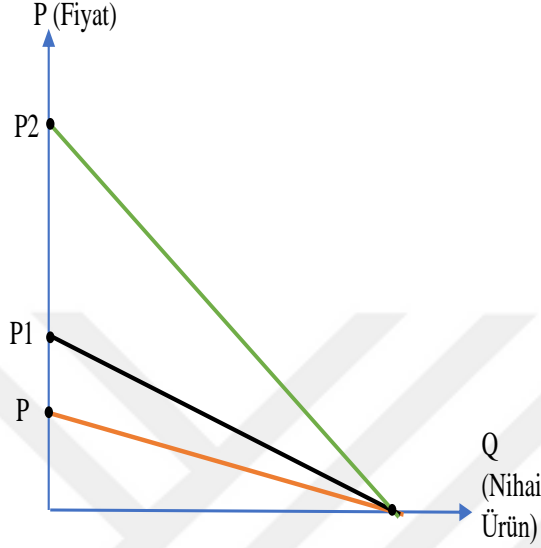
Şekil 6 da P1-P2 olarak gösterilen alan, girişimcinin hareket alanını belirtmektedir. Dengesizlikten dengeye doğru yönelim (P2'nin P1'e yaklaşması) girişimcinin eyleme geçmesiyle sağlanacaktır. Denge seviyesi olan P-P1 aralığı yerine P1-P2 aralığı olan dengesizlik seviyesinde fiyatlandırma yapılmasının nedenleri;

1. Tüketicinin bilgi ve beceri eksikliği
2. Mevcut ürüne eklenen teknoloji sonucu yeni bir katma değerın ortaya çıkması,
3. Diğer,

faktörler olarak gösterilebilir.

- *Tüketicinin Bilgi ve Beceri Eksikliği*

Şekil 7 P1-P2 Aralığı

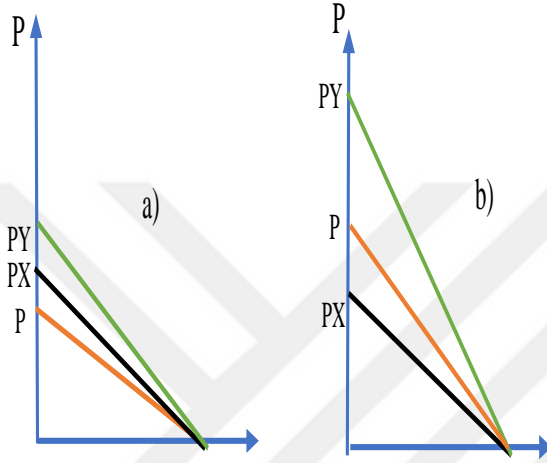
Tüketicinin ürünü herhangi bir fiyattan alması, ürünü satan ve alan kişi arasında anlık dengenin sağlandığı anlamına gelmektedir. Serbest piyasa ekonomisinde aynı ürünün farklı satıcılarının bulunması tüketicilere karşılaştırma imkânı sağlamaktadır. Şekil 7 de P1-P2 alanının genişliği piyasadaki dengesizlik durumunu belirtmektedir. Tüketicinin aynı ürünü P1 seviyesi yerine P2 seviyesinden alması o ürüne ait tam bilginin oluşmadığı anlamına gelmektedir. Piyasadaki dengesizlik durumunu gösteren bu aralık aynı zamanda fiyat artışlarının ahlaki boyutunu da göstermektedir.

- *Mevcut Ürüne Eklenen Teknoloji Sonucu Yeni Katma Değerin Ortaya Çıkması*

Piyasada ürüne ait bilgi bütünlüğünün sağlanması, P2 seviyesinin P1 seviyesine yaklaşması olarak tanımlanmaktadır. Geleceğin belirsiz olması, bilginin yanlışlanabilir ya da yenilenebilir olması piyasada dengesizliğin her an ortaya çıkabileceği anlamı taşımaktadır. Schumpeter girişimciyi, yeniliği ürüne uygulayan ve piyasada dengesizlik yaratan kişi olarak tanımlamıştır. Kirzner ise piyasadaki dengesizliği gören ve piyasayı dengeye

yönlendiren kişi olarak tanımlayarak iki farklı iktisatçı iki farklı değerlendirme ortaya koymuştur.

Şekil 8 Teknolojinin Oluşturduğu Dengesizlik Durumu

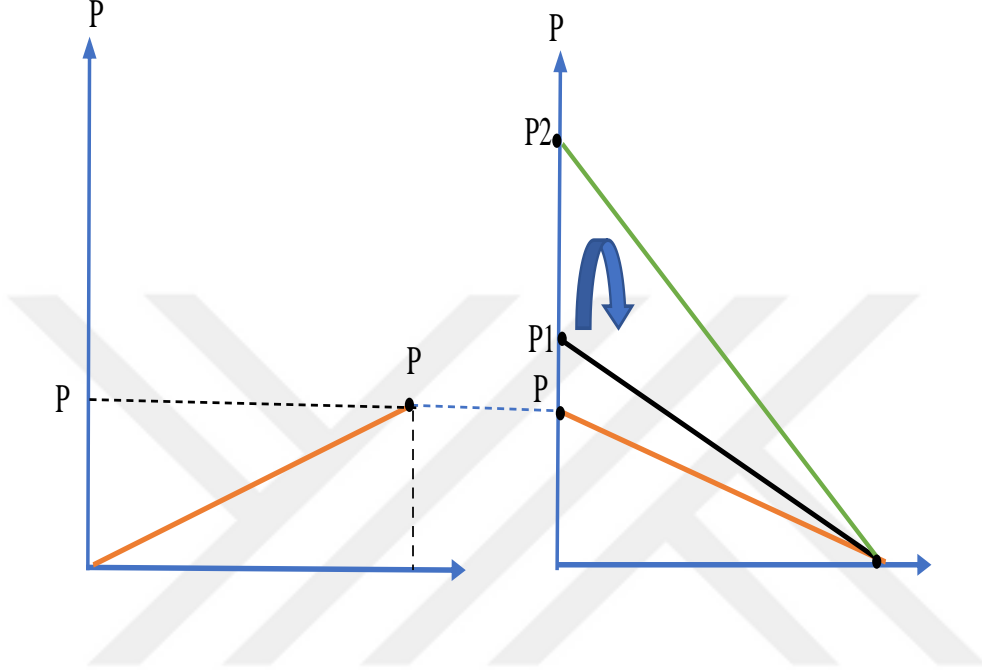

PX: X firmasının ürün fiyatı

PY: Y firmasının ürün fiyatı

Şekil 8 de iki firmanın aynı ürünü üretip sattığı piyasada, zamanla diğerine göre teknoloji avantajını eline geçiren firmanın piyasayı nasıl dengeden uzaklaştırdığı görselleştirilmiştir. Şekil 8(a) piyasada X ve Y şirketinin benzer teknolojilere sahip olduklarını, (b) kısmı ise Y firmasının ürününe yenilik ekleyerek piyasada avantajlı konuma geçtiğini belirtmektedir. Ortaya çıkan bu yeni katma değer piyasayı dengeden uzaklaştırmıştır. Teknolojinin yarattığı avantajlar, firmaların rekabetçilik anlayışı, benzer teknolojilerin kısa sürede taklit edilmesi bu dengesizlik durumunu kısır döngü olarak sürdürecektir. Bu kısır döngü ancak ürün ve inovasyonun tükenmesiyle sonlanacaktır.

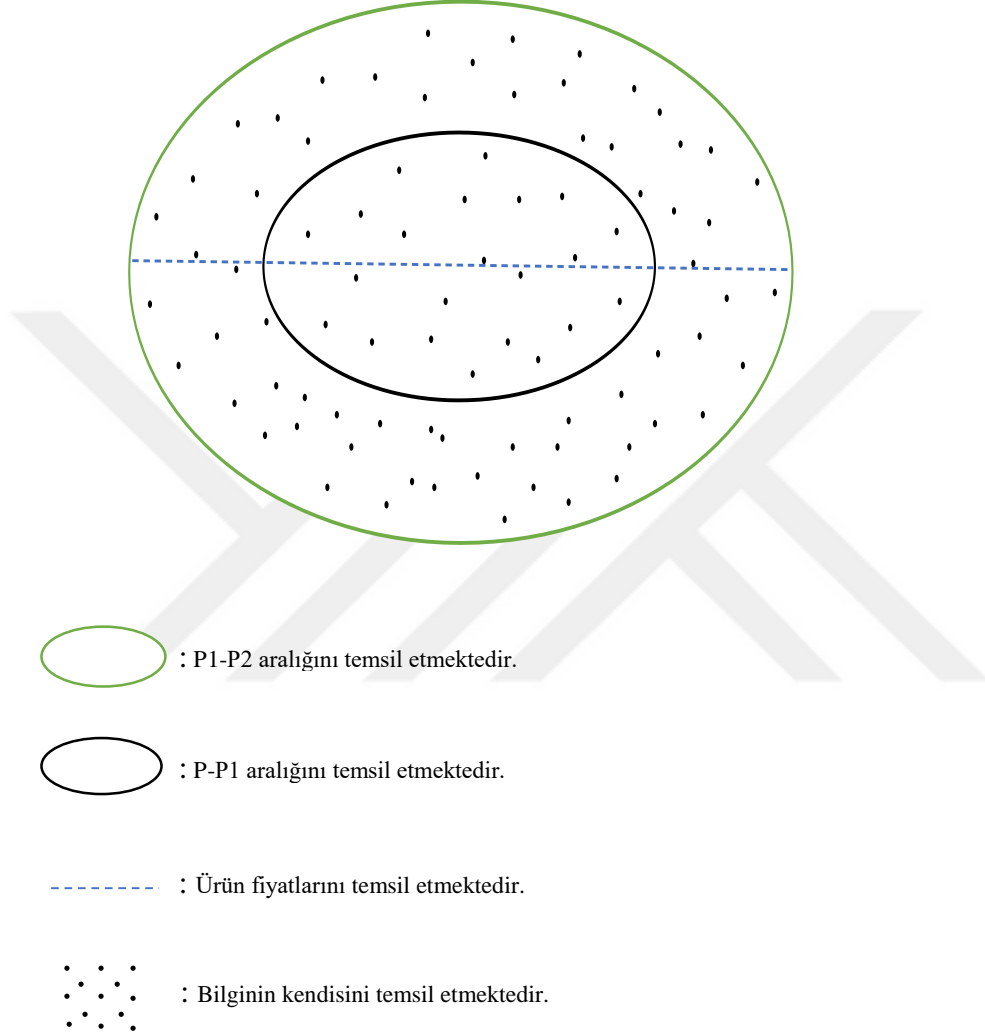
Şekil 9 Girişimcinin Piyasayı Dengeye Yönlendirmesi

Mises dengeyi eşitlik yerine yönelim olarak tanımlamış ayrıca insan eylemi olarak tanımladığı praksiyoloji kavramı üzerinden piyasayı değerlendirmiştir. Bir başka önemli AİO temsilcisi olan Kirzner ise piyasadaki dengesizlik durumunun girişimciler tarafından ancak dengeye yönelebileceğini belirtmiştir.

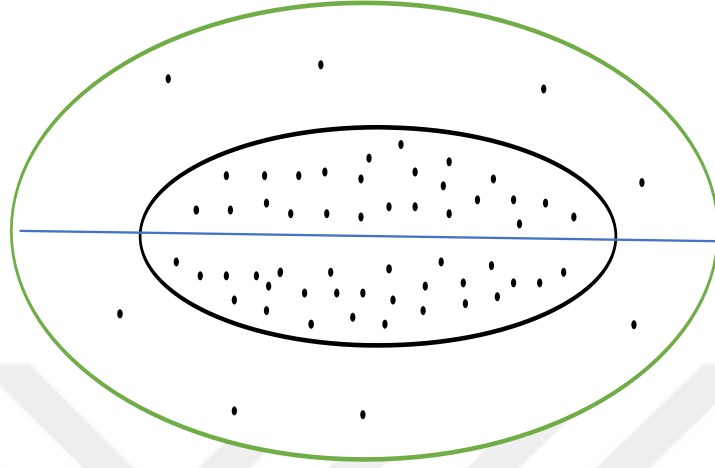
Modelde girişimci olarak belirtilen tüketicinin eylemi ürünü almak ya da almamaktır. Tüketicilerin ürün hakkında verdikleri karar ürünün arz ve talebini etkilemektedir. Şekil 9 da girişimcinin eylemi, dengesizlik durumu olan P2'yi denge durumu olan P1'e doğru yöneltmesi ya da P2'yi P1'den uzaklaştırması olarak değerlendirilmektedir. Ortaya koyulan bu model Mises'in denge ve dengesizlik konusundaki söylemlerini desteklemektedir.

Şekil 10 Dengesizlik Durumunda Piyasada Bilgi

AİO'nun Nobel ödüllü iktisatçısı Hayek, bilgi konusunda yaptığı çalışmalarla literatüre önemli katkılar yapmıştır. Hayek bilginin hiçbir zaman tam olarak bir araya getirilemeyeceğini, dolayısıyla dengeninde tam olarak sağlanamayacağını ifade etmiştir. Şekil-10 bilginin yeryüzünde dağınık bulunduğu dolayısıyla Hayek'in bilgi konusunda fikir ve düşüncelerinin bir görseli olarak değerlendirilebilir.

Şekil 11 Denge Durumunda Piyasa

Dengesizliği gerekli bir durum olarak gören Kirzner, girişimcinin bu dengesizliği görerek harekete geçmesiyle piyasanın dengeye doğru yöneleceğini ifade etmiştir. Şekil 11 de AİO çerçevesinde girişimcinin dağınık bulunan bilgi ve becerileri bir araya getirerek eylem geçmesiyle kısa dönemde dengenin gerçekleştiği görselleştirilmiştir.

3.Modelin Uygulaması

22.04.2022-22.08.2022 tarihleri arasında gözlem yolu ile zincir marketlerin raflarından ve bu zincir marketlerin internet sayfalarından(E-Ticaret) elde edilen veriler, karşılaştırmalı olarak AİO bünyesinde bulunan iktisatçıların fikir ve düşünceleri doğrultusunda oluşturulan model çerçevesinde incelenecektir. Casual Genetic yöntemi çerçevesinde girişimci olarak belirtilen tüketicinin hareketi haftalık ve aylık olarak incelenmiş, piyasanın denge analizi yapılmıştır. Çalışmada yer alan zincir market ürünleri marka, gr, lt gibi ayırt edici özellik taşımamaktadır. Tüketici tepkiselliği 3 zincir markette bulunan aynı ürünlerin aylık ortalama fiyatları üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 1 A Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

A Marketi Ürünleri	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	55,5	69,5	69,5	69,5	54,9	54,9	54,9	54,9	54,9	54,9	54,9	54,9	75,9	75,9	75,9	75,9
Zeytinyağ	167,9	167,9	175,9	173,9	136,9	136,9	136,9	136,9	136,9	136,9	136,9	136,9	158,9	158,9	158,9	158,9
Cola	18,5	18,5	18,5	18,5	20	20	20	21,25	21,25	32,5	32,5	32,5	34,75	34,75	34,75	34,75
Diş macunu	89,9	89,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9	114,9
Ayçiçek yağı	94,99	94,99	94,99	89,5	93,55	93,55	78,5	78,5	68,5	68,5	68,5	72,5	72,5	72,5	72,5	72,5
Çamaşır suyu	17,9	17,9	19,9	19,9	18,9	22,5	22,5	22,5	24,5	24,5	24,5	28,5	28,5	28,5	28,5	28,5
Peynir	29,9	29,9	29,9	30,9	32,5	32,5	32,5	32,5	32,5	44,5	44,5	44,5	52,5	52,5	56,5	56,5
Kaşar	52,6	52,6	52,6	52,6	52,6	52,6	52,6	52,6	52,6	66,6	66,6	66,6	79,9	79,9	79,9	79,9
Makarna	7,92	10,9	9,99	7,92	10,9	9,99	10,9	10,9	9,99	13,75	13,75	12,75	12,75	12,75	12,75	12,75
Ayran	18,95	19,95	19,49	18,95	19,95	18,99	18,95	19,95	19,99	22,5	22,5	24	26,5	26,5	26,5	26,5
Yoğurt	43,75	44,2	39,59	43,75	44,2	39,59	39,95	44,9	39,59	44,9	46,9	46,9	46,9	58,9	58,9	58,9
Duş jeli	59,45	64,95	59,99	59,45	59,45	59,99	59,99	59,99	86,99	89,99	92,99	124,9	124,9	124,9	124,9	124,9
A Marketi Ürünleri				1.Ay Ortalaması				2. Ay Ortalaması				3. Ay Ortalaması				4. Ay Ortalaması
Şampuan				66				54,9				54,9				75,9
Zeytinyağ				171,4				136,9				136,9				158,9
Cola				18,5				20,3125				29,6875				34,75
Diş Macunu				102,4				114,9				114,9				114,9
Ayçiçek yağı				93,6175				86,025				69,5				72,5
Çamaşır suyu				18,9				21,6				25,5				28,5
Peynir				30,15				32,5				41,5				54,5
Kaşar				52,6				52,6				66,425				79,9
Makarna				9,1825				10,6725				12,56				12,75
Ayran				19,335				19,46				22,2475				26
Yoğurt				42,8225				42,16				44,5725				55,9
Duş jeli				60,96				59,855				98,7175				124,9

Tablo 1 de A zincir marketinden gözlem yolu ile elde edilen 12 ürün yer almaktadır. Tabloda bu ürünlerin 16 haftalık fiyatlarının yanı sıra 4 aylık ortalama fiyatları da yer almaktadır.

Tablo 2 A Zincir Marketinin E-Ticaret Olarak Eldilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

A Marketi Ürünleri (E-Ticaret)	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	58,9	58,9	58,9	66,9	66,9	66,9	66,9	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	72,9	79,9	78,2	68,9
Zeytinyağ	172,9	172,9	172,9	178,9	178,9	178,9	178,9	178,9	182,9	182,9	182,9	182,9	182,9	182,9	192,9	192,9
Cola	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6
Diş macunu	89,9	89,9	89,9	89,9	89,9	89,9	115,2	115,2	115,2	115,2	115,2	109	109	109	109	109
Ayçiçek yağı	89,9	89,9	76,9	76,9	89,9	89,9	89,9	89,9	79,2	79,2	79,2	79,2	79,2	79,2	79,2	79,2
Çamaşır suyu	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	24	24	24	24	28,9	28,9	28,9	32,9	32,9	28	28
Peynir	34,9	34,9	34,9	34,9	38,6	38,6	34,2	34,2	34,2	54,6	54,6	54,6	54,6	62	62	62
Kaşar	54,6	54,6	54,6	54,6	56,15	56,15	56,15	56,15	56,15	52,6	68,6	68,6	89,9	89,9	89,9	89,9
Makarna	7,9	7,9	7,9	7,9	10,9	10,9	10,9	10,9	10,9	14,15	14,15	14,15	14,15	14,15	14,15	14,15
Ayran	22,8	22,8	22,8	22,8	22,8	22,8	24,6	24,6	22,4	22,4	22,4	22,4	25,15	25,15	25,15	25,15
Yoğurt	47,15	47,15	47,15	47,15	45,9	45,9	45,9	45,9	45,9	45,9	45,9	45,9	58,2	58,2	58,2	58,2
Duş jeli	66	66	66	66	66	66	66	66	89,6	99,9	99,9	99,9	99,99	99,99	99,99	99,99
A Marketi Ürünleri- E-Ticaret				1.Ay ortalaması				2.Ay ortalaması				3.Ay ortalaması				4.Ay ortalaması
Şampuan				60,9				67,225				68,2				74,975
Zeytinyağ				174,4				178,9				182,9				187,9
Cola				22,9				22,9				32,425				35,6
Diş macunu				89,9				102,55				113,65				109
Ayçiçek yağı				83,4				89,9				79,2				79,2
Çamaşır suyu				22,9				23,725				27,675				30,45
Peynir				34,9				36,4				49,5				60,15
Kaşar				54,6				56,15				69,925				89,9
Makarna				7,9				10,9				13,3375				14,15
Ayran				22,8				23,7				22,4				25,15
Yoğurt				47,15				45,9				45,9				58,2
Duş jeli				66				66				97,325				99,99

Tablo 2 de A zincir marketine ait 12 ürünün internet sitesinden(E-Ticaret) elde edilen 16 haftalık fiyatlarının yanı sıra 4 aylık fiyatları yer almaktadır.

Tablo 3 B Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

B Marketi Ürünleri	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	₺56,95	₺74,50	₺74,95	₺74,95	₺74,95	₺74,95	₺74,95	₺74,95	₺74,95	₺65,45	₺65,45	₺65,45	₺65,45	₺65,45	₺65,45	₺65,45
Zeytinyağı	₺167,90	₺167,90	₺167,90	₺179,90	₺179,90	₺179,90	₺181,90	₺181,90	₺181,90	₺181,90	₺198,90	₺198,90	₺198,90	₺198,90	₺198,90	₺198,90
Cola	₺19,90	₺19,90	₺19,90	₺24,90	₺24,90	₺24,90	₺24,90	₺24,90	₺24,90	₺24,90	₺32,90	₺32,90	₺32,90	₺35,90	₺35,90	₺35,90
Diş macunu	₺89,90	₺89,90	₺89,90	₺124,90	₺112,90	₺112,90	₺112,90	₺112,90	₺132,90	₺132,90	₺132,90	₺132,90	₺145,90	₺145,90	₺132,90	₺132,90
Ayçiçek yağı	₺95,50	₺98,50	₺98,50	₺98,50	₺92,80	₺89,90	₺89,90	₺89,90	₺89,90	₺92,90	₺92,90	₺92,90	₺82,90	₺82,90	₺82,90	₺82,90
Çamaşır suyu	₺19,90	₺19,90	₺24,90	₺24,90	₺22,40	₺22,40	₺22,40	₺26,90	₺26,90	₺26,90	₺26,90	₺32,00	₺32,00	₺36,90	₺36,90	₺36,90
Peynir	₺29,90	₺29,90	₺29,90	₺30,90	₺32,90	₺32,90	₺32,90	₺32,90	₺37,90	₺45,90	₺50,90	₺50,90	₺68,90	₺68,90	₺68,90	₺68,90
Kaşar	₺49,55	₺49,42	₺49,76	₺60,76	₺65,53	₺65,45	₺65,26	₺64,70	₺63,45	₺73,25	₺71,49	₺70,28	₺78,71	₺79,95	₺79,95	₺89,90
Makarna	₺5,79	₺5,80	₺9,99	₺9,99	₺6,47	₺6,80	₺7,47	₺7,81	₺9,25	₺10,60	₺10,95	₺11,28	₺11,59	₺11,59	₺11,59	₺11,59
Ayran	₺11,90	₺11,90	₺11,90	₺11,90	₺11,90	₺11,90	₺11,90	₺12,90	₺12,90	₺12,90	₺15,90	₺15,90	₺21,90	₺21,90	₺21,90	₺23,90
Yoğurt	₺33,50	₺33,50	₺33,50	₺33,50	₺33,50	₺38,55	₺38,55	₺38,55	₺39,55	₺39,55	₺39,55	₺39,55	₺41,25	₺44,50	₺44,50	₺44,50
Duş jeli	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺58,90	₺74,90	₺74,90	₺74,90	₺74,90
B Marketi Ürünleri				1. Ay Ortalaması				2. Ay Ortalaması				3. Ay Ortalaması				4. Ay Ortalaması
Şampuan				70,3375				74,95				67,825				65,45
Zeytinyağı				170,9				180,9				190,4				198,9
Cola				21,15				24,9				28,9				35,15
Diş Macunu				98,65				112,9				132,9				139,4
Ayçiçek yağı				97,75				90,625				92,15				82,9
Çamaşır suyu				22,4				23,525				28,175				35,675
Peynir				30,15				32,90				46,4				64,4
Kaşar				49,87				55,24				69,62				82,13
Makarna				7,89				7,14				10,52				11,59
Ayran				11,9				12,15				14,40				22,40
Yoğurt				33,50				37,29				39,55				43,69
Duş Jeli				58,90				58,90				58,90				74,90

Tablo 3 de B zincir marketinin raf fiyatlarından elde edilen 12 ürün yer almaktadır. Bu ürünlerin haftalık fiyatlarının yanı sıra aylık ortalama fiyatları da yer almaktadır

Tablo 4 B Zincir Marketinin E-Ticaret Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

B Marketi Ürünleri (E-Ticaret)	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	₺72,20	₺72,20	₺72,20	₺72,20	₺79,90	₺79,90	₺79,90	₺79,90	₺79,90	₺72,15	₺72,15	₺72,15	₺72,15	₺72,15	₺72,15	₺72,15
Zeytinyağı	₺178,90	₺178,90	₺178,90	₺178,90	₺178,90	₺178,90	₺189,90	₺189,90	₺189,90	₺189,90	₺209,90	₺209,90	₺209,90	₺209,90	₺209,90	₺209,90
Cola	₺22,60	₺22,60	₺22,60	₺27,15	₺27,15	₺27,15	₺27,15	₺27,15	₺25,90	₺25,90	₺35,60	₺35,60	₺32,90	₺34,60	₺34,60	₺34,60
Diş macunu	₺89,90	₺89,90	₺89,90	₺129,90	₺129,90	₺129,90	₺129,90	₺129,90	₺136,10	₺136,10	₺136,10	₺142,90	₺142,90	₺142,90	₺142,90	₺142,90
Ayçiçek yağı	₺92,90	₺89,90	₺89,90	₺89,90	₺92,40	₺92,40	₺92,40	₺92,40	₺92,40	₺95,90	₺95,90	₺99,90	₺92,60	₺92,60	₺92,60	₺92,60
Çamaşır suyu	₺25,60	₺25,60	₺25,60	₺28,50	₺28,50	₺28,50	₺28,50	₺28,50	₺30,40	₺30,40	₺30,40	₺35,20	₺35,20	₺35,20	₺35,20	₺35,20
Peynir	₺38,40	₺38,40	₺42,60	₺42,60	₺42,60	₺42,60	₺42,60	₺54,30	₺54,30	₺54,30	₺54,30	₺59,99	₺59,99	₺78,60	₺78,60	₺78,60
Kaşar	₺56,60	₺56,60	₺56,60	₺56,60	₺64,40	₺64,40	₺64,40	₺64,40	₺69,80	₺69,80	₺78,50	₺78,50	₺78,50	₺84,99	₺84,99	₺84,99
Makarna	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺9,99	₺12,15	₺12,15	₺12,15	₺12,15	₺12,15	₺12,15	₺12,15	₺12,15
Ayran	₺19,95	₺19,95	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺14,99	₺21,50	₺21,50	₺21,50	₺27,15	₺27,15	₺27,15
Yoğurt	₺34,45	₺34,45	₺34,45	₺37,65	₺37,65	₺39,99	₺38,55	₺38,55	₺39,55	₺39,55	₺39,55	₺39,55	₺41,25	₺47,15	₺47,15	₺47,15
Duş jeli	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺68,15	₺66,00	₺66,00	₺66,00	₺66,00	₺68,00	₺89,99	₺89,99	₺109,90
B Marketi Ürünleri(E-Ticaret)				1.Ay Ortalaması				2.Ay Ortalaması				3.Ay Ortalaması				4.Ay Ortalaması
Şampuan				₺72,20				₺79,90				₺75,25				₺72,15
Zeytinyağı				₺178,90				₺184,40				₺199,90				₺209,90
Cola				₺23,74				₺27,15				₺30,75				₺34,18
Diş macunu				₺99,90				₺129,90				₺137,80				₺142,90
Ayçiçek yağı				₺90,65				₺92,40				₺96,03				₺92,60
Çamaşır suyu				₺26,33				₺28,50				₺31,60				₺35,20
Peynir				₺40,50				₺45,53				₺55,72				₺73,95
Kaşar				₺56,60				₺64,40				₺74,15				₺83,37
Makarna				₺9,99				₺9,99				₺12,15				₺12,15
Ayran				₺17,47				₺14,99				₺18,25				₺25,74
Yoğurt				₺35,25				₺38,69				₺39,55				₺45,68
Duş jeli				₺68,15				₺68,15				₺66,00				₺94,97

Tablo 4 de B zincir marketinin internet sitesinden elde edilen 12 ürünün haftalık fiyatlarının yanı sıra aylık ortalama fiyatları yer almaktadır.

Tablo 5 C Zincir Marketinin Fiziki Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

C Marketi Ürünler	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	55,5	69,5	69,5	69,5	66	66	66	62,9	62,9	62,9	62,9	62,9	56,9	58,9	58,9	58,9
Zeytinyağı	149,9	151,9	154,9	159,9	154,9	154,15	154,15	154,15	154,15	154,15	154,15	154,15	168,9	168,9	168,9	168,9
Cola	18,33	19,9	19,9	18,5	18,7	18,7	18,7	18,7	22,9	22,9	22,9	22,9	28,9	28,9	32	32
Diş macunu	74,96	89,9	89,9	89,9	86,16	86,16	86,16	92,9	92,9	92,9	98,7	98,7	98,7	98,7	98,7	98,7
Ayçiçek yağı	92,5	92,5	92,5	92,5	92,5	78,9	78,9	78,9	78,9	78,9	78,9	65,9	65,9	65,9	65,9	65,9
Çamaşır suyu	17,9	17,9	17,9	17,9	17,9	17,9	17,9	22,9	22,9	22,9	26	26	26	26	24,9	24,9
Peynir	24,9	24,9	24,9	24,9	24,9	22,9	22,9	22,9	32,6	32,6	32,6	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6
Kaşar	46,6	46,6	46,6	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	52,6	52,6	52,6	58,5	58,5	58,5
Makarna	9,99	9,99	9,99	9,99	9,99	9,99	9,99	9,99	10,9	10,9	10,9	9,99	11,99	11,99	11,99	11,99
Ayran	18,99	18,99	18,99	18,99	18,99	19,99	19,99	19,99	19,99	18,99	18,99	18,99	20,6	20,6	20,6	20,6
Yoğurt	32,5	32,5	32,5	34,9	34,9	34,9	34,9	34,9	36,9	36,9	39,9	39,9	39,9	39,9	39,9	44,6
Duş jeli	59,9	59,9	59,9	59,9	59,9	59,9	64,9	64,9	64,9	64,9	64,9	64,9	78,8	78,8	78,8	78,8
C Marketi Ürünler				1. Ay Ortalaması				2. Ay Ortalaması				3. Ay Ortalaması				4. Ay Ortalaması
Şampuan				66				65,225				61,4				58,9
Zeytinyağı				154,15				154,3375				157,8375				168,9
Cola				19,1575				18,7				22,9				30,45
Diş Macunu				86,165				87,845				95,8				98,7
Ayçiçek yağı				92,5				82,3				75,65				65,9
Çamaşır suyu				17,9				19,15				24,45				25,175
Peynir				24,9				23,4				35,6				44,6
Kaşar				47,325				49,5				51,05				57,025
Makarna				9,99				9,99				10,6725				11,99
Ayran				18,99				19,74				19,24				20,6
Yoğurt				33,1				34,9				38,4				41,075
Duş Jeli				59,9				62,4				68,375				78,8

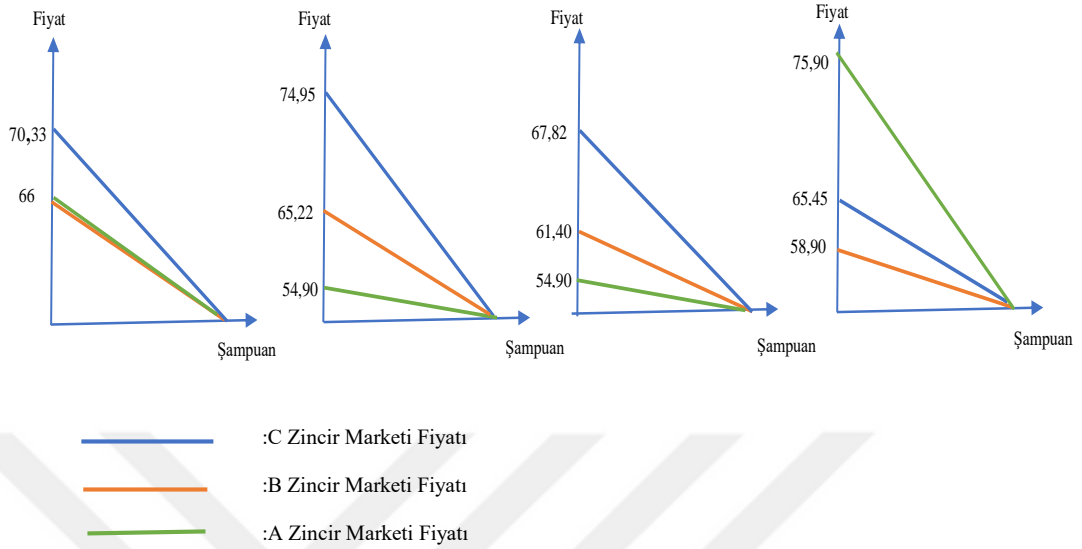
Tablo 5 de C zincir marketinin raflarından gözlem yoluyla elde edilen 12 ürün yer almaktadır. Tabloda bu ürünlere ait haftalık fiyatların yanı sıra aylık ortalama fiyatlar da yer almaktadır.

Tablo 6 C Zincir Marketinin E-Ticaret Olarak Elde Edilen Haftalık ve Aylık Ortalama Fiyatları

C Marketi Ürünler(E-Ticaret)	1.Hafta	2.Hafta	3. Hafta	4.Hafta	5.Hafta	6.Hafta	7.Hafta	8.Hafta	9.Hafta	10.Hafta	11.Hafta	12.Hafta	13.Hafta	14.Hafta	15.Hafta	16.Hafta
Şampuan	69,99	69,99	69,99	69,99	59,99	59,99	65,99	65,99	65,99	65,99	65,99	66,99	66,99	66,99	66,99	66,99
Zeytinyağ	149,99	149,99	149,99	166,6	166,6	166,6	166,6	166,6	169,99	169,99	169,99	169,99	172,9	172,9	172,9	172,9
Cola	19,95	19,95	19,95	19,95	19,15	19,15	19,15	19,15	24,69	24,69	24,69	24,69	28,9	28,9	35,15	35,15
Dış macunu	89,9	89,9	89,9	89,9	86,16	86,16	86,16	96,6	96,6	96,6	99,15	99,15	102,55	102,55	102,55	112,6
Ayçiçek yağı	92,5	92,5	96,45	96,45	96,45	89,99	89,99	89,99	89,99	89,99	74,15	74,15	84,4	84,4	79,9	79,9
Çamaşır suyu	21,95	21,95	21,95	18,99	18,99	18,99	18,99	19,45	21,6	21,6	29,45	29,45	29,45	29,45	25,45	25,45
Peynir	31,15	31,15	31,15	31,15	34,15	34,15	34,15	31,95	31,95	31,95	31,95	47,45	54,9	54,9	59,9	62,45
Kaşar	47,65	47,65	47,65	54,15	54,15	54,15	54,15	54,15	54,15	54,15	55,95	55,95	72,45	72,45	78,45	78,45
Makarna	9,99	9,99	9,99	9,99	10,25	10,25	10,25	10,25	10,95	10,95	10,95	10,95	12,15	12,15	12,15	12,15
Ayran	21,15	21,15	21,15	21,15	21,15	22,85	22,85	22,85	19,95	19,95	19,95	21,45	24,4	24,4	24,4	24,4
Yoğurt	35,95	35,95	35,95	35,95	37,15	37,15	37,15	37,15	39,95	39,95	39,95	39,95	39,9	39,9	39,9	45,95
Duş jeli	61,15	61,15	61,15	66,45	66,45	62,15	62,15	62,15	66,45	66,45	66,45	84,45	84,45	84,45	84,45	84,45
C Marketi Ürünler(E-Ticaret)				1. Ay Ortalaması				2. Ay Ortalaması				3. Ay Ortalaması				4. Ay Ortalaması
Şampuan				69,99				62,99				66,24				66,99
Zeytinyağ				154,1425				166,6				169,99				172,9
Cola				19,95				19,15				24,69				32,025
Dış macunu				89,9				88,77				97,875				105,0625
Ayçiçek yağı				94,475				91,605				82,07				82,15
Çamaşır suyu				21,21				19,105				25,525				27,45
Peynir				31,15				33,6				35,825				58,0375
Kaşar				49,275				54,15				55,05				75,45
Makarna				9,99				10,25				10,95				12,15
Ayran				21,15				22,425				20,325				24,4
Yoğurt				35,95				37,15				39,95				41,4125
Duş jeli				62,475				63,225				70,95				84,45

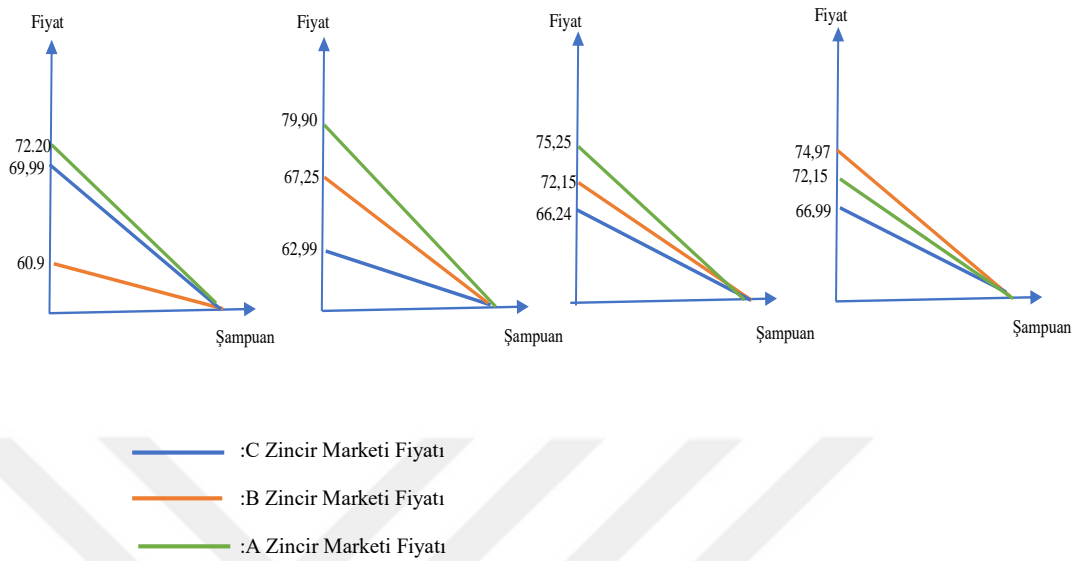
Tablo 6 da C zincir marketinin internet sitesinden elde edilen 12 ürünün 16 haftalık fiyatlarının yanı sıra 4 aylık ortalama fiyatları da yer almaktadır.

Şekil 12 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Şampuan Ürünün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 12 de A, B, C zincir marketlerinin raf fiyatlarından yola çıkarak şampuan ürününün haftalık ve aylık ortalama fiyatlandırmaları yer almaktadır. Hayek'in piyasada dengesizlik her zaman vardır görüşü analizin başlangıç haftası olarak kabul edilen birinci ayda açıkça görülmektedir. İkinci ayda A ve C zincir marketlerinin arasındaki aralık dengesizlik durumunu daha da belirgin hale getirmiştir. Birinci ve ikinci ay arasında tüketici C zincir marketine karşı kendisinden beklenen fiyat tepkiselliğini gösterememiş, piyasayı dengeye doğru yönlendirememiştir. İkinci ve üçüncü ay arasında, tüketici tüm zincir marketlere karşı kendisinden beklenen fiyat tepkiselliğini göstermiş, C ve B zincir marketinin yaptığı fiyatlandırmaları dengeye doğru yönlendirmiştir. Dördüncü ayda C ve B zincir marketlerinin arasında dengesizlik durumu kapansa da A zincir marketinin yaptığı fiyatlandırma piyasanın dengesizlik durumunu yansıtan unsur olmuştur. Tüketiciler 4 aylık süreçte şampuan ürününde kendilerinden beklenen tutarlı davranış biçimini gösterememiş, piyasayı dengeye doğru yönlendirecek davranışı gerçekleştirememiştir.

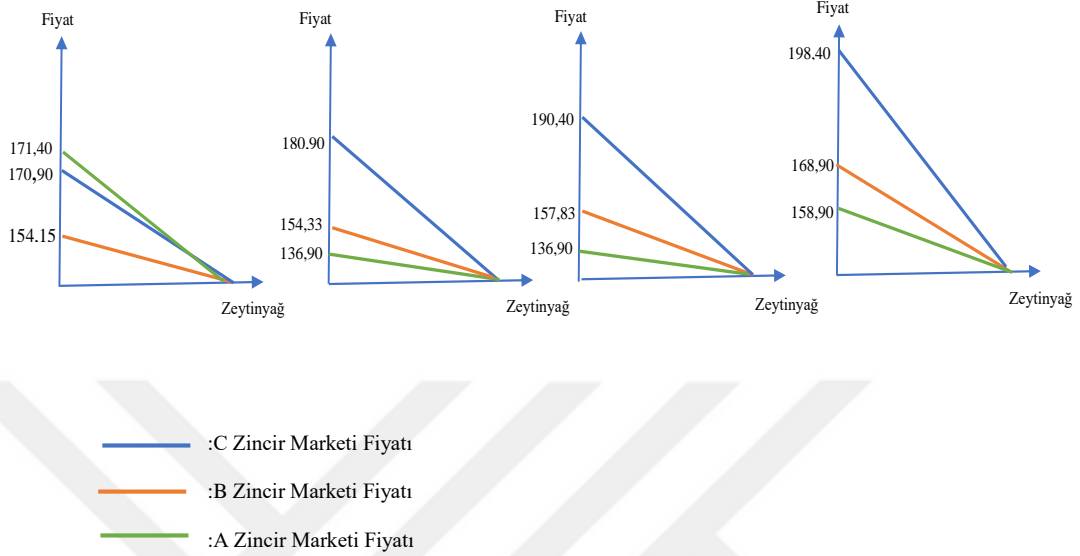
Şekil 13 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Şampuan Ürünün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 13 de şampuan ürününün zincir marketlerin internet sitelerinden elde edilen aylık ortalama fiyatları yer almaktadır. A, B ve C zincir marketlerinin 1. ayda yaptığı fiyatlandırmalar sonucu oluşan aralık piyasada oluşan dengesizlik durumunun yanı sıra eksik bilginin varlığını da kanıtlar niteliktedir. 2. ayda tüketici C marketine karşı bir fiyat tepkiselliği verse de piyasasının dengesizlik durumu devam etmektedir. Ancak şampuan ürününün fiyatlarında görülebilir bir artış olsa da tüketici 3. ve 4. ayda kendilerinden beklenen fiyat tepkiselliğini göstermiş piyasayı dengeye doğru yönlendirmiş, piyasa ve tüketici senkronizasyonu gerçekleşmiştir.

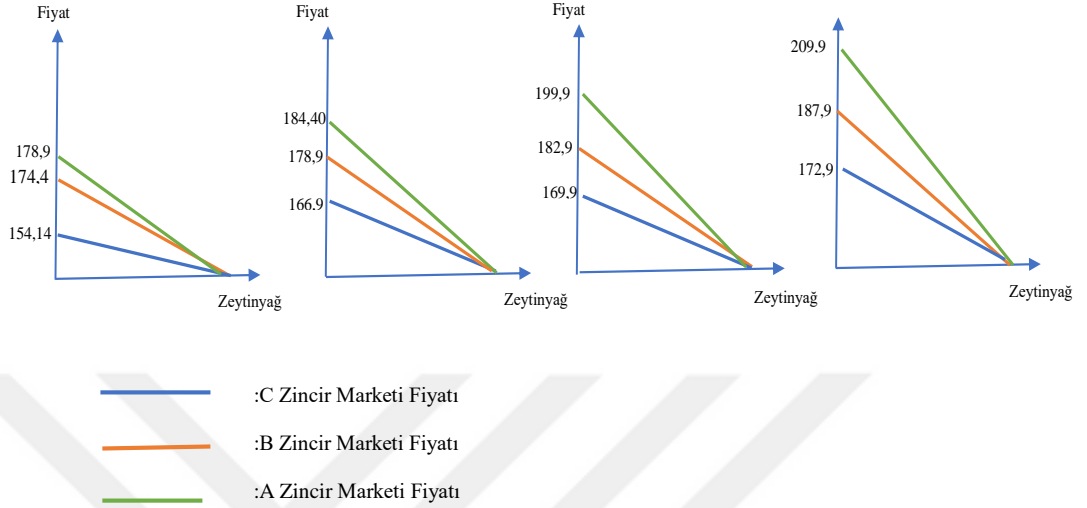
Şekil 12 ve 13 de şampuan ürününün raf fiyatları ve E-Ticaret fiyatları karşılaştırmalı olarak incelenmiş, bu ürüne karşı tüketici tepkiselliği ortaya koyulmuştur. Tüketiciler fiziki olarak yaptıkları alışverişlerde piyasayı denge durumuna yönlendirememiş ancak E-Ticaret olarak yaptıkları alışverişlerde 3. ve 4. Ayda kendilerinden beklenen tepkiselliği vererek piyasayı dengeye doğru yönlendirmişlerdir. Aynı ürünün arz ve talebine bağlı olarak tüketici ve piyasa tepkiselliği incelenmiş, iki farklı sonuç ortaya çıkmıştır.

Şekil 14 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Zeytinyağ Ürünün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 13 de A, B, C zincir marketlerinde yer alan ve aylık olarak incelenen zeytinyağı ürününün raf fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda marketlerin yaptığı fiyatlandırmanın piyasada dengesizlik oluşturduğu görülmektedir. Hayek girişimcinin eylemini piyasada bir dengesizlik durumuna bağlamış, birinci ayın Hayek'in tezini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. İkinci ayda A zincir marketinin yaptığı fiyatlandırma girişimci eylemi sonucunda dengeye doğru yönelmiş olsa da piyasadaki dengesizlik durumu belirgindir. Üçüncü ve dördüncü ayda da A ve C zincir marketleri arasındaki dengesizlik durumunun devam ettiği görülmektedir. Girişimciler bilgiyi kullanma yeteneklerini kullanmamış, zeytinyağı ürününde kendilerinden beklenen tutarlı davranışı sergileyememiştir.

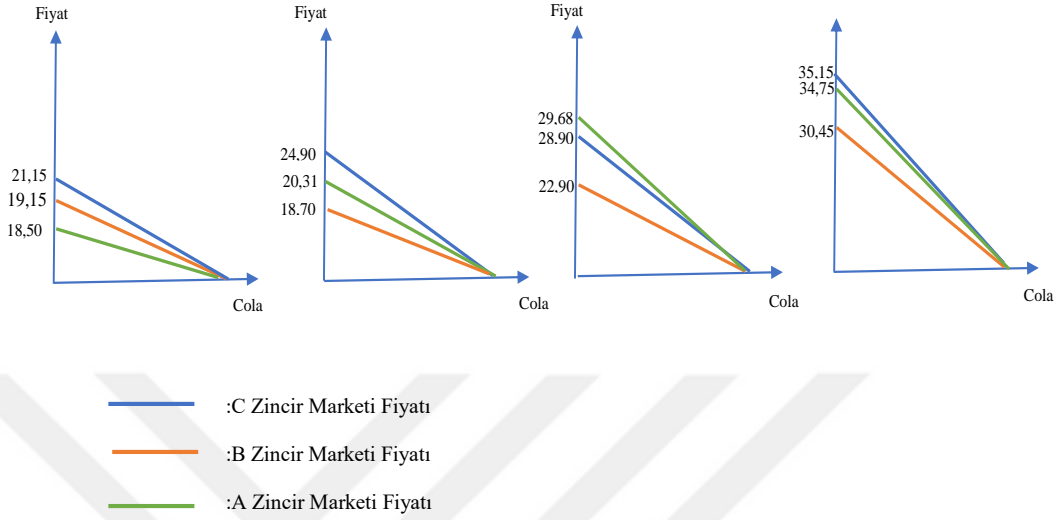
Şekil 15 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Zeytinyağ Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 15 de A, B ve C zincir marketlerin E- Ticaret olarak elde edilen fiyatların aylık ortalamaları yer almaktadır. 1. Ayda görülen dengesizlik durumunun fiyat artışlarıyla beraber diğer aylara da yansıdığı görülmektedir. Sorunsuz işleyen bir piyasa ekonomisini girişimci ve piyasa senkronizasyonuna bağlayan AİO düşüncüleri fikirleri çerçevesinde zeytinyağı ürününe ilişki tüketici kendisinden beklenen tepkiyi verememiş, piyasa işlevini yerine yerine getirememiştir.

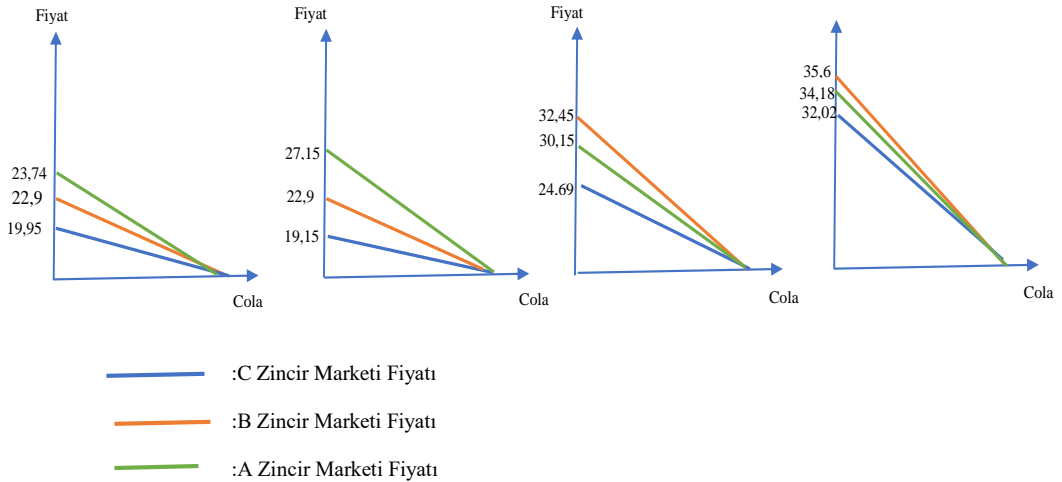
Şekil 15 ve 16 da zeytinyağı ürününün raf ve E-Ticaret fiyatları A, B ve C zincir marketleri üzerinden karşılaştırmalı şekilde incelenmiştir. Tüketiciler her iki durumda da piyasayı dengeye yönlendirememiş, beklenen fiyat tepkiselliğini gösterememişlerdir.

Şekil 16 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Cola Ürünün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 14 de 3 zincir marketin raf fiyatları referans alınarak aylık olarak incelenen cola ürünü yer almaktadır. Birinci ayda oluşan kısmi dengesizlik durumunun ikinci aydaki A zincir marketin tepkiselliğine rağmen diğer aylarda da sürdüğü görülmektedir. Diğer ürünlere nazaran 4 aylık periyotta oluşan bu kısmi dengesizlik durumu, üreticisi sınırlı olmasına rağmen mevcut bilginin kullanılmadığının bir göstergesidir.

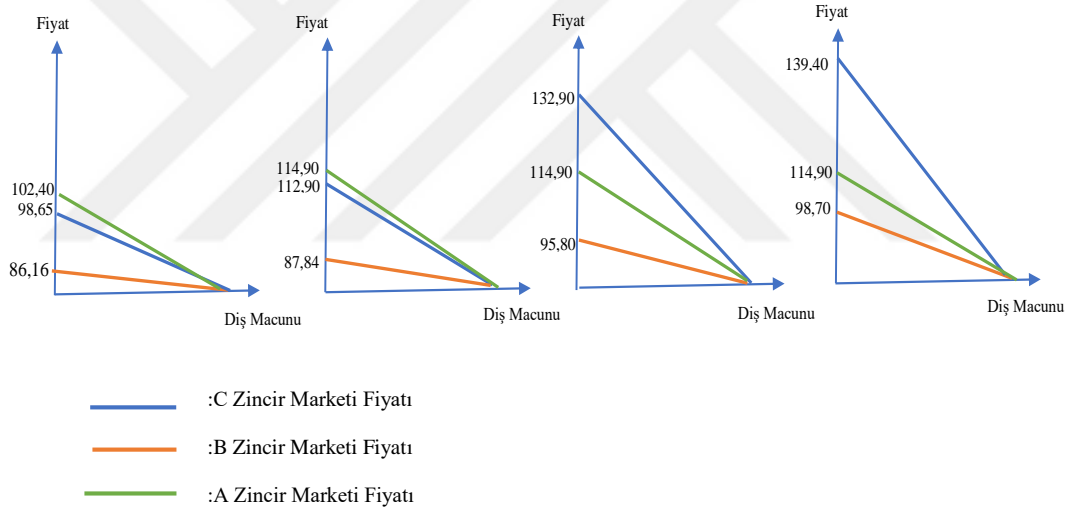
Şekil 17 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Cola Ürününün Fiyat Tepkiselliği

Şekil 17 de A, B ve C zincir marketlerinde bulunan Cola ürününün internet sitelerinden elde edilen aylık ortalama fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda oluşan kısmi dengesizliğin fiyat artışlarıyla beraber ikinci, üçüncü, dördüncü aylarda da olduğu görülmektedir.

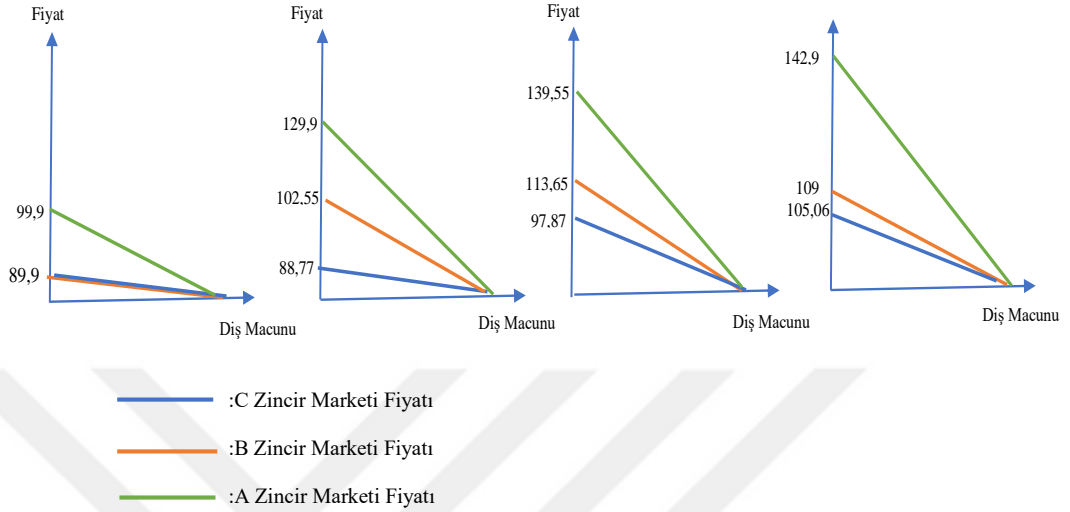
Şekil 16 ve 17 de Cola ürünü 3 zincir marketin raf ve E-Ticaret fiyatları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İki durumda da kısmi dengesizlik durumunun genel olarak devam ettiği görülmüş, fiyat artışları sonucu dördüncü ayda iki durumun benzer hareket ettiği görülmektedir. İki durumda da tüketici birbirine yakın eylemde bulunmuş, kısmi dengesizlik giderilememiştir.

Şekil 18 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Diş Macunu Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 18 de A, B, C zincir marketlerinin raf fiyatlarından elde edilen tüketici ve diş macunu ürünü arasında aylık fiyat tepkiselliğini gösteren grafikler yer almaktadır. Birinci ayda piyasada görülen dengesizlik durumu ikinci ayda da denge durumuna yönelmemiştir. AİO çerçevesinde piyasa tam olarak işlevini yerine getirmemiş, modele ilişkin girişimci kendisinden bekleneni yerine getirememiştir. Üçüncü ayda da bu dengesizlik C marketinin yaptığı yeni fiyatlandırma ile belirgin hale gelmiştir. Dördüncü ayda C ve B marketinin yaptığı fiyatlandırma arasındaki aralık dengesizlik durumunun değişmediğini göstermiş, tüketicilerin eylemleri piyasayı dengeye yönlendirmemiştir.

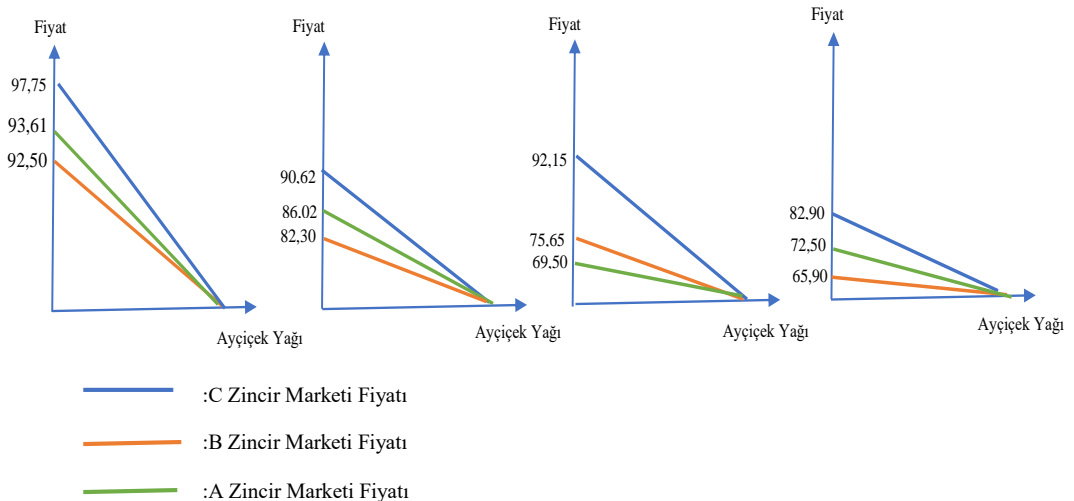
Şekil 19 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Diş Macunu Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 19 da 3 zincir marketin E-Ticaret bölümünden elde edilen aylık ortalama fiyatlar yer almaktadır. Birinci ayda görülen belirgin dengesizlik durumunun diğer aylarda da A ve C zincir marketlerinin yaptığı fiyatlandırmalar arasındaki aralık sonucu sürdüğü görülmektedir. AİO fikirleri çerçevesinde tüketici piyasa arasındaki uyum gerçekleşmemiş, piyasa işlevini yerine getirememiştir.

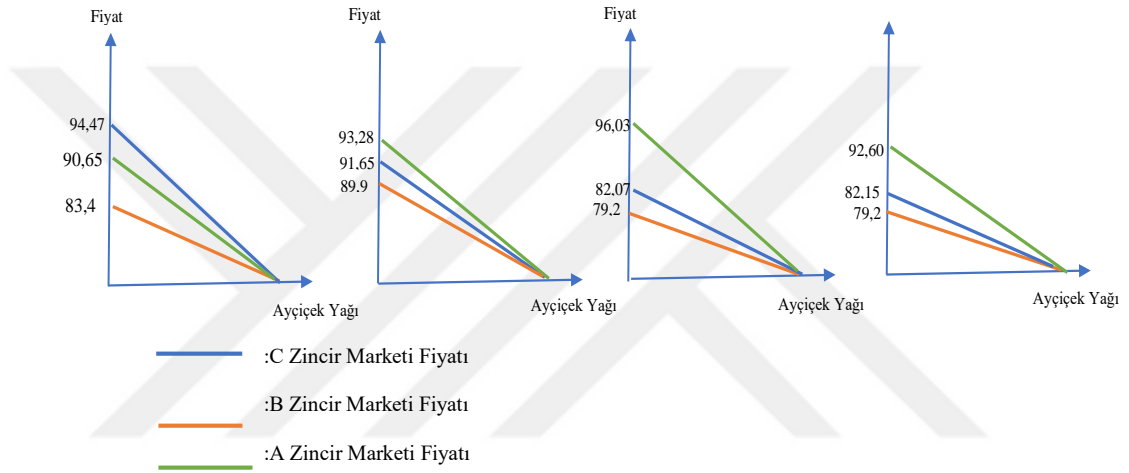
Şekil 18 ve 19 da 3 zincir marketin raf fiyatları ve E-Ticaret fiyatları aylık ortalama fiyatlar üzerinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İki durumda da tüketici dağılık bilgiyi bir araya getirememiş, AİO fikirleri çerçevesinde kendisinden beklenen araştırmacı kimliğini ortaya koyamamıştır.

Şekil 20 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Ayçiçekyağı Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 20 de Ayçiçekyağının A, B, C zincir marketlerinin raf fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda mevcut dengesizlik durumunun girişimci davranışları sonucu ikinci ayda dengeye yöneldiği görülmektedir. Üçüncü ayda C marketinin yaptığı fiyatlandırma piyasa denge durumunu etkilese de tüketici kendisinden beklenen davranışı gerçekleştirerek dördüncü ayda piyasayı dengeye yönlendirmiştir. AİO çerçevesinde piyasa işlevini yerine getirmiş, Ayçiçek ürününe karşı tüketici tutarlı eylemlerde bulunmuştur.

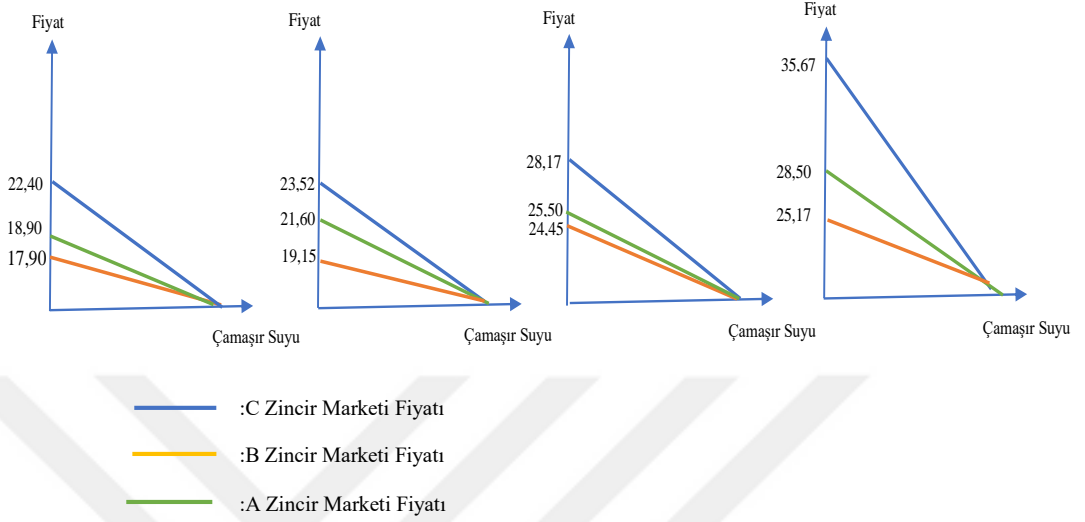
Şekil 21 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Ayçiçek Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 21 de Ayçiçek ürününün 3 zincir marketin E-Ticaret bölümünden elde edilen aylık ortalama fiyatlandırmaları yer almaktadır. Birinci ayda eylem için gerekli olan kısmi dengesizlik durumunun varlığı ikinci ayda tüketici eylemleri sonucu dengeye yönelmiştir. Üçüncü ayda ortaya çıkan kısmi dengesizlik dengesizlik durumu dördüncü ayda tüketicinin gösterdiği fiyat tepkiselliği sonucu piyasa tekrar işlevini yerine getirmiştir. Tüketici ve piyasa tepkiselliği uyumlu bir şekilde gerçekleşmiştir.

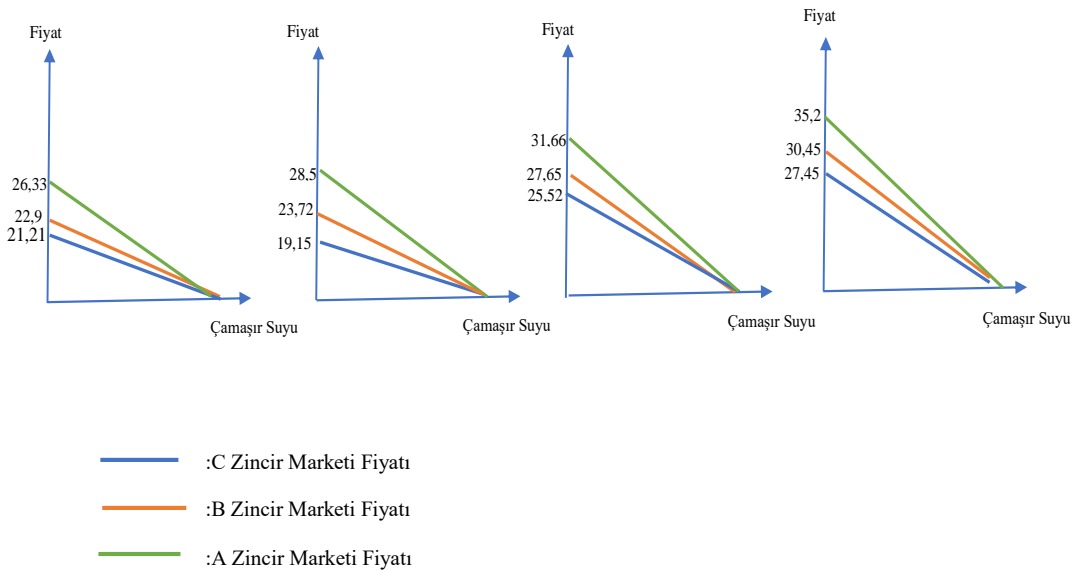
Şekil 20 ve 21 de tüketici kendisinden beklenen tepkiselliği 3 zincir marketin raf ve E-Ticaret fiyatlarına göstermiştir. AİO çerçevesinde tüketici ve piyasa uyumu gerçekleşmiş, piyasa işlevini yerine getirmiştir.

Şekil 22 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Çamaşır Suyu Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 22 de çamaşır suyu ürünün 3 zincir marketin raf fiyatlarının aylık ortalamaları yer almaktadır. Birinci ayda görülen dengesizlik durumu sırasıyla diğer haftalarda da devam etmiş ancak dördüncü haftada C ve A marketi arasındaki aralık dengesizlik durumunun net bir şekilde görüldüğü ay olmuştur. Tüketiciler çamaşır suyu ürününe AİO çerçevesinde kendilerinden beklenen tutarlı davranışları sergileyememiş, piyasayı denge doğru yönlendirememiştir.

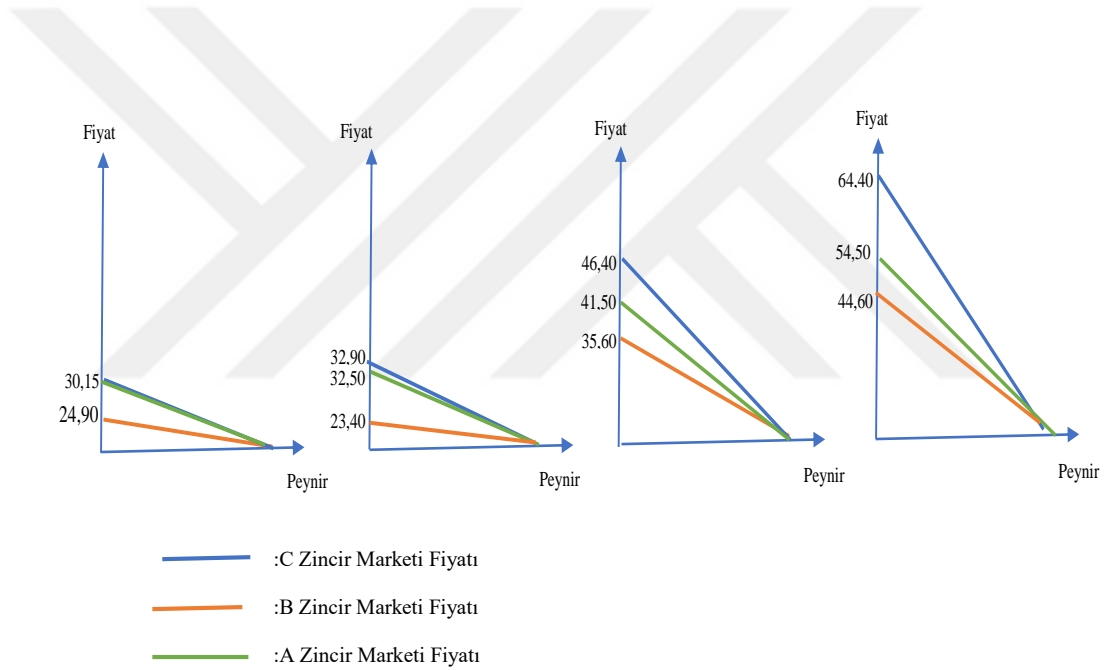
Şekil 23 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Çamaşır Suyu Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 23 de 3 zincir marketin E-Ticaret bölümünden elde edilen aylık ortalama fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda mevcut kısmi dengesizliğin fiyat artışlarıyla birlikte diğer aylarda da kısmen yaşandığı görülmektedir. Tüketicinin ikinci ayda verdiği fiyat tepkiselliğinin diğer aylarda sürdürülemediği görülmüştür.

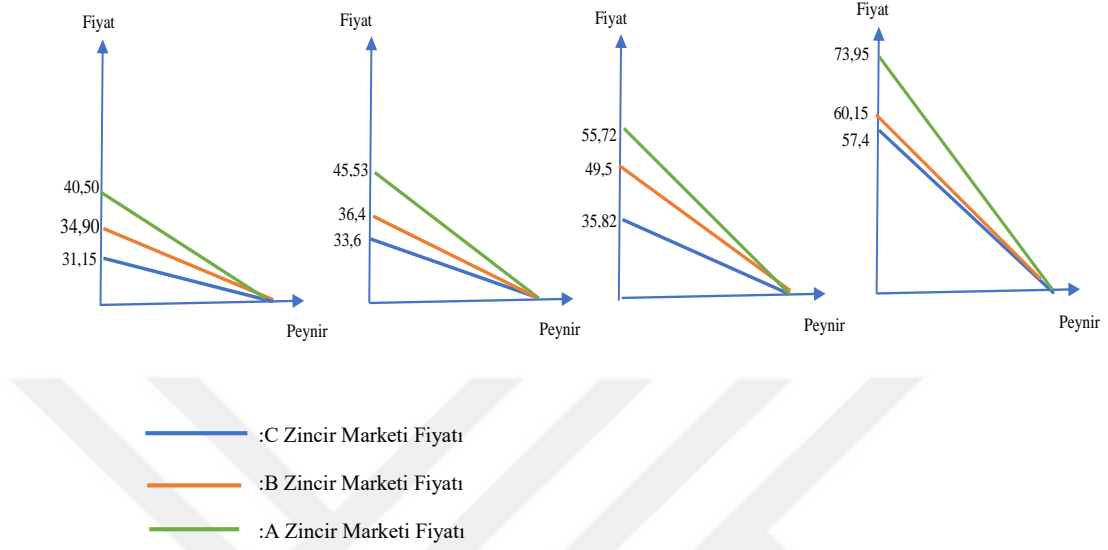
Şekil 22 ve 23 de 3 zincir marketin ürünü E-Ticaret ve raf fiyatlarından yola çıkarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İki durumda da dengesizlik durumunun yaşandığı görülse de tüketicinin E-Ticaret fiyatlarına verdiği tepki raf fiyatlarına verdiği tepkiye göre tutarlı olduğu görülmektedir.

Şekil 24 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Peynir Ürününün Piyasa Tepkiselliği

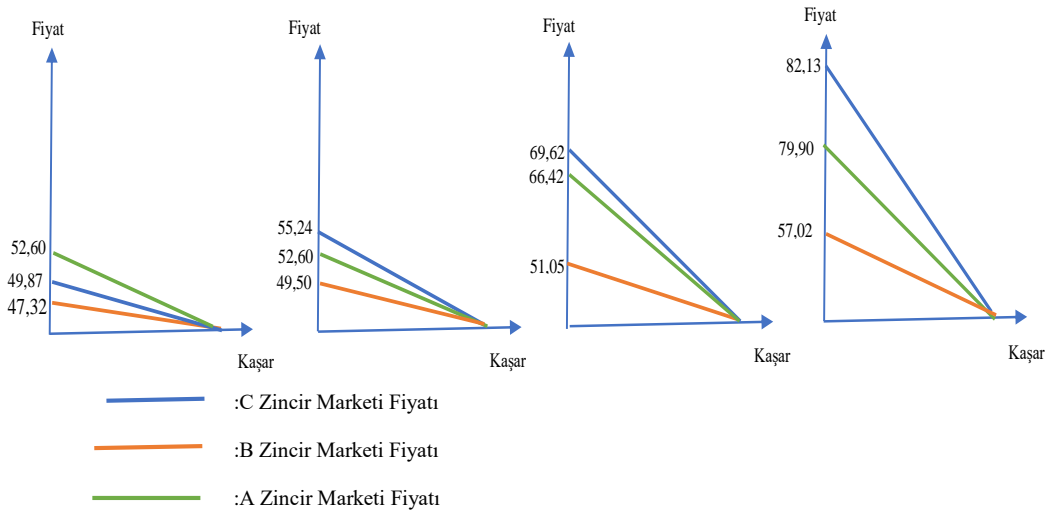
Şekil 24 de peynir ürününün 3 zincir marketin raf fiyatlarının aylık ortalamaları yer almaktadır. Birinci ayda oluşan kısmi dengesizlik durumu B marketinin tepkiselliğine rağmen ikinci ayda da devam etmiştir. Fiyat artışlarıyla birlikte üçüncü ayda da devam eden bu dengesizlik durumu dördüncü ayda C marketinin yaptığı fiyatlandırma ile daha belirgin hale gelmiş, piyasa işlevini gerçekleştirememiştir.

Şekil 25 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Peynir Ürününün Piyasa Tepkiselliği

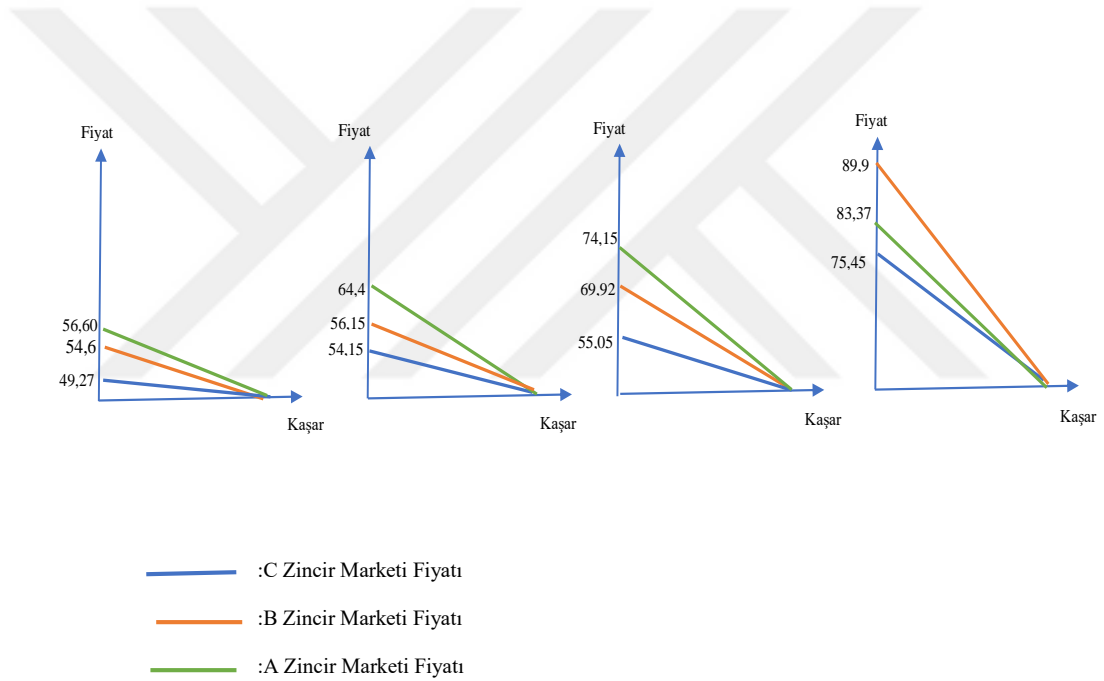
Şekil 24 ve 25 de raf fiyatları ve E-Ticaret fiyatları 3 zincir market ürünü olan peynir üzerinden karşılıklı olarak incelenmiştir. Tüketiciler her iki durumda da araştırmacı kimliğini kullanamamış, piyasayı dengeye yönlendirememiştir.

Şekil 26 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Kaşar Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 26 da A, B, C zincir marketlerinin raf fiyatlarından yola çıkarak kaşar ürünün aylık ortalama fiyatlandırmaları yer almaktadır. Birinci ayda diğer ürünlere göre oluşan kısmi dengesizlik durumu fiyat artışlarıyla birlikte ikinci ayda da değişmemiştir. İlk iki ayda oluşan bu durum üçüncü ve dördüncü aylarda daha belirgin hale gelmiş, piyasa ve tüketici ilişkisi uyum gösterememiştir.

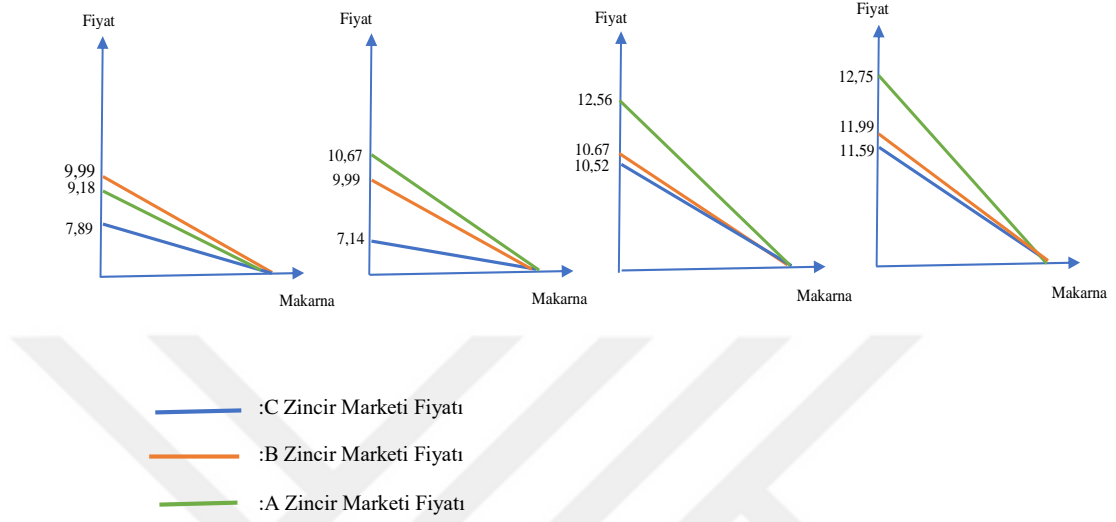
Şekil 27 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Kaşar Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 27 de kaşar ürününün 3 zincir market tarafından aylık ortalama fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda oluşan kısmi dengesizlik durumu diğer aylarda daha belirgin hale gelmiş, tüketici kendisinden beklenen tepkiselliği gösterememiştir.

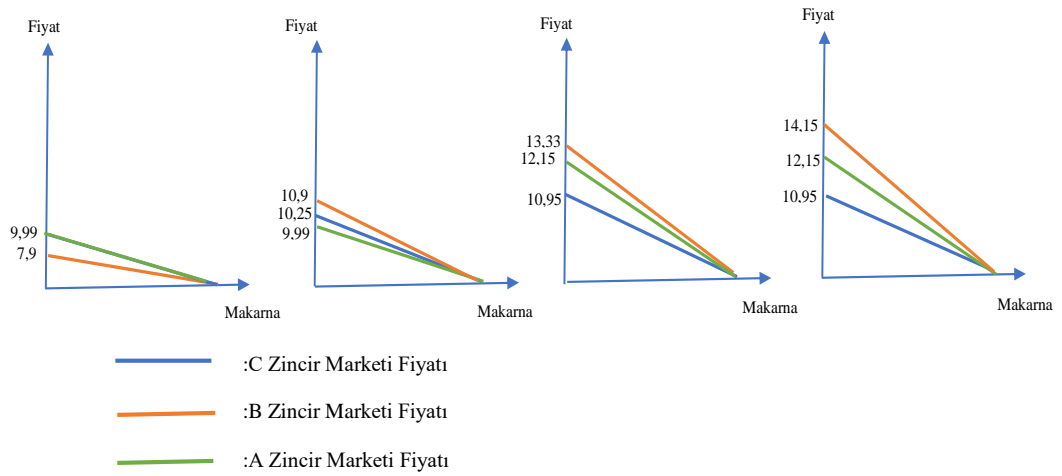
Şekil 26 ve 27 de raf ve E-Ticaret fiyatlarından elde edilen fiyatlar kaşar ürünü üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tüketiciler her iki durumda da fiyat artışları ile birlikte mevcut dengesizlik durumunu değiştirememiş, dengesizlik durumu daha belirgin hale gelmiştir.

Şekil 28 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Makarna Ürünü Fiyat Tepkiselliği

Şekil 28 de zincir marketlerin raf fiyatları makarna ürünü üzerinden aylık olarak incelenmiştir. Birinci ayda görülen dengesizlik durumu ikinci ayda tüketicilerin B ve C zincir marketlerine gösterdikleri tepki sonucu dengeye yönelse de A zincir marketinin yaptığı fiyatlandırma piyasanın dengesizlik durumunu sürdürmüştür. Bu dengesizlik durumu üçüncü ve dördüncü aylarda da görülmüş, piyasa işlevini yerine getirememiştir.

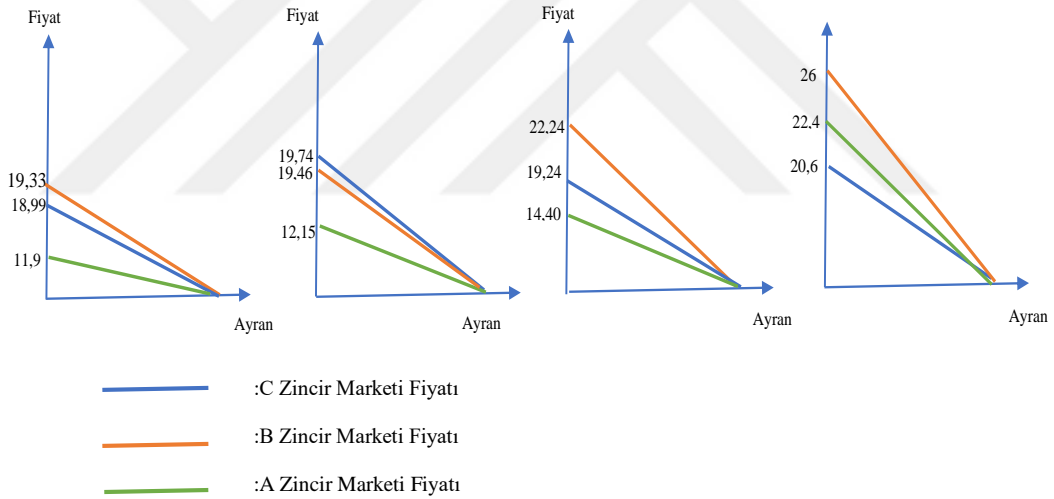
Şekil 29 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Makarna Ürünü Fiyat Tepkiselliği

Şekil 29 da makarna ürününün 3 zincir marketin E-Ticaret fiyatlarının aylık ortalamaları görülmektedir. Tüketiciler birinci ayda görülen kısmi dengesizlik durumunun fiyat artışlarıyla birlikte değişmediği, tüketici olarak gösterilen girişimcilerin mevcut durumu değiştiremediği görülmektedir.

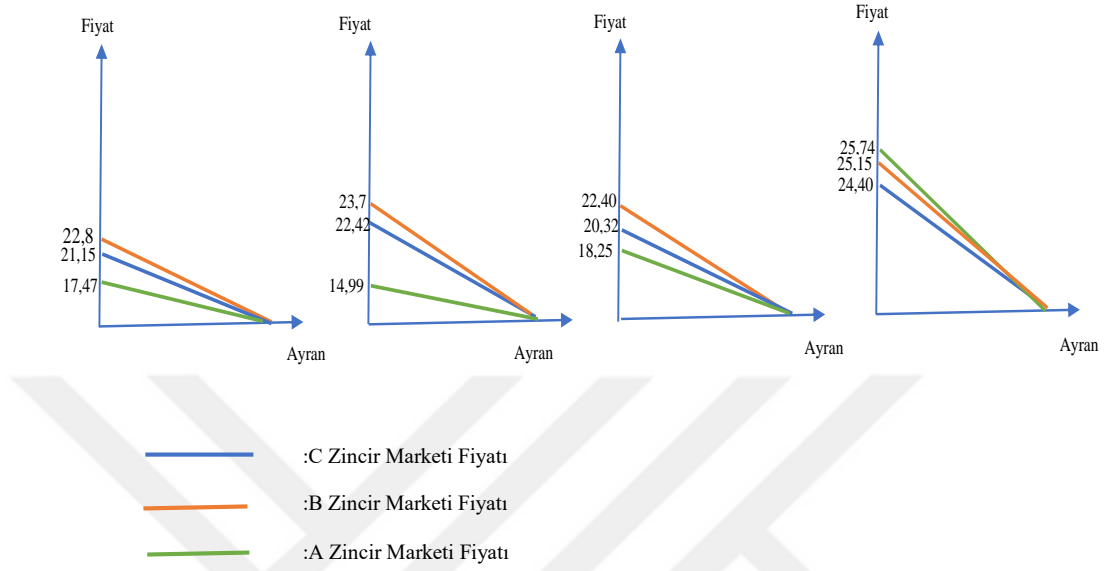
Şekil 28 ve 29 da karşılaştırmalı olarak makarna ürününün 3 zincir marketin raf ve E-Ticaret fiyatları incelenmiştir. İki durumda da tüketiciler kendilerinde beklenen kısmi dengesizlik durumunu değiştirememiş, piyasayı dengeye doğru yönlendirememiştir.

Şekil 30 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Ayran Ürününün Fiyat Tepkiselliği

Şekil 30 da ayran ürününün 3 zincir marketin raf fiyatlarının aylık ortalamaları yer almaktadır. Birinci ayda mevcut olan dengesizlik durumu fiyat artışlarıyla birlikte diğer aylarda da devam etmiştir. Girişimci olarak belirtilen tüketiciler kendilerinden beklenen eylemi gerçekleştirememiş, piyasayı dengeye yönlendirememiştir.

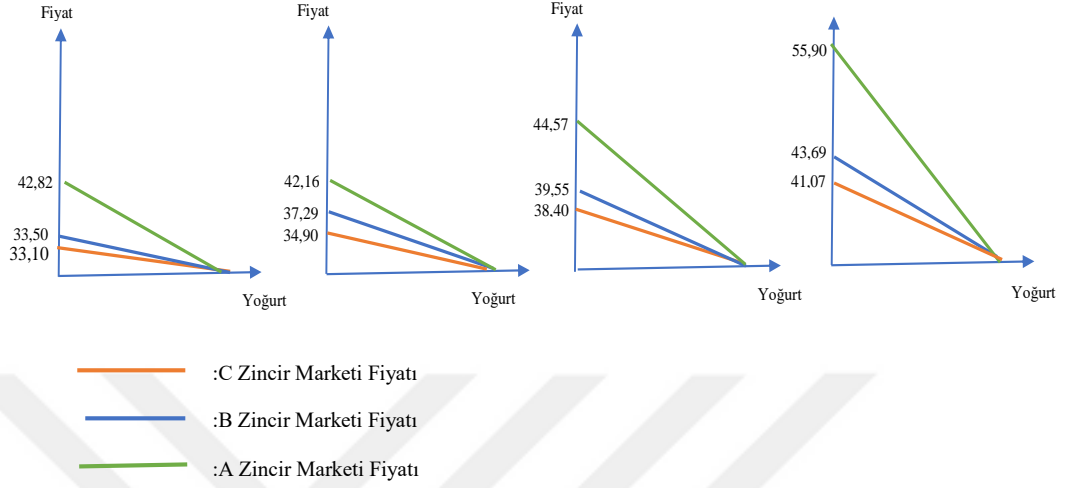
Şekil 31 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Ayran Ürününün Fiyat Tepkiselliği

Şekil 31 da ayran ürününün 3 zincir marketin E-Ticaret fiyatlarının aylık ortalamaları görülmektedir. Birinci ayda mevcut dengesizliğin ikinci ayda daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Üçüncü ayda tüketici kendisinden beklenen tepkiselliği göstermiş piyasayı dengeye doğru yönlendirmiştir. Dördüncü ayda gerçekleşen fiyat artışları ayran ürününe ait denge durumunu etkilememiş, denge durumu sürdürülmüştür. Tüketici ayran ürününe ilişkin kendisinden beklenen tepkiselliği göstermiştir.

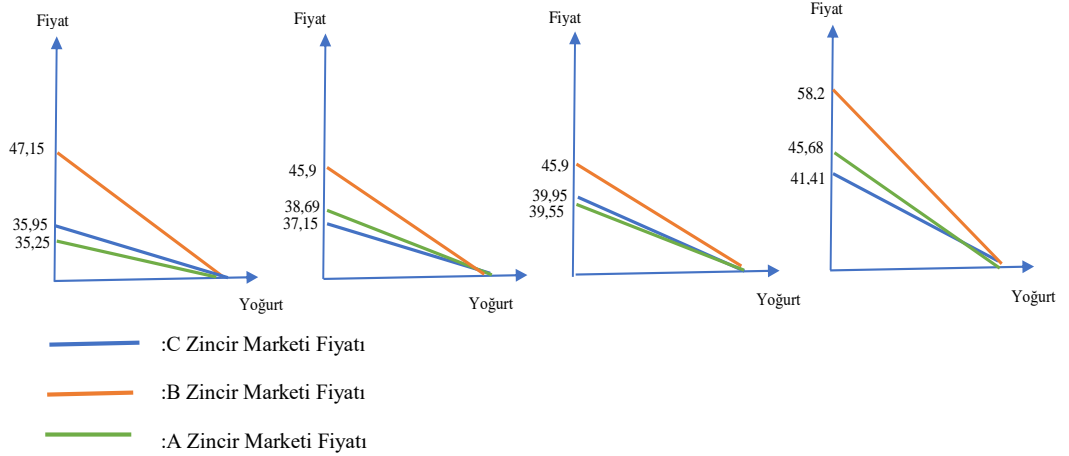
Şekil 30 ve 31 de karşılaştırmalı olarak iki durumda da incelenen ayran ürününe karşı tüketici davranışları incelenmiştir. Tüketiciler raf fiyatlarına karşı kendilerinden beklenen tepkiselliği verememiş ancak E-Ticaret fiyatlarına karşı beklenen tepkiselliği vermiş, piyasayı dengeye yönlendirmiştir.

Şekil 32 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Yoğurt Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 32 de yoğurt ürününün A, B, C zincir marketleri tarafından fiyatlandırılan aylık ortalama raf fiyatları yer almaktadır. Birinci ayda A zincir marketinin sebep olduğu dengesizlik durumu ikinci ayda tüketicilerin eylemleri sonucu dengeye doğru yönelmiş olsa da üçüncü ayda yönelim sağlanamamıştır. Bu dengesizlik durumu dördüncü ayda da devam etmiştir. Tüketicilerin göstermiş olduğu davranışlar sürekli olmamış, AİÖ çerçevesinde tüketici tutarlı davranamamıştır.

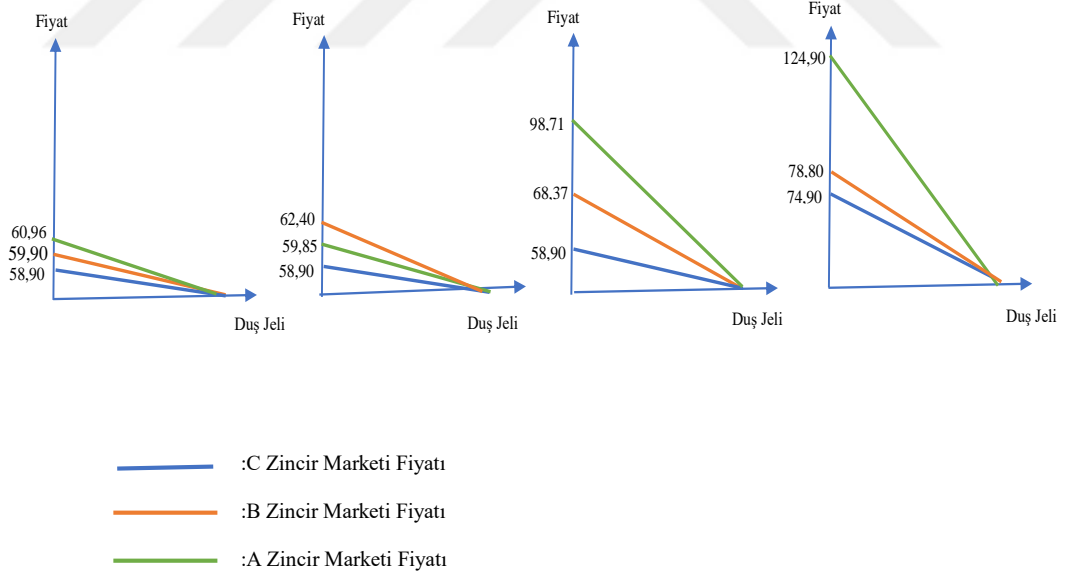
Şekil 33 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Yoğurt Ürününün Piyasa Tepkiselliği

Şekil 33 de yoğurt ürününün 3 zincir marketin E-Ticaret fiyatlarının aylık ortalamaları görülmektedir. Birinci ayda görülen dengesizlik durumu tüketici bilgi ve becerileri sonucu dengeye doğru yönelmiş, fiyat artışları sonucu üçüncü ayda da denge durumu sürdürülmüştür. Dördüncü ayda B zincir marketinin yaptığı fiyatlandırma denge durumunu bozmuş, AİO çerçevesinde piyasa ve tüketici senkronizasyonu bozulmuştur.

Şekil 32 ve 33 iki farklı durumda incelenen yoğurt ürünü her iki durumda da tüketicilerin benzer tepkisellikleri ile karşılaşmıştır. Piyasa ve tüketici uyumu zaman zaman sağlansa da fiyat artışlarının yarattığı olumsuzluk sürdürülebilirlikten uzaklaştırmıştır.

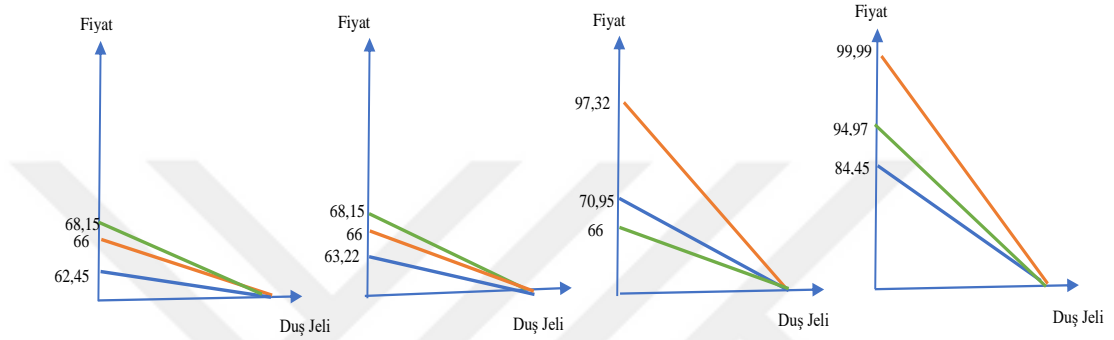
Şekil 34 Raf Fiyatlarından Elde Edilen Duş Jeli Ürününün Fiyat Tepkiselliği

Şekil 34 de zincir marketlerin haftalık fiyatlandırmalarından yola çıkarak duş jeli ürününün hesaplanan aylık ortalama raf fiyatları yer almaktadır. Birinci ve ikinci aylarda yaşanan kısmi dengesizlik durumunun üçüncü ve dördüncü aylarda A marketinin yaptığı fiyatlandırmalardan dolayı netleştiği görülmektedir. Tüketicilerin

ürüne ait gerekli bilgi beceriye sahip olmadığı üçüncü ve dördüncü aylarda net bir şekilde görülmektedir. Tüketiciler kısmi dengesizlik ile başlayan süreçte kendilerinden beklenen tutarlı davranışları sergileyememiş, piyasayı dengeye yönlendirememiştir.

Şekil 35 E-Ticaret Olarak Elde Edilen Duş Jeli Ürününün Fiyat Tepkiselliği

Şekil 35 de yoğurt ürününün 3 zincir marketin E-Ticaret fiyatlarının aylık ortalamaları görülmektedir. Birinci ayda oluşan kısmi dengesizliğin ikinci ayda da değişmediği görülmektedir. Mevcut kısmi dengesizliğin üçüncü ve dördüncü aylarda 3 zincir marketin yaptığı fiyatlandırmalar dengesizlik durumunu daha belirgin hale getirmiş, tüketici ve piyasa senkronizasyonu gerçekleşmemiştir.

Şekil 34 ve 35 iki farklı durumda incelenen duş jeli ürünü her iki durumda da tüketicilerin benzer tepkileri ile sonuçlanmıştır. Piyasa ve tüketici uyumu fiyat artışlarının yarattığı olumsuzluktan dolayı sürdürülebilirlikten uzaklaştırmıştır.

SONUÇ

AİO insan eylemlerinin sonuçlarını değerlendiren, inceleyen okulların başında gelmektedir. Avusturyacı gelenek Menger tarafından ortaya çıkmış olsa da diğer savunucuları tarafından günümüze kadar taşınmıştır. Okulun en önemli temsilcilerinden biri olarak gösterilen Hayek okulu İngilizce konuşulan dünyaya taşıyan kişi olarak bilinmektedir. Ekonomik değişkenlere farklı çerçeveden yaklaşan okul temsilcileri, ortaya attıkları fikir ve düşünceleride sağlam temellere dayandırmıştır.

Avusturya İktisadi Okulu, piyasa kavramını iletişim mekanizması olarak adlandırmıştır. Bu mekanizma, ekonomik faaliyetlerin koordinasyonunu sağlayarak Avusturya geleneğinde önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Piyasa, fiyat mekanizmasıyla tüketicilerin ihtiyaçlarına göre üreticilerin mal ve hizmetleri üretmek için kaynakların kullanılmasını sağlamaktadır. Bu sayede üreticiler kaynakları en etkin şekilde kullanacak, tüketiciler ise ihtiyaçlarına en uygun şekilde erişecektir. AİO, girişimcinin ekonomik faaliyetlerdeki rolüne odaklanırken, girişimciliğin inovasyon ve yaratıcılık gibi unsurlarını da dikkate almaktadır. Girişimciler fırsatları arayan ve bu fırsatları değerlendirmek için eylemleri ile piyasanın denge durumuna da etki etmektedir. AİO'nun ekonomik teorisi, ekonomik faaliyetlerin bilgiyle beslendiğini ve bu bilginin fiyatların belirlenmesinde rol oynadığı görüşüdür. Ayrıca okulun diğer görüşüne göre de bilgi dağılımı, piyasa başarısını etkileyen faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Okul, devlet müdahalesinin mümkün olduğunca sınırlandırılması gerektiğini savunmuştur. Devletin rolü, piyasa başarısını tehdit eden dış etkenleri ortadan kaldırmak, yasal çerçeveyi belirlemek ve özel mülkiyet haklarını korumaktan ibarettir.

Bu çalışma, 22.04.2022-22.08.2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen gözlemlerle AİO'nun temel fikir ve düşüncelerini temel almaktadır. Çalışma kapsamında, zincir marketlerin raflarından rastgele seçilmiş 12 ürünü fiyatları ile E-Ticaret

platformlarından elde edilen ürün fiyatları incelenmiştir. Casual Genetic yöntemi kullanılarak elde edilen veriler yeni bir model önerisi geliştirilmiş, test edilmiştir. Herbener'in tüketicileri de girişimci olarak değerlendirilmesi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuş, piyasanın denge ve dengesizlik durumu tüketici eylemleri üzerinden incelenmiştir. Analizde ilk olarak modelin temelini oluşturan Hayekyan Üçgen detaylandırılmıştır. Ardından modelin kısımları, belirleyicileri ve işlevi belirlenmiştir. Önerilen model neticesinde her iki durumda da belirlenen tarihler arasında girişimci olarak değerlendirilen tüketicilerin davranışları çoğunlukla piyasayı dengeye yönlendirici olmamış aksine bazı ürünlerde dengeden uzaklaştırıcı olduğu gözlemlenmiştir. Tüketiciler çabuk tüketilen ürünlere reaksiyon gösterebilmiş ancak yavaş tüketilen ya da uzun ömürlü ürünlere karşı beklenen reaksiyonu gösterememiştir. Çalışmanın gözlem aralığında enflasyonun kontrol edilebilir düzeyde olmaması, devletin faiz oranları üzerinden genişleyici para politikası uygulaması fiyat takip derinliğini ortadan kaldırmıştır. Önerilen modelin farklı ülkelerde, farklı dönemlerde ve istikrarlı ekonomilerde ürün sayısını artırarak incelenmesi modelin gelişimi için önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- A.Gülçin, İ. (2006). *Avusturya İktisat Okulu İçinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı* [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Aidis, R. (2003). Entrepreneurship and economic transition.
- Aktan, C. C., & Eroğlu, M. Y. (2018). AVUSTURYA İKTİSAT OKULU: Menger'den Mises'e; Hayek'den Kirzner'e. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 111-142.
- Alkin, E. (1992). İktisat, Filiz Kitabevi. İstanbul ty.
- Alp, S. (2010). Avusturya Okulu Bilgi Teorileri ve E-Ticaret Çerçevesinde Akerlof'un Limon Piyasa Modelinin Değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 175-190.
- AYTEKİN, G. K. (2013). Ekonomi biliminde avusturya iktisat okulu ve hayekçi düşünce üzerine. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 145-164.
- Bocutoğlu, E., & Ekinci, A. (2009). Avusturya İktisadi Dalgalanmalar Teorisini Anlamak. *Ekonomik Yaklaşım*, 20(71), 37-56.
- Butler, E., & Çelikkaya, Y. Z. (2001). *Hayek: çağımız iktisat ve siyaset felsefesine katkısı*. Liberte.
- Casson, M. (1973). *Introduction to mathematical economics*. Nelson.
- Clark, C. M. (1987). Equilibrium, market process, and historical time. *Journal of Post Keynesian Economics*, 10(2), 270-281.
- Cochran, J. P., & Glahe, F. R. (1999). *Hayek-Keynes Debate-Lessons for Current Business Cycle Research*. Edwin Mellen Press.
- Cowen, T., & Crampton, E. (2002). *Market failure or success*. Edward Elgar Cheltenham.
- De Soto, J. H. (1998). The ongoing methodenstreit of the Austrian school. *Journal des economistes et des etudes humaines*, 8(1), 75-114.
- Diler, H. (2016). KAMU HARCAMALARI-EKONOMİK BÜYÜME: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA. *Journal of Economic Policy Researches*, 3(1), 21-36.
- Durukan, T. (2006). Dünden bugüne girişimcilik ve 21. yüzyılda girişimciliğin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.
- Ebeling, R. M. (2006). Ludwig von Mises: Özgürlüğün Ekonomi Politikçisi. *Liberal Düşünce Dergisi*(46), 115-132.
- Ebenstein, A. (2014). *Friedrich Hayek: a biography*. St. Martin's Press.
- Ercan, S., & Gökdeniz, İ. (2009). Girişimciliğin gelişim süreci ve girişimcilik açısından Kazakistan.
- Erimez, Ç. (2019). *Keynes-Hayek tartışması (1931-1932)* [ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Erkan, B. (2016). ANA AKIM (ORTODOKS-NEOKLASİK) İKTİSAT ÖĞRETİSİ ELEŞTİRİSİ: HETEREDOKS YAKLAŞIM İHTİYACI. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8(14), 25-40.
- Eyel, C. Ş., Ünkaya, G., & Kaplan, B. (2019). İktisadi düşünce tarihi çerçevesinde girişimcilik kavramının gelişimi.

- F.Esra, G. (2008). *Değer Kavrmına Yeni Bir Bakış: Carl Menger* [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Filion, L. J. (1998). From entrepreneurship to entrepreneurship: The emergence of a new discipline. *Journal of enterprising culture*, 6(01), 1-23.
- Formaini, R. L. (2001). The engine of capitalist process: entrepreneurs in economic theory. *Economic and financial review*, 4, 2-11.
- Galindo, M., & Mendez, M. (2010). The Role of Entrepreneurship in the Crisis. Keynes and Schumpeter views. The Recession of 2008. Do Economists ever agree on Analysis and Prescriptions. International Workshop, Albacate, Spain,
- Garrison, R. W. (2000). *Time and money: The macroeconomics of capital structure*. Routledge.
- Garrison, R. W. (2005). The Austrian School. *Modern Macroeconomics: Its Origins, Development, and Current State*, 474-516.
- Garrison, R. W. (2009). Interest-rate targeting during the great moderation: a reappraisal. *Cato J.*, 29, 187.
- Göcen, S. (2015). Avusturya İktisat Okulu'nun metodolojik görüşleri ve ana-akım iktisada yönelik eleştirileri. IV. *Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı II*, ss, 221(237), 95-118.
- Göcen, S. (2015). FA Hayek'in Bilgisizlik Teorisi Çerçevesinde Piyasa, Denge ve Planlama.
- Göcen, S. (2019). Avusturya İş Çevrimleri Teorisi Çerçevesinde Global Faiz Oranlarının Gelişmekte Olan Ülkelerdeki İş Çevrimlerine Etkisi: Panel VAR Uygulaması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), 439-451.
- Grebel, T., Pyka, A., & Hanusch, H. (2003). An evolutionary approach to the theory of entrepreneurship. *Industry and innovation*, 10(4), 493-514.
- Güngör, K. (2006). İKTİSADIN TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ VE MERKANTİLİZMDEN GÜNÜMÜZE İKTİSADİ DÜŞÜNCELER. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41.
- Hawtrey, R. (1924). JM Keynes, A Tract on Monetary Reform. By JM Keynes.(Macmillan & Co. 1923. 7 s. 6 d.). *The Economic Journal*, 34(134), 227-234.
- Hayek, F. A. (2007). Bilginin Toplumda Kullanımı. *Çev.) YAY, T., Liberal Düşünce*, 12(45), 153-166.
- Hayek, F. A. (2018). *New studies in philosophy, politics, economics, and the history of ideas*. University of Chicago Press.
- Hayek, F. A., -. (1994). Hukuk, yasama ve özgürlük. In (1. bsk. ed., pp. 3 c.). Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Hayek, F. A., & White, L. H. (2019). *The pure theory of capital*. Routledge.
- Hayek, F. A. v. (1995). Kölelik Yolu (Çev. T. Feyzioglu ve Y. Arsan). *Ankara: Liberal Düşünce*.
- Hébert, R. F., & Link, A. N. (2009). *A history of entrepreneurship*. Routledge.
- Herbener, J. (1988). Austrian methodology: The preferred tax type. *The review of Austrian economics*, 2(1), 97-111.
- Herbener, J. M. (1992). The role of entrepreneurship in desocialization. *The review of Austrian economics*, 6(1), 79-93.

- Hicks, J. R. (1967). The two triads. *Critical essays in monetary theory*. Oxford University Press, Oxford, 1-60.
- Holcombe, R. G. (2001). The Two Contributions of Garrison's Time and Money. *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 4(3), 27-32.
- Hoselitz, B. (1962). The Early History of Entrepreneurial Theory, McNally, R.,(eds), *Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall*, Chicago.
- Hülsmann, J. G. (2007). *Mises: The last knight of liberalism*. Ludwig von Mises Institute.
- Ikeda, S. (1990). Market-process theory and "dynamic" theories of the market. *Southern Economic Journal*, 75-92.
- Kaya, A. (2007). Bilişim ve İletişim Işığında Girişimcilik ve KOBİ Yönetimi, Ekin Kitabevi, Genişletilmiş 2. Baskı, Konya.
- Kirzner, I. M. (1984). Economic planning and the knowledge problem. *Cato J.*, 4, 407.
- Kirzner, I. M. (1999). Creativity and/or alertness: A reconsideration of the Schumpeterian entrepreneur. *The review of Austrian economics*, 11(1), 5-17.
- Kirzner, I. M. (2002). *The meaning of the market process: Essays in the development of modern Austrian economics*. Routledge.
- Klein, P. G. (2019). Friedrich A. Hayek: Avusturyalı Ekonomist ve Sosyal Teorisyen. *Liberal Düşünce Dergisi*(76), 133-145.
- Knight, F. (2013). Risk, uncertainty and profit. *Vernon Press Titles in Economics*.
- Kresge, S., & Wenar, L. (2020). *Hayek on Hayek: An autobiographical dialogue*. Routledge.
- Link, A. N. (2007). Entrepreneurship, Innovation, and Technological Change. *The Center for Applied Economics Technical Report*, 07-0716.
- Louzek, M. (2011). The battle of methods in economics: The classical methodenstreit—Menger vs. Schmoller. *American Journal of Economics and Sociology*, 70(2), 439-463.
- McCaffrey, M., & Salerno, J. T. (2014). Böhm-Bawerk's approach to entrepreneurship. *Journal of the History of Economic Thought*, 36(4), 435-454.
- Menger, C., & Çelebi, A. K. (2009). *İktisadın prensipleri*. Liberte Yayınları.
- Misaki, K. (1999). Walras on general equilibrium in a progressive economy. *Revue européenne des sciences sociales*, 37(116), 73-81.
- Mises, L. (1958). *Die Wurzeln des Antikapitalismus*. Knapp.
- Mises, L. (2000). The equations of mathematical economics and the problem of economic calculation in a socialist state. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, 3(1), 27-32.
- Mises, L. (2007). *The historical setting of the Austrian school of economics*. Ludwig von Mises Institute.
- Mises, L. v. (1920). Die wirtschaftsrechnung im sozialistischen gemeinwesen. *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, 47(1), 86-121.
- Nijkamp, P. (2003). Entrepreneurship in a modern network economy. *Regional studies*, 37(4), 395-405.
- Oguz, F. (2000). The role of practical knowledge in market processes: an assessment of the Austrian contribution. *Journal of Economic and Social Research*, 2(2), 59-74.
- Oğuz, F. (2001). Piyasa Süreci Teorisi: Tarihsel Gelişim. *Liberal Düşünce Dergisi*, 6(21), 73-85.

- Oğuz, F. (2005). Bilgi, regülasyon ve rekabet: bir piyasa süreci yaklaşımı.
- ÖZKUL, A. G. G. (2007). Kapitalist sistemin sürükleyici aktörleri: ekonomik teoride girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 343-366.
- Pennington, M. (2014). Sağlam politik ekonomi-klasik liberalizm ve kamu politikasının geleceği (A. Yayla, Çev.). *Ankara: Liberte Yayınları*.
- Philipsen, K. (1998). Entrepreneurship as organizing. DRUID Summer Conference, Bornholm,
- Rothbard, M. N. (1988). *Ludwig von Mises: Scholar, creator, hero*. Ludwig von Mises Institute Auburn.
- Rothbard, M. N. (2009). Eşitlikçilik: Doğaya karşı isyan. *M. Acar, Çev.*. *Ankara: Liberte*.
- Salih, A., & Karakaş, A. (2008). Asimetrik bilgi teorisi karşısında Hayek'in ekonomik yaklaşımları: Karşılaştırmalı bir analiz. *Liberal Düşünce Dergisi*(52), 215-230.
- SAVAŞ, V. F. (2007). *İktisadın Tarihi*. Siyasal Yayınevi.
- Schumpeter, J., & Backhaus, U. (2003). *The theory of economic development*. Springer.
- Sciascia, S., & Vita, R. (2004). The development of entrepreneurship research (Liuc Papers, n. 146). *Castellanza, IT: LIUC*.
- Seçil, D. (2019). *Avusturya Konjonktür Teorisi Türkiye için Bir Analiz* [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Smith, A. (1937). *The wealth of nations [1776]* (Vol. 11937). na.
- Smith, A. (2006). Ulusların Zenginliği (Çeviri: Metin Saltoğlu). *Ankara, Palme Yayıncılık*.
- Snowdon, B., Vane, H. R., & Wynarczyk, P. (1994). A modern guide to macroeconomics. *Books*.
- Toprak, A. O., & Neslişah, T. (2013). Hayek'in Piyasa İdeolojisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 42-54.
- Turanlı, R. (2000). İktisadi düşünce tarihi. *İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi*, 3.
- Van Zijp, R. (1993). Austrian and New Classical business cycle theories. *Books*.
- Wicksell, K. (1898). Geldzins und güterpreise [Interest and prices]. *New York: Augustus M. Kelley.(Original edition 1898)*.
- Yay, T. (2010). Avusturya Okulu Mikroiktisadi: Dinamik Rekabet ve Girişimsel Keşif Süreci Olarak Piyasa. *Liberal Düşünce Dergisi*(60), 25-50.
- Yayla, A. (1993). Hayek'in Sosyal Teorisi. *İçinde Özgürlük Yolu, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları*.
- Yeliz, K. K. (2011). *Avusturya İktisat Okulu Temelleri ve İktisadi Düşünceye Katkıları* Cumhuriyet Üniversitesi].
- Yurtseven, H. R. (2007). *Girişimcilik: küçük bir işletme kurmak ve yönetmek*. Detay Yayıncılık.
- Wapshoot, N. (2017). Keynes Hayek: Modern Ekonomiyi Tanımlayan Çatışma, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul (Çeviri: Akın Emre Pilgir)